ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΑΡΡΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΗ

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΡΙΑΝΟΥ

Ο Αρριανός γεννήθηκε γύρω στο 95 μ.Χ. στη Νικομήδεια της Βιθυνίας και υπήρξε ένας από τους διαπρεπέστερους άνδρες της εποχής του. Σε νεαρή ηλικία επισκέφθηκε τη Νικόπολη της Ηπείρου, για να παρακολουθήσει μαθήματα του στωικού φιλοσόφου Επικτήτου, του οποίου τη διδασκαλία θαύμασε τόσο, ώστε να επιχειρήσει αργότερα να την αποδώσει αυτολεξεί (*αυτοίς ονόμασιν ως οιόν τε ήν γραψάμενος*).

Μετά τον θάνατο του Επικτήτου (120 μ.Χ.), ο Αρριανός επισκέφθηκε την Αθήνα και παρακολούθησε μαθήματα ρητορικής και φιλοσοφίας. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του εκεί γνωρίστηκε με τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Αδριανό, ο οποίος, εκτιμώντας τις αρετές του, τον προσκάλεσε στη Ρώμη, του παραχώρησε τα δικαιώματα του Ρωμαίου πολίτη και τον ονόμασε Φλάβιο, τον ετίμησε δηλαδή με την προσωνυμία της αυτοκρατορικής οικογένειας στην οποία ανήκε.

Το 130 μ.Χ. αποστέλλεται στην Καππαδοκία ως διοικητής (legatus), αξίωμα που απονεμήθηκε σε Έλληνα για πρώτη φορά. Με την ιδιότητα αυτή παρέμεινε στην Καππαδοκία επτά χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων διακρίθηκε όχι μόνο για τις ηγετικές του ικανότητες και την ανδρεία, που επέδειξε στις μάχες εναντίον του σκυθικού λαού των Αλανών, αλλά και για το έξοχο ερευνητικό του πνεύμα.

Αργότερα επανήλθε στην Αθήνα, όπου ανακηρύχθηκε Αθηναίος πολίτης, και το145 μ.Χ. του απονεμήθηκε το αξίωμα του επώνυμου άρχοντα. Σε μεγάλη πια ηλικία επέστρεψε στην πατρίδα του Νικομήδεια, όπου πέθανε περίου το 180 μ.Χ.

II. ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΡΡΙΑΝΟΥ

Το συγγραφικό έργο του Αρριανού είναι ογκώδες και με ποικίλο περιεχόμενο. Έχοντας ως πρότυπό του τον Ξενοφώντα, ασχολήθηκε και αυτός με διάφορους τομείς της πνευματικής δραστηριότητας και έγραψε πολλά συγγράμματα ιστορικά, φιλοσοφικά, γεωγραφικά και στρατιωτικά. Από τα συγγράμματα αυτά άλλα έχουν διασωθεί ακέραια και άλλα ή έχουν χαθεί εντελώς ή διασώζονται ελάχιστες περικοπές τους. Τα σωζόμενα έργα του είναι:

1. **Ιστορικά**

α. **Αλεξάνδρου Ανάβασις:** διαιρείται σε επτά βιβλία, κατά μίμηση της **Κύρου Αναβάσεως** του Ξενοφώντα, και εξιστορεί την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου από την αρχή της ως την ημέρα του θανάτου του.

β. **Ινδική:** γράφτηκε μετά την **Ανάβασιν** και περιγράφει την ιστορία,

τα ήθη και τη γεωγραφία των Ινδών (κεφ. 1-17). Στο δεύτερο μέρος (κεφ. 18-42) κάνει περιγραφή του ταξιδιού του μακεδονικού στόλου από τις εκβολές του Ινδού ως τις εκβολές του Ευφράτη στον περσικό κόλπο. Πηγή συγγραφής αυτού του έργου ήταν οι παρατηρήσεις του ναυάρχου του Αλεξάνδρου Νεάρχου, ο οποίος παρέπλευσε τον Ινδικό ωκεανό από τις εκβολές του Ινδού ποταμού ως τον Ευφράτη και για το επίτευγμα αυτό τιμήθηκε από τον Αλέξανδρο με χρυσό στεφάνι. Εξαιτίας της θεματικής συνοχής της η **Ἰνδική** δημοσιεύεται συνήθως μαζί με την **Ἀνάβασιν** ως όγδοο βιβλίο.

2. Φιλοσοφικά

α. **Ἐπικτήτου διατριβαί:** περιλαμβάνει πιστή απόδοση της διδασκαλίας του Επικτήτου. Το έργο αυτό αποτελούνταν από οχτώ βιβλία, από τα οποία διασώθηκαν τα τέσσερα πρώτα, και θεωρείται σημαντικότερη πηγή γνώσης της στωικής φιλοσοφίας.

β. **Ἐγχειρίδιον Ἐπικτήτου:** μικρής έκτασης κείμενο, επιτομή του προηγούμενου.

3. Γεωγραφικά

Περίπλους Εὐξείνου Πόντου: περιέχει μετεωρολογικές, γεωγραφικές και άλλες επιστημονικές παρατηρήσεις, από τις οποίες τις περισσότερες έκανε ο ίδιος, όταν υπηρετούσε ως διοικητής στην Καππαδοκία. Ο περίπλους αυτός έγινε κατά την περίοδο 131-2 μ.Χ. στα παράλια του Εύξεινου Πόντου από την Τραπεζούντα ως το Βυζάντιο. Το έργο αυτό αφιέρωσε στον αυτοκράτορα Αδριανό.

4. Στρατιωτικά

α. **Τέχνη Τακτική:** αναφέρεται κυρίως στις μεθόδους στρατιωτικής τακτικής των Ελλήνων και των Ρωμαίων.

β. **Ἔκταξις κατ᾽ Ἀλανῶν:** περιγράφεται η διάταξη του ρωμαϊκού στρατού κατά την εκστρατεία εναντίον των Αλανών και παρέχονται σημαντικές πληροφορίες για την κατανομή και διαβίωση των Ρωμαίων στρατιωτών στις επαρχίες. Και τα δύο στρατιωτικά έργα έγραψε ο Αρριανός το 137 μ.Χ., όταν βρισκόταν στην Καππαδοκία ως διοικητής της.

III. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΑΡΡΙΑΝΟΥ

Η κυριαρχία της αττικής διαλέκτου, στην οποία έγραψαν σημαντικοί συγγραφείς, όπως ο Πλάτων, ο Λυσίας, ο Ξενοφών, ο Ισοκράτης και άλλοι, διατηρήθηκε μέχρι τα μέσα περίπου του Δ΄ αιώνα π.Χ. Στη συνέχεια, υπό την επίδραση των άλλων εν χρήσει ελληνικών διαλέκτων, εξελίχθηκε στη λεγόμενη **ελληνιστική κοινή**, η οποία με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου ήταν φυσικό να διαδοθεί σε μεγάλο μέρος του τότε γνω-

στού κόσμου. Την **κοινὴ** αυτή γλώσσα μιλούσαν και έγγραφαν και οι συγγραφείς της εποχής του Αρριανού.

Παράλληλα όμως προς αυτούς υπήρχαν και οι λεγόμενοι **ἀττικισταί**, συγγραφείς δηλαδή οι οποίοι, έχοντας ως πρότυπο τη γλώσσα των παλαιοτέρων, επιχειρούσαν να γράφουν στην αρχαία αττική διάλεκτο. Ένας τέτοιος αττικιστής ήταν και ο Αρριανός, του οποίου γλωσσικό πρότυπο ήταν η **Κύρου Ἀνάβασις** του Ξενοφώντα. Για να αποδείξει μάλιστα ότι μπορούσε να χειριστεί με άνεση και τη γλώσσα του Ηροδότου, έγραψε την **Ἰνδική** σε ιωνική διάλεκτο.

Και ενώ σε γενικές γραμμές μιμείται τα πρότυπά του με επιτυχία, εντούτοις η γλώσσα του σε μερικές περιπτώσεις αστοχεί, προπάντων στη χρήση λέξεων με δευτερεύουσες ή ευκαιριακές σημασίες αντί άλλων με τις οποίες θα μπορούσε να προσδώσει στο κείμενό του μεγαλύτερη ακρίβεια (π.χ. *διαβάλλω* αντί *περῶ*, Α, 13, 3, *ποιοῦμαι* αντί *ἡγοῦμαι* Α, 13, 7 κτλ.), καθώς και σε κάποιες συντακτικές χρήσεις. Η αφήγησή του πάντως διακρίνεται για παραστατικότητα, συνοπτικότητα και αμεροληψία.

IV. ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ - ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΑΡΡΙΑΝΟΥ

Περιγραφή της εκστρατείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου ήταν φυσικό να γίνει από πολλούς, από τους οποίους αρκετοί είχαν προσωπική συμμετοχή στην εκστρατεία. Εντούτοις, όλες οι σωζόμενες ως σήμερα αφηγήσεις είναι μεταγενέστερες. Τούτο αποτελεί σημαντικό μειονέκτημα, γιατί οι αφηγήσεις αυτές στηρίζονται, βέβαια, σε όσα έγραψαν οι προηγούμενοι σύγχρονοι του Αλεξάνδρου, απηχούν όμως τις προσωπικές εκτιμήσεις των συγγραφέων, με συνέπεια άλλους να αποδέχονται και άλλους να απορρίπτουν.

Ιστορικοί της αρχαιότητας που ασχολήθηκαν με την ιστορία του Αλεξάνδρου είναι:

1. Σύγχρονοι του Αλεξάνδρου με συμμετοχή στην εκστρατεία:

α. **Ἀριστος**
β. **Ἀσκληπιάδης.**

Οι δύο αυτοί ιστορικοί μάς είναι γνωστοί μόνο από ευκαιριακή αναφορά του Αρριανού (Ζ, 15,6).

γ. **Καλλισθένης:** καταγόταν από την Όλυνθο και ήταν ανηψιός και μαθητής του Αριστοτέλη. Ακολούθησε την εκστρατεία ως ιστοριογράφος της αυλής. Το έργο του **Ἀλεξάνδρου Πράξεις** περιλάμβανε τα σχετικά με την εκστρατεία και την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου μέχρι το 327 π.Χ.

δ. **Κλείταρχος ο Αλεξανδρεύς:** το έργο του **Περὶ Ἀλεξάνδρου Ἱστορίαι** αποτελούνταν από δώδεκα βιβλία και είχε μάλλον μυθιστορηματικό περιεχόμενο.

ε. **Ονησίκριτος:** καταγόταν από την Αστυπάλαια και ήταν κυβερνήτης του πλοίου με το οποίο ο Αλέξανδρος διέπλευσε τον Ινδό ποταμό. Το έργο του **Πῶς Ἀλέξανδρος ἤχθη** δεν το θεωρούσε αξιόπιστο ο Αρριανός.

στ. **Χάρης ο Μυτιληναίος:** τελετάρχης της αυλής και μέλος του άμεσου περιβάλλοντος του Αλεξάνδρου. Το έργο του **Ἱστορίαι περὶ Ἀλεξάνδρου** αποτελούνταν από δέκα τουλάχιστον βιβλία και περιλάμβανε κυρίως ανεκδοτολογικά περιστατικά της αυλής.

ζ. **Πτολεμαίος ο Λάγου:** μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου διατέλεσε σατράπης της Αιγύπτου και το 304 π.Χ. έλαβε τον τίτλο του βασιλιά. Την ιστορία του έγραψε κατά την περίοδο 304-282 μ.Χ.

η. **Αριστόβουλος:** καταγόταν από την Κασσάνδρεια της Μακεδονίας (παλαιότερα Ποτίδαια). Ακολούθησε την εκστρατεία ως μηχανικός και έγραψε την ιστορία του σε ηλικία 84 ετών. Ο τίτλος του έργου του δεν είναι γνωστός.

θ. **Νέαρχος ο Κρης:** ναύαρχος του στόλου του Αλεξάνδρου από την Ινδία ως την Περσία. Το έργο του **Παράπλους τῆς Ἰνδικῆς** χρησιμοποίησε ο Αρριανός ως βασική πηγή για την **Ἰνδική** του.

2. Μεταγενέστεροι:

α. **Διόδωρος ο Σικελιώτης** (Α΄ αι. π.Χ.): το 16ο βιβλίο της ιστορίας του αναφέρεται στον Φίλιππο και το 17ο στον Αλέξανδρο, αλλά και τα δύο παρουσιάζουν μεγάλα κενά.

β. **Στράβων** (Α΄ αι. π.Χ.): το έργο του **Ἱστορικὰ Ὑπομνήματα,** στο οποίο περιλάμβανε και την εκστρατεία, δεν έχει διασωθεί.

γ. **Κόϊντος Κούρτιος Ρούφος** (Α΄ αι. μ.Χ.): έγραψε στη λατινική γλώσσα την ιστορία του Αλεξάνδρου σε δέκα βιβλία με πολλές ανακρίβειες και χαρακτήρα μάλλον ψυχαγωγικό.

δ. **Πλούταρχος** (Β΄ αι. μ.Χ.): στους **Παραλλήλους Βίους** του αναφέρεται στη ζωή και το έργο του Αλεξάνδρου, παραλληλίζοντάς τον με τον Ιούλιο Καίσαρα.

ε. **Αρριανός** (Α΄-Β΄ αι. μ.Χ.).

Από το σύνολο των παραπάνω ιστορικών ο Αρριανός επιλέγει για τη συγγραφή της **Ἀλεξάνδρου Ἀναβάσεως** τον Πτολεμαίο και τον Αριστόβουλο, τους οποίους θεωρεί περισσότερο αξιόπιστους (1, 1, 1-2).

V. Ο ΑΡΡΙΑΝΟΣ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

Ο μεγάλος θαυμασμός του Αρριανού για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, και ιδιαίτερα για τους αρχαίους ιστορικούς, εξαιτίας της ελληνικής του καταγωγής και παιδείας, υπήρξε η αιτία που τον οδήγησε στην απόφαση να εξιστορήσει την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, παρ' ότι ο ίδιος ήταν Ρωμαίος πολίτης και είχε καταλάβει σημαντικά αξιώματα στη Ρώμη.

Έχοντας στη διάθεσή του ένα μεγάλο αριθμό έργων σχετικών με την εκστρατεία του Αλεξάνδρου, προχώρησε σε επιλογή των κατά την κρίση του περισσότερο αξιόπιστων (1, 1, 1-2), στα οποία στήριξε την αφήγησή του, επιχειρώντας παράλληλα να στοιχήσει το έργο του προς τη μέθοδο και το ύφος της **Κύρου Ἀναβάσεως** του Ξενοφώντα, που αποτελούσε γι' αυ-

τον ιδεώδες πρότυπο. Και, ενώ στην αφήγηση των καθαρά ιστορικών γεγονότων είναι αντικειμενικός και ακριβής, υστερεί σημαντικά σε άλλα σημεία, όπως στην έλλειψη κάθε αναφοράς στα πολιτικά σχέδια του Αλεξάνδρου ή στην εκπολιτιστική αποστολή της εκστρατείας του.

Ωστόσο, και παρά τις αδυναμίες αυτές, το έργο του Αρριανού παραμένει η σημαντικότερη πηγή γνώσης της εκστρατείας του Αλεξάνδρου και για τούτο θεωρείται εξαιρετικά πολύτιμο.

VI. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Σύμφωνα με την παράδοση, ο Αλέξανδρος γεννήθηκε την ίδια νύχτα που ο Ηρόστρατος πυρπόλησε τον ναό της Άρτεμης στην Έφεσο (356 π.Χ.) και ενώ οι μάγοι της πόλης, βλέποντας την καταστροφή, έτρεχαν στους δρόμους και προμήνυαν την υποταγή της Ασίας.

Γονείς του ήταν ο Φίλιππος και η Ολυμπιάδα από τον χαρακτήρα των οποίων διαμόρφωσε τη δική του προσωπικότητα, παίρνοντας από τον πατέρα τη στρατιωτική ικανότητα και την ορθολογική σκέψη και από τη μητέρα την έντονη ρομαντική διάθεση, την ορμητικότητα και την ισχυρή φαντασία.

Σε ηλικία μόλις 16 ετών ο Αλέξανδρος κατέστειλε μια επανάσταση στη Θράκη, εγκατέστησε στην περιοχή ανάμεικτους πληθυσμούς και ίδρυσε εκεί την πόλη Αλεξανδρούπολη. Δασκάλους του είχε πολλούς, ανάμεσά τους και τον Αριστοτέλη, στον οποίο οφείλει τον μεγάλο θαυμασμό του για τον Όμηρο και την ηρωική εποχή της Ελλάδας. Ο Αριστοτέλης μάλιστα διασκεύασε για χάρη του την **Ιλιάδα,** για να την έχει στην εκστρατεία, κι αυτός την είχε πάντα μαζί του, και όταν κάποτε βρήκαν στα λάφυρα του Δαρείου ένα πολυτιμότατο κιβώτιο και τον ρώτησαν τι θα άξιζε να βάλουν μέσα, αυτός απάντησε ότι μόνο η **Ιλιάδα** ήταν άξια να πάρει θέση εκεί.

Eugène Delacroix, Ο Αλέξανδρος δίνει εντολή να τοποθετήσουν σε χρυσό κιβώτιο τα έργα του Ομήρου, 1841-1846. Τοιχογραφία. Παρίσι, Ανάκτορα του Λουξεμβούργου.

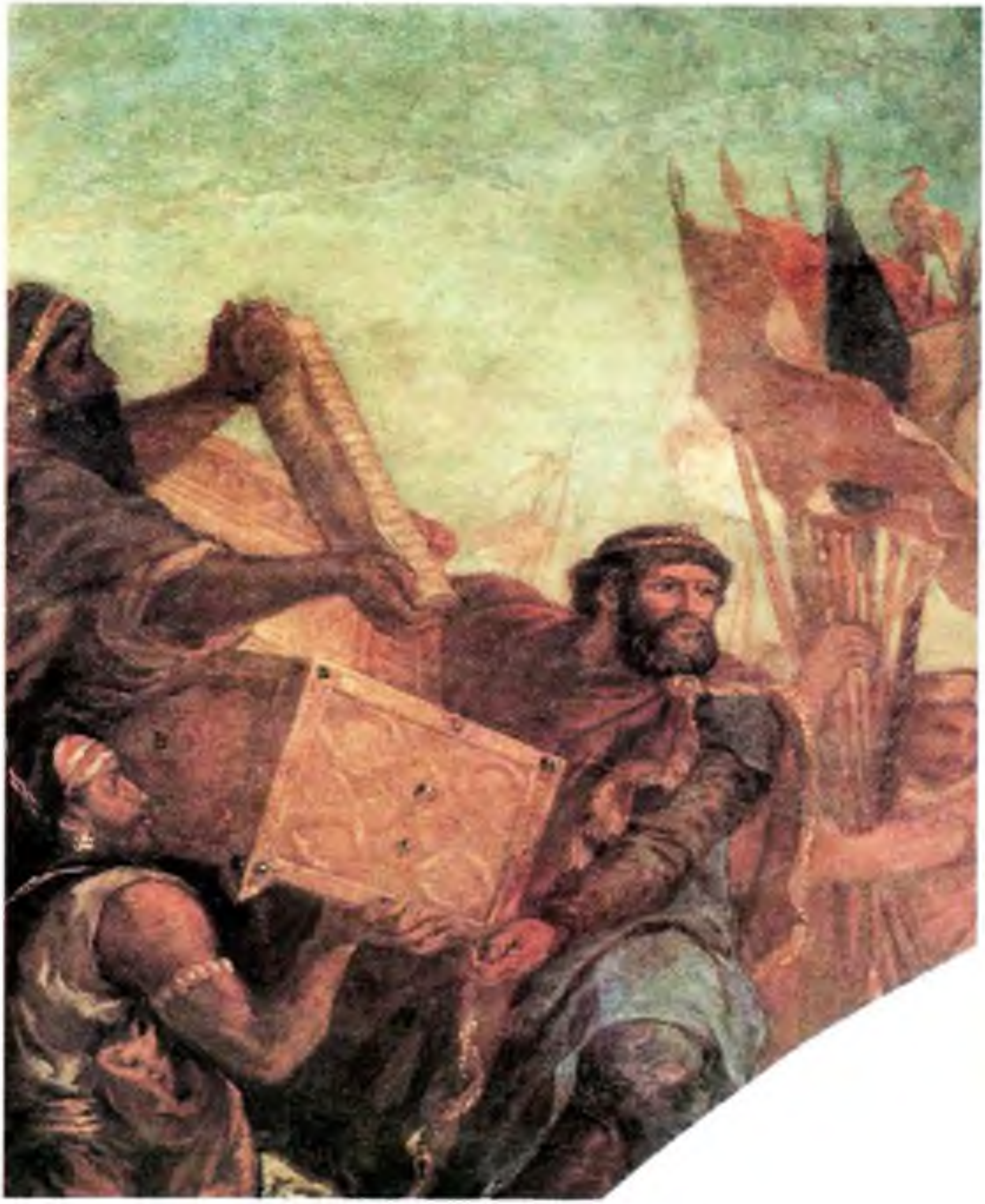

Λεπτομέρεια του προηγούμενου

Τον καιρό της δολοφονίας του πατέρα του (336 π.Χ.) ο Αλέξανδρος ήταν 20 ετών. Εξόντωσε αμέσως τους συνωμότες και, ανυπομονώντας να ξεκινήσει την εκστρατεία, συγκάλεσε συνέδριο των Ελλήνων στην Κόρινθο, όπως είχε κάνει και ο πατέρας του, όπου όλοι, εκτός των Σπαρτιατών, ορκίστηκαν πίστη σ' αυτόν και αποδέχτηκαν τους στόχους της εκστρατείας. Πριν όμως ξεκινήσει, θέλοντας να εξασφαλίσει τον σεβασμό φυλών παραδοσιακά εχθρικών προς τους Μακεδόνες, βάδισε εναντίον τους και πολύ σύντομα κατόρθωσε να τις υποτάξει. Ενώ όμως βρισκόταν ακόμα εκεί, διαδόθηκε ότι είχε πεθάνει, και τούτο οδήγησε τους Θηβαίους σε επανάσταση, με την υποστήριξη της Αθήνας. Την επανάσταση αυτή εξουδετέρωσε ο Αλέξανδρος με πολύ βίαιο τρόπο. Εισέβαλε στη Θήβα, υποδούλωσε τους κατοίκους της και έκαψε όλα τα σπίτια της πόλης, εκτός από το σπίτι του Πινδάρου και τους ναούς. Ήταν μια πράξη βίας για την οποία μετάνιωσε αργότερα πολλές φορές.

Ως χαρακτήρας, ο Αλέξανδρος διακρινόταν για πολλές αρετές: ακατανόνητος, ψύχραιμος, ευαίσθητος, αποφασιστικός, τολμηρός και με μεγάλες στρατηγικές και οργανωτικές ικανότητες κατόρθωσε σε ελάχιστο χρονικό διάστημα να κυριαρχήσει στην Ασία, προκαλώντας τον θαυμασμό όχι μόνο των συμπολεμιστών του αλλά και των αντιπάλων του. Η μεγαλοψυχία και η ευγένεια με την οποία συμπεριφερόταν προς τους ηττημένους αρχηγούς των αντιπάλων και το περιβάλλον τους υπήρξε τέτοια, ώστε να εμπνεύσει τον Δαρείο να ευχηθεί να τον διαδεχθεί στην εξουσία μόνο ο Αλέξανδρος, αν η εξέλιξη του πολέμου δεν απέβαινε ευνοϊκή γι' αυτόν (Πλουτ. Αλέξ. 30, 12-13): *θεοί γενέθλιοι καί βασίλειοι, μάλιστα μὲν ἐμοί διδοίητε τὴν Περσῶν ἀρχὴν εἰς ὀρθὸν αὖθις σταθεῖσαν ἐφ' οἷς ἐδεξάμην ἀγαθοῖς ἀπολαβεῖν, ἵνα κρατήσας ἀμείψωμαι τὰς Ἀλεξάνδρου χάριτας, ὧν εἰς τὰ φίλτατα πταίσας ἔτυχον· εἰ δ' ἄρα τις οὗτος εἱμαρτὸς ἥκει χρόνος, ὀφειλόμενος νεμέσει καὶ μεταβολῇ, παύσασθαι τὰ Περσῶν, μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων καθίσειεν εἰς τὸν Κύρου θρόνον πλὴν Ἀλεξάνδρου**

Τις μεγάλες στρατιωτικές του ικανότητες απέδειξε και στην πολιορκητική τακτική, προπάντων κατά την πολιορκία της Τύρου, πόλης που όλοι θεωρούσαν απόρθητη εξαιτίας της ισχυρής της οχύρωσης και των αβαθών υδάτων της θάλασσας, που καθιστούσαν αδύνατη την προσέγγιση πολεμικών πλοίων. Εκεί χρησιμοποίησε πολυώροφους πολιορκητικούς πύργους, ύψους μέχρι και 50 μέτρων, με βλητικούς μηχανισμούς ικανούς να βάλλουν σε οποιοδήποτε σημείο των τειχών, αποβατικές γέφυρες, κριούς (τεράστια

---

* Μετάφραση: Θεοί της γενιάς και του βασιλείου μου, κάντε μου τη χάρη να ξαναπάρω την εξουσία των Περσών αποκατεστημένη με όσα αγαθά την παρέλαβα, για να ανταποδώσω στον Αλέξανδρο, αν νικήσω, τις χάρες που δέχθηκα για όσα αγαπημένα μου πρόσωπα έχασα. Αν όμως από κάποια θεία τιμωρία ή κακοτυχία έχει έλθει ο καθορισμένος από τη μοίρα χρόνος να τελειώσει η κυριαρχία των Περσών, τότε κανένας άλλος άνθρωπος ας μην καθίσει στον θρόνο του Κύρου, εκτός από τον Αλέξανδρο.

δοκάρια με μεταλλικές κεφαλές), για να γκρεμίζει το τείχος, και τον περίφημο στροφοκαταπέλτη, με τον οποίο μπορούσε να εκτοξεύει βέλη ή πέτρες βάρους μέχρι και 40 κιλών σε μεγάλη απόσταση.

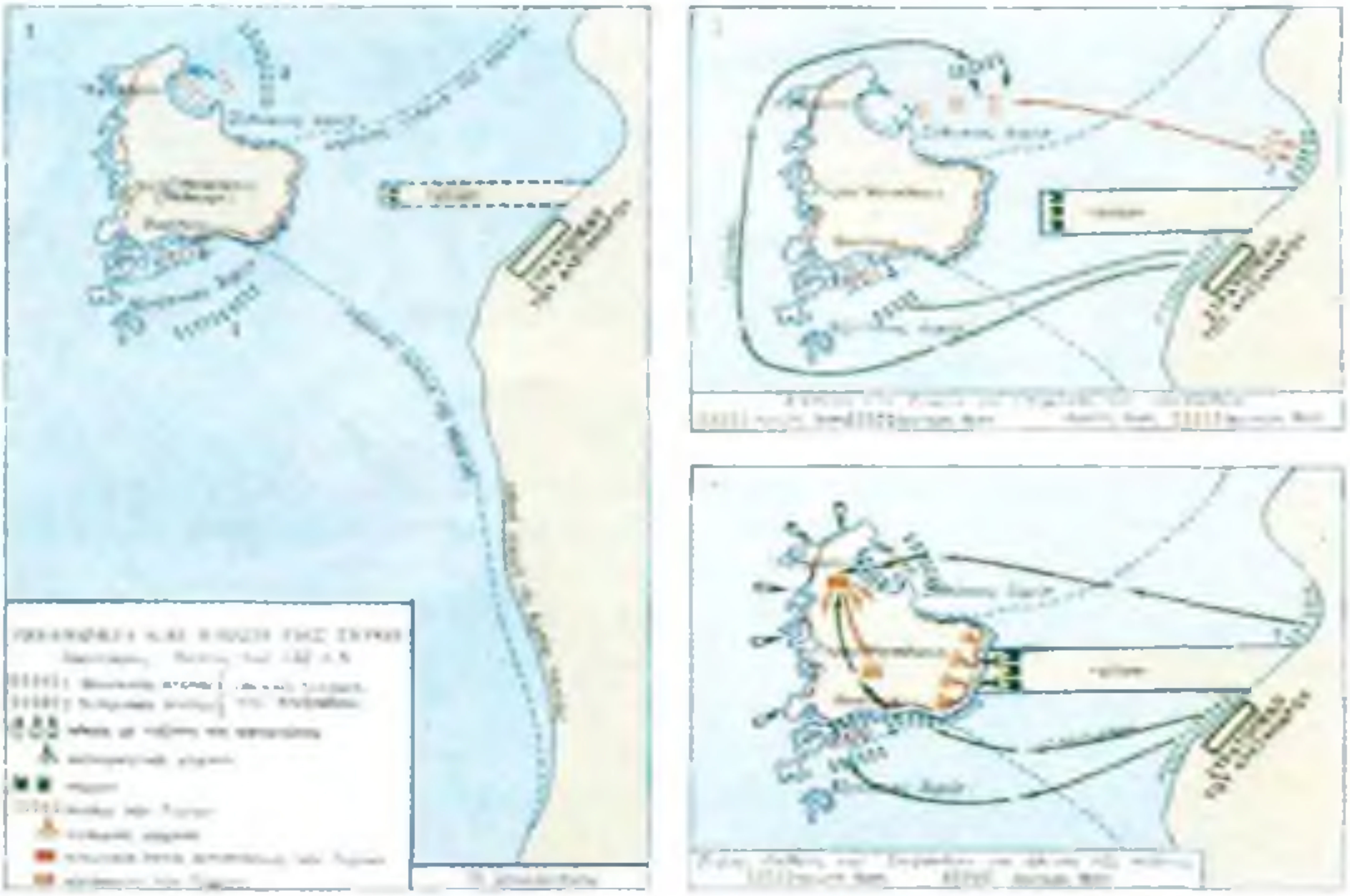

Πολιορκία της Τυρου

Την εκστρατεία ακολουθούσαν πολυμελείς ομάδες καλλιτεχνών και επιστημόνων. Την εξιστόρηση της εκστρατείας είχε αναλάβει ο Καλλισθένης, ενώ η συστηματική καταγραφή των γεγονότων της κάθε ημέρας υπό τον τίτλο **Ἐφημερίδες ἢ Βασιλικὴ Ἐφημερὶς** είχε ανατεθεί στον Ευμένη από την Καρδία. Στα στοιχεία των **Ἐφημερίδων** και στις προσωπικές αναμνήσεις του στηρίχθηκε αργότερα ο Πτολεμαίος ο Λάγου, για να γράψει την ιστορία του, που είναι μία από τις κύριες πηγές της ιστορίας του Αρριανού.

Οι μεγάλες κατακτήσεις έφεραν τον Αλέξανδρο αντιμέτωπο με δύο σημαντικά προβλήματα. Το πρώτο αφορούσε τον χαρακτήρα της διοίκησης και την προσωπική του θέση μέσα στο κράτος, και το δεύτερο την ενότητα, που ήταν απολύτως αναγκαία, για να μπορέσει να λειτουργήσει

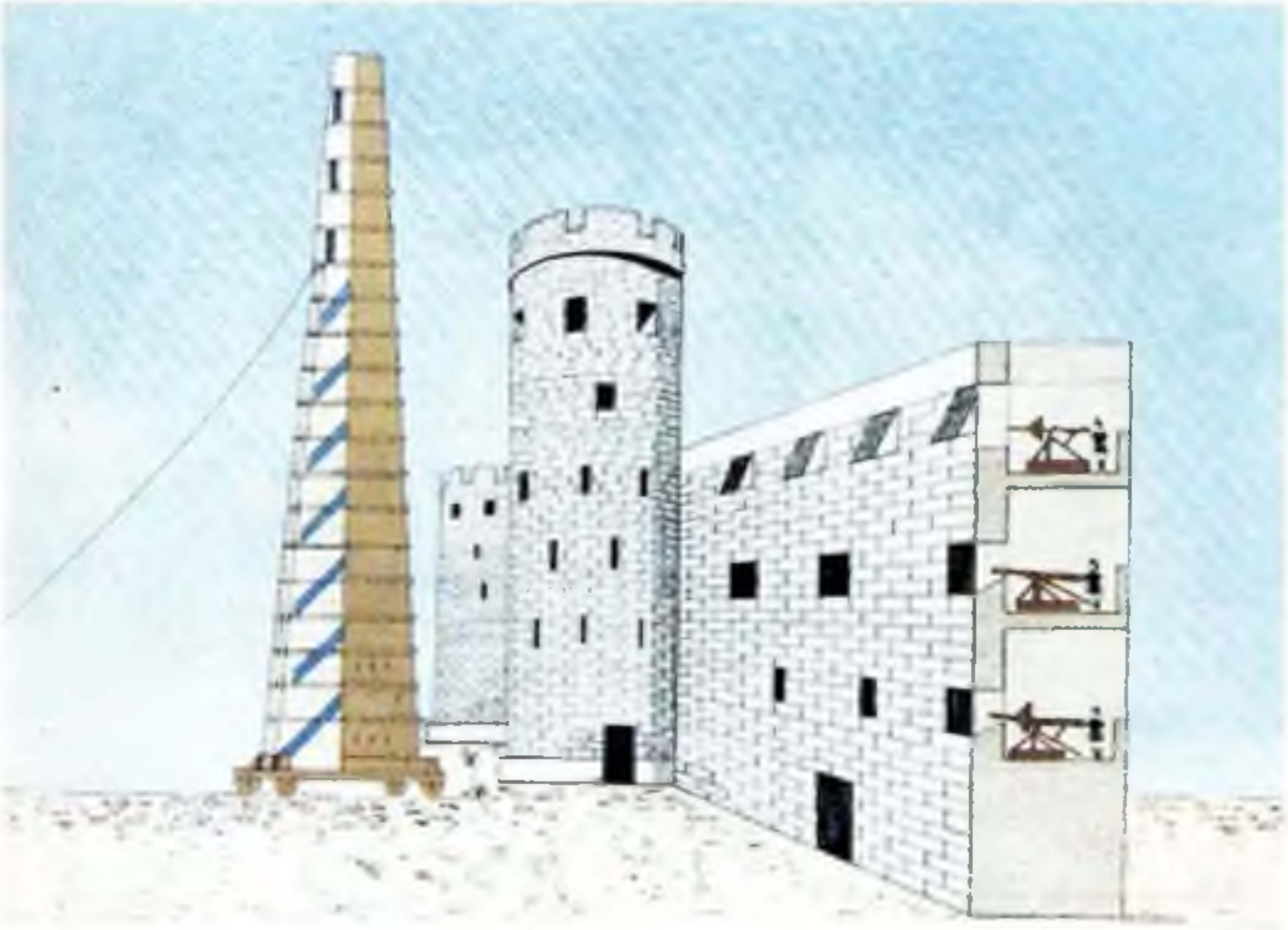

Πολιορκητικοί Πύργοι

ένα οικουμενικό κράτος, συγκροτούμενο από ποικίλα έθνη που χαρακτηρίζονταν από διάφορες βαθμίδες πολιτισμού. Και τα δύο αυτά προβλήματα αντιμετώπισε ο Αλέξανδρος με πολιτική σύνεση αξιοθαύμαστη. Διατήρησε τις τοπικές μορφές διακυβέρνησης, αποδέχθηκε για τον εαυτό του διάφορους τίτλους και επιδίωξε την ενότητα με τους μεικτούς γάμους, δίνοντας και ο ίδιος το παράδειγμα, όταν παντρεύτηκε αρχικά τη Ρωξάνη, κόρη τοπικού ηγεμόνα, και αργότερα την κόρη του Δαρείου Στάτειρα ή Βαρσίνη.

Έτσι, και με την προώθηση της ελληνικής γλώσσας, των ηθών και εθίμων του δικαίου και γενικότερα του ελληνικού πολιτισμού, έθεσε ο Αλέξανδρος τα θεμέλια του εξελληνισμού της Ασίας και τούτο πρέπει να θεωρείται το σημαντικότερο αποτέλεσμα της δράσης του. Πέθανε στις 13 Ιουνίου του 323 π.Χ., αφήνοντας πίσω του τη φήμη του πιο δοξασμένου κατακτητή, αφού ακόμα και σήμερα διατηρείται στη μνήμη πολλών λαών της Ασίας, που πιστεύουν με υπερηφάνεια ότι είναι απόγονοι των Μακεδόνων.

Charles Nicolas Cochin ο Νεότερος (1715-1790),
Οι γάμοι του Αλεξάνδρου και της Ρωξάνης.
Χαλκογραφία με βάση σχέδιο του Ραφαήλ. Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών.

VII. Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ο μακεδονικός στρατός απαρτιζόταν από το πεζικό, το ιππικό και τον στόλο. Στην αρχή της αφήγησής του (Α, 11, 3) ο Αρριανός αναφέρει ότι ο Αλέξανδρος ξεκίνησε προς τον Ελλήσποντο την άνοιξη του 334 π.Χ., έχοντας μαζί του 30.000 πεζούς και 5.000 ιππείς. Ο στόλος απαρτιζόταν από 160 πλοία, με τα οποία πέρασε στην Ασία. Αργότερα, επειδή δεν ήταν αναγκαίος, τον διέλυσε, τον συγκρότησε όμως και πάλι από πλοία ελληνικά και φοινικικά, όταν τον χρειάστηκε για την πολιορκία της Τύρου και τις εξερευνήσεις του Νεάρχου.

Το πεζικό περιλάμβανε τη **φάλαγγα**, τους **υπασπιστές** και τους **ψιλούς**.

Η φάλαγγα ήταν το κυριότερο σώμα του στρατού. Διαιρούνταν σε έξι τάξεις, κάθε τάξη σε τρεις λόχους και κάθε λόχος αποτελούνταν από τριακόσιους άνδρες, που ονομάζονταν **πεζέταιροι**. Τον οπλισμό τους αποτελούσαν η περικεφαλαία, ο θώρακας, η ασπίδα, οι κνημίδες, το ελαφρύ ξίφος και η σάρισα, μακρύ δόρυ μήκους τεσσάρων ως εφτά μέτρων.

Οι πεζέταιροι παρατάσσονταν συνήθως σε βάθος δεκαέξι ή και τριάντα δύο ανδρών. Κατά την επίθεση οι άνδρες των πρώτων τεσσάρων ή πέντε στοίχων κρατούσαν τη σάρισα προτεταμένη με τα δύο τους χέρια, ώστε να σχηματίζεται αδιαπέραστο τείχος από αιχμές.

Οι υπασπιστές ήταν οπλισμένοι ελαφρύτερα. Έφεραν λινό θώρακα, ελαφριά ασπίδα, μακρύ ξίφος και μικρό δόρυ. Αρχικά ήταν λίγοι και αποτελούσαν την προσωπική φρουρά του Αλεξάνδρου, αργότερα όμως αυξήθηκαν και σχημάτισαν ξεχωριστό σώμα, ευκίνητο και κατάλληλο για πολεμικές επιχειρήσεις σε εδάφη όπου δυσκολευόταν να προχωρήσει η φάλαγγα.

Οι ψιλοί ήταν οπλισμένοι ακόμα πιο ελαφρά. Κατ' αντιστοιχία προς το μοναδικό όπλο που έφεραν, πέλτη (ελαφριά ασπίδα), τόξο, ακόντιο ή σφενδόνη, ονομάζονταν πελταστές, τοξότες, ακοντιστές ή σφενδονήτες.

Το ιππικό τέλος διακρίνονταν σε **βαρύ και ελαφρύ.**

Το βαρύ ιππικό αποτελούσαν ευγενείς Μακεδόνες και Θεσσαλοί. Ονομάζονταν **εταίροι** και έφεραν περικεφαλαία, θώρακα, ξίφος και ξυστόν (δόρυ). Σχημάτιζαν δεκαέξι ίλες, από τις οποίες καθεμιά είχε δύναμη εκατόν πενήντα ως διακοσίων πενήντα ανδρών. Η δέκατη έκτη αποτελούσε τη βασιλική ίλη, που λεγόταν και **άγημα των εταίρων** και ήταν η έφιππη σωματοφυλακή του βασιλιά.

Το ελαφρύ ιππικό έφερε αντί του ξυστού σάρισα, πιο κοντή και πιο ελαφριά από του πεζικού. Οι άνδρες που το συγκροτούσαν ονομάζονταν **σαρισ(σ)οφόροι ή πρόδρομοι ιππείς,** γιατί χρησιμοποιούνταν ως ανιχνευτές ή καταδίωκαν τους αντιπάλους τους, για να τους συλλάβουν, όταν αυτοί τρέπονταν σε φυγή.

VIII. Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΩΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου, η Σπάρτη αναδείχθηκε σε κυρίαρχη δύναμη στην Ελλάδα. Ωστόσο, το πλεονέκτημα αυτό παρέμεινε αναξιοποίητο εξαιτίας της συντηρητικής και αγέρωχης πολιτικής της, με αποτέλεσμα να ανακάμψει σύντομα η Αθήνα και με σημαντικές νίκες στη θάλασσα και τη στεριά (Κνίδος, 394 π.Χ. - Κόρινθος, 390 π.Χ.) να καταλάβει και πάλι σημαντική θέση στα ελληνικά πράγματα. Οι Σπαρτιάτες τότε, προκειμένου να αποφύγουν και άλλη μείωση του κύρους τους, ζητούν τη βοήθεια των Περσών, κι αυτοί, εκμεταλλευόμενοι την ευκαιρία, συνάπτουν μαζί τους τη λεγόμενη Ανταλκίδεια ειρήνη (387 π.Χ.), με την οποία αποκτούν τη δυνατότητα να επεμβαίνουν στα πράγματα των Ελλήνων και να επιβάλλουν τη θέλησή τους.

Ως αντίδραση στο γεγονός αυτό δημιουργήθηκε η ιδέα της συνένωσης όλων των Ελλήνων με σκοπό την ανάληψη ενός πανελλήνιου αγώνα εναντίον των Περσών. Την ιδέα αυτή αναπτύσσει εκτενώς στον **Πανηγυρικό** του λόγο ο Ισοκράτης (380 π.Χ.).

Δεκα χρόνια αργότερα η Αθήνα αποκτά και πάλι την κυριαρχία της θάλασσας και ιδρύει τη δεύτερη Αθηναϊκή συμμαχία (377 π.χ.), που όμως

διατηρήθηκε ελάχιστα, γιατί, παρά τους ευνοϊκούς όρους, οι σύμμαχοι αποσπάστηκαν σύντομα απ' αυτήν.

Στο μεταξύ οι Θηβαίοι, με τους μεγάλους ηγέτες τους Επαμεινώνδα και Πελοπίδα και μετά τη λαμπρή νίκη τους εναντίον των Σπαρτιατών στα Λεύκτρα (371 π.Χ.), διεκδικούν την ηγεμονία. Αλλά και η δύναμη των Θηβαίων περιορίζεται μετά τον θάνατο του Επαμεινώνδα στη Μαντίνεια (362 π.Χ.). Έκτοτε καμιά από τις ως τότε γνωστές μεγάλες πόλεις δεν μπορούσε να αναλάβει κάποιον ηγετικό ρόλο, καθώς όλες είχαν εξουθενωθεί από τη διοικητική και ηθική αναρχία, τις προσωπικές φιλοδοξίες και την προσφυγή για βοήθεια στους φυσικούς τους εχθρούς, τους Πέρσες, την οποία επιζητούσαν, για να τη στρέψουν εναντίον άλλων ομοεθνών πόλεων.

Τότε ανέλαβε πρωταγωνιστικό ρόλο μια άλλη συμπαγής και ισχυρότατη ελληνική δύναμη. Η δύναμη αυτή ήταν οι Μακεδόνες, που ως τότε απέφευγαν να παρεμβαίνουν στα πράγματα των πόλεων του νότου, ήταν όμως γνωστοί στις πόλεις αυτές, και ειδικότερα στην Αθήνα, όπου είχε ήδη συγκροτηθεί μεγάλη φιλομακεδονική μερίδα με σημαντικούς εκπροσώπους της τον Ισοκράτη και άλλους. Η ιδέα λοιπόν της συνένωσης όλων των Ελλήνων υπό μία διοίκηση, που είχε ήδη ωριμάσει στη συνείδηση των περισσοτέρων και ανέλαβε να υλοποιήσει ο Φίλιππος ο Β', με στόχο τον αγώνα εναντίον των Περσών επισημοποιήθηκε στο συνέδριο της Κορίνθου (337 π.Χ.), όπου ο Φίλιππος ανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος όλων των Ελλήνων. Και ενώ ετοιμαζόταν για την εκστρατεία εναντίον των Περσών, δολοφονήθηκε, οπότε την επιχείρηση ανέλαβε ο γιος του Αλέξανδρος, του οποίου τις κατακτήσεις αφηγείται ο Αρριανός.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΗ
(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

Μετά τον θάνατο του πατέρα του, Φιλίππου, το 336 π.Χ., ο Αλέξανδρος, σε ηλικία 20 ετών, ανέλαβε, με κοινή απόφαση των Ελλήνων, εκτός των Λακεδαιμονίων, την αρχηγία της εκστρατείας εναντίον των Περσών. Αφού κατέπνιξε τη στάση των γειτονικών λαών στα βόρεια της Μακεδονίας και κατέστρεψε τη Θήβα που είχε επαναστατήσει, ξεκίνησε την άνοιξη του 334 π.Χ. με 30.000 πεζούς και 5.000 ιππείς για την Ασία. Ύστερα από πορεία 20 ημερών, έφτασε στον Ελλήσποντο και αποβιβάστηκε στην Ασία. Τέσσερις μέρες αργότερα έφτασε στον ποταμό Γρανικό, όπου οι Πέρσες σατράπες, μετά τη σύσκεψη στη Ζέλεια, αποφάσισαν να παρατάξουν τις δυνάμεις τους, για να τον αντιμετωπίσουν. Επειδή η ώρα ήταν προχωρημένη, ο στρατηγός Παρμενίων διαφώνησε με τον Αλέξανδρο ως προς τον χρόνο διεξαγωγής της μάχης και είπε:

Η μάχη του Γρανικού

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 13, 3-7

Παρμενίων και Αλέξανδρος για τη διεξαγωγή της μάχης

3 «Ἐμοὶ δοκεῖ, βασιλεῦ, ἀγαθὸν εἶναι ἐν τῷ παρόντι κατα-
στρατοπεδεῦσαι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τῇ ὄχθῃ ὡς ἔχομεν. Τοὺς γὰρ
πολεμίους οὐ δοκῶ τολμήσειν πολὺ τῷ πεζῷ λειπομένους πλη-
σίον ἡμῶν αὐλισθῆναι, καὶ ταύτῃ παρέξειν ἕωθεν εὐπετῶς τῷ
4 στρατῷ διαβαλεῖν τὸν πόρον· ὑποφθάσομεν γὰρ αὐτοὶ περάσα-
ντες πρὶν ἐκείνους ἐς τάξιν καθίστασθαι. Νῦν δὲ οὐκ ἀκινδύνως
μοι δοκοῦμεν ἐπιχειρήσειν τῷ ἔργῳ, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐν μετώπῳ
διὰ τοῦ ποταμοῦ ἄγειν τὸν στρατόν. Πολλὰ μὲν γὰρ αὐτοῦ
ὁρᾶται βαθέα, αἱ δὲ ὄχθαι αὗται ὁρᾷς ὅτι ὑπερύψηλοι καὶ κρη-
μνώδεις εἰσὶν αἳ αὐτῶν· ἀτάκτως τε οὖν καὶ κατὰ κέρας, ᾗπερ
5 ἀσθενέστατον, ἐκβαίνουσιν ἐπικείσονται ἐς φάλαγγα ξυντεταγ-
μένοι τῶν πολεμίων οἱ ἱππεῖς· καὶ τὸ πρῶτον σφάλμα ἔς τε τὰ
παρόντα χαλεπὸν καὶ ἐς τὴν ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου κρίσιν
σφαλερόν».

Ἀλέξανδρος δέ, «ταῦτα μέν», ἔφη, «ὦ Παρμενίων, γιγνώσκω· αἰσχύνομαι δέ, εἰ τὸν μὲν Ἑλλήσποντον διέβην εὐπετῶς, τοῦτο δέ, σμικρὸν ῥεῦμα, –οὕτω τῷ ὀνόματι τὸν Γράνικον ἐκφαυλίσας,– εἴρξει ἡμᾶς τὸ μὴ οὐ διαβῆναι ὡς ἔχομεν. Καὶ τοῦτο οὔτε πρὸς Μακεδόνων τῆς δόξης οὔτε πρὸς τῆς ἐμῆς ἐς τοὺς κινδύνους ὀξύτητος ποιοῦμαι· ἀναθαρρήσειν τε δοκῶ τοὺς Πέρσας <ὡς> ἀξιομάχους Μακεδόσιν ὄντας, ὅτι οὐδὲν ἄξιον τοῦ σφῶν δέους ἐν τῷ παραυτίκα ἔπαθον».

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

3	*ἐμοὶ δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι*	νομίζω ότι είναι καλό να
	ἐν τῷ παρόντι (χρόνῳ)	την ώρα αυτή
	ὡς ἔχομεν (ὡπλισμένοι)	όπως είμαστε (οπλισμένοι)
	αὐλισθῆναι (αὐλίζομαι), εξαρτ. από το *τολμήσειν*	να στρατοπεδεύσουν
	πολὺ λειπομένους τῷ πεζῷ	γιατί υστερούν πολύ στο πεζικό
	καὶ (δοκῶ) παρέξειν τῷ στρατῷ	και (νομίζω) ότι θα μπορέσει ο στρατός
	ταύτῃ (επίρρ.)	γι' αυτό
	ἕωθεν (επίρρ.)	από το πρωί
	διαβάλλω εὐπετῶς τὸν πόρον	περνώ εύκολα το ποτάμι
	ὑποφθάσομεν περάσαντες	θα προλάβουμε να περάσουμε
	ἐς τάξιν καθίσταμαι	παρατάσσομαι για μάχη
4	*νῦν δ' οὐκ ἀκινδύνως... τῷ ἔργῳ*	τώρα όμως νομίζω ότι θα αρχίσουμε τη διάβαση με κίνδυνο
	οὐχ οἷόν τ' (ἐστὶ) + απαρ.	δεν είναι δυνατό να...
	ἐν μετώπῳ	σε εκτεταμένη γραμμή (μεγαλύτερο μέτωπο παρά βάθος)
	πολλὰ αὐτοῦ (τοῦ ποταμοῦ) ὁρᾶται βαθέα	πολλά μέρη του ποταμού φαίνονται βαθιά
	εἰσὶν αἳ αὐτῶν (= τινὲς αὐτῶν)	μερικές από αυτές (τις όχθες)
5	*ἀτάκτως καὶ κατὰ κέρας*	άτακτα και ο ένας μετά τον άλλο
	ᾗπερ ἀσθενέστατον	όπου η παράταξή μας είναι πιο αδύνατη
	(ἡμῖν) ἐκβαίνουσιν (μτχ.) *ἐπικείσονται*	καθώς θα βγαίνουμε έξω, θα μας επιτεθούν
	σφάλμα	αποτυχία
	χαλεπός	επιζήμιος
	ἐς τὴν κρίσιν	για την έκβαση
	σφαλερόν	επικίνδυνο
6	*εἰ τὸν μὲν... διέβην εὐπετῶς*	αιτιολ. πρότ. (από το *αἰσχύνομαι*)
	σμικρὸν ῥεῦμα	μικρό ποτάμι
	οὕτω τῷ ὀνόματι... ἐκφαυλίσας	με τέτοια περιφρονητικά λόγια μίλησε για τον Γρανικό
	εἴρξει ἡμᾶς τὸ μὴ οὐ διαβῆναι	θα μας εμποδίσει να περάσουμε
7	*οὔτε πρὸς Μακεδόνων τῆς δόξης*	δεν ταιριάζει στη δόξα των Μακεδόνων
	τῆς ἐμῆς ὀξύτητος	στη δική μου ορμητικότητα
	<ὡς> ἀξιομάχους... ὄντας	γιατί θα νομίσουν ότι είναι ικανοί να μάχονται με τους Μακεδόνες
	ὅτι οὐδὲν ἔπαθον	αιτιολ. πρόταση
	τὸ δέος -ους	ο φόβος
	ἐν τῷ παραυτίκα	αμέσως, τη στιγμή αυτή

αὐλισθῆναι *< αὐλίζομαι < αὐλή < αὔω* = διανυκτερεύω
αὐλισμός > καταυλισμός
αὖλις > έπαυλη
αὔλιος > προαύλιο
αὐλικός - αὖλισις - ἔναυλος - αὐλιστήριον

ὀξύτης *< ὀξύς*
ὀξύνω > παροξύνω, παροξυσμός, οξύτονος, παροξύτονος, οξύθυμος

πόρος (= στενό πέρασμα) *περάω - ῶ* (ν.ε. περνώ)
πόροι του δέρματος, πόροι του πετρώματος
απορώ, απορία
πορεύομαι, πορεία, οδοιπόρος, ποντοπόρος, πορθμός
πόροι (= πηγές εισοδήματος), άπορος, εύπορος
έμπορος (ὁ ἐν πόρῳ ὤν) = αυτός που ταξιδεύει, διαπλέει την θάλασσα)
πορίζω, πορίζομαι, πορισμός, βιοπορισμός, βιοποριστικός

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

3. **Παρμενίων**: ήταν από τους πιο ικανούς και εμπειροπόλεμους στρατηγούς του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου. Στις μάχες του Γρανικού, της Ισσού και των Γαυγαμήλων ήταν επικεφαλής της αριστερής πτέρυγας του στρατού, γεγονός που δείχνει ότι ίσως κατείχε τη θέση του υπαρχηγού του στρατού. Ο Αρριανός παρουσιάζει τον Παρμενίωνα να συμβουλεύει τον Αλέξανδρο συνολικά πέντε φορές (Γρανικός, Μίλητος, Ευφράτης, Γαυγάμηλα, Περσέπολη), αλλά εκείνος δεν τον άκουσε. Εκτελέστηκε, ως συνωμότης, το 330 π.Χ. μετά τη θανάτωση του γιου του Φιλώτα.

ἐν τῷ παρόντι: ο Αλέξανδρος έφτασε στον Γρανικό το απόγευμα της τέταρτης ημέρας μετά την απόβασή στη Μ. Ασία. Η προέλαση των Μακεδόνων προς τις ΒΑ ακτές του Ελλησπόντου και της Προποντίδας απέβλεπε στην εξασφάλιση των νώτων, πριν εισχωρήσει στο εσωτερικό της Ασίας.

καταστρατοπεδεῦσαι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τῇ ὄχθῃ: ο Γρανικός ήταν μικρό ποτάμι της ΒΔ Μ. Ασίας, ανατολικά από την ελληνική πόλη Πρίαπο, που πηγάζει από την Ίδη και χύνεται στην Προποντίδα. Το πλάτος του στο σημείο της μάχης ήταν 20-40 μέτρα, αλλά είχε ορμητικό ρεύμα και απόκρημνη την ανατολική του όχθη, όπου είχαν παραταχθεί οι Πέρσες.

πολὺ τῷ πεζῷ λειπομένους: οι Πέρσες, κατά τον Αρριανό, ήταν 20.000 πεζοί Έλληνες μισθοφόροι και 20.000 ιππείς.

πρὶν ἐκείνους ἐς τάξιν καθίστασθαι: οι Πέρσες θεώρησαν τον χώρο κατάλληλο για μάχη. Πίστευαν ότι η μάχη θα κρινόταν στο ιππικό, που υπερτερούσαν αριθμητικά, και θα απέφευγαν έτσι τη σύγκρουση σε ανοικτή πεδιάδα.

ἐν μετώπῳ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἄγειν τὸν στρατόν: το μήκος του μετώπου των δύο αντιπάλων ήταν περίπου 3-3,5 χλμ.

4. **κατὰ κέρας**: συνηθισμένη παράταξη του στρατού κατά την πορεία με μέτωπο 2-4 άνδρες και βάθος πολλούς, ανάλογα με τη στενότητα του χώρου.

5. **τὸ πρῶτον σφάλμα... σφαλερόν**: ο Παρμενίων, ως επιτελικός αξιωματικός, λαμβάνει υπόψη του όχι μόνο τα τοπογραφικά δεδομένα αλλά και το ηθικό του στρατού για τη διεξαγωγή της μάχης. Ενδεχόμενη ήττα, υποστηρίζει, θα ήταν αποφασιστική για την περαιτέρω εξέλιξη του πολέμου, γιατί θα επηρέαζε αποφασιστικά το ηθικό του στρατού. Γι' αυτό και επιμένει στη σημασία του ψυχολογικού παράγοντα κατά τη διάρκεια της μάχης.

6. **αἰσχύνομαι δὲ... εἴρξει ἡμᾶς**: ο Αλέξανδρος απορρίπτει αμέσως το σχέδιο του Παρμενίωνα, παραβλέπει τα τοπογραφικά δεδομένα και υποβαθμίζει τη σημασία τους. Θεωρεί υποτιμητικό να σταματήσει την προέλαση του στον Γρανικό, τον οποίο θεωρεί ασήμαντο ποταμάκι και ανάξιο της μακεδονικής ανδρείας και ικανότητας.

7. **πρὸς Μακεδόνων τῆς δόξης**: τα επιχειρήματα του Αλεξάνδρου, με τα οποία απορρίπτει την πρόταση του Παρμενίωνα, δείχνουν μια διαφορετική στρατηγική. Στην περίσκεψη του Παρμενίωνα αντιπαραθέτει το φρόνημα των Μακεδόνων, την αυτοπεποίθηση, την αποφασιστικότητα και την απίστευτη δύναμη που διαθέτει. Η απόρριψη της πρότασης του Παρμενίωνα σημαίνει άμεση επίθεση. Ο Αρριανός παρουσιάζει τον Αλέξανδρο ως φορέα της δράσης, ως τον άνθρωπο που κινεί τα νήματα της ιστορίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιες οι απόψεις του Παρμενίωνα και του Αλεξάνδρου για τη διεξαγωγή της μάχης; Ποια πλεονεκτήματα και ποια μειονεκτήματα έχουν;

Στρατιά Αλεξάνδρου

- παράταξη
- αρχή της μάχης
- μακεδονική φάλαγξ πεζεταίρων
- υπασπισταί
- ιππείς
- ψιλοί
- σύμμαχοι και μισθοφόροι

1 εταίροι, 2 τοξόται, 3 Αγριάνες ακοντισταί } Φιλώτας
4 σαρισσοφόροι ιππείς, 5 Παίονες ιππείς, 6 ίλη Σωκράτους } Αμύντας ο Αρραβαίου
7 υπασπισταί (Νικάνωρ)
8 τάξη Περδίκκα
9 τάξη Κοίνου
10 τάξη Αμύντα του Ανδρομένους
11 τάξη Φιλίππου του Αμύντα
12 τάξη Μελεάγρου
13 τάξη Κρατερού
14 Θράκες ιππείς (Αγάθων)
15 σύμμαχοι ιππείς (Φίλιππος ο Μενελάου)
16 Θεσσαλοί ιππείς (Κάλας)
17 οπλίται Συμμαχίας Κορίνθου, Έλληνες μισθοφόροι, Οδρύσαι, Τριβαλλοί, Ιλλυριοί.

Η μάχη του Γρανικού, Μάιος ή Ιούνιος του 334 π.Χ.

2. Ποια προσόντα διαθέτει ο Αλέξανδρος ως στρατιωτικός ηγέτης; (να λάβετε υπόψη σας την απάντησή του στον Παρμενίωνα).

3. Να βρείτε τα ουσιαστικά των τριών κλίσεων στις § 3-5, να τα κατατάξετε κατά κλίση και να γράψετε την ίδια πτώση στον άλλο αριθμό.

4. Να γράψετε τα απαρέμφατα των βαρύτονων ρημάτων στις § 3-5 στους άλλους χρόνους της ίδιας φωνής.

5. Να βρείτε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στις § 3-5 και να τους χωρίσετε κατά επιρρηματική σχέση (τόπου, χρόνου, κτλ.).

6. Να βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις στις § 6-7 και να δηλώσετε το είδος τους.

7. Να βρείτε τους ρηματικούς (και ονοματικούς) τύπους στις § 3-5 που δηλώνουν στρατιωτική ορολογία και να γράψετε από ένα ουσιαστικό της ίδιας ρίζας με αυτούς (π.χ. ἐκβαίνω > ἔκβασις).

Δεύτερη φάση τῆς μάχης

Περσική στρατιά

ἱππεῖς
ἐνταγυστε ἀριστεροῦ κέρατος
Ἕλληνες μισθοφόροι

1 Μέμνων
2 Ἀρσαμένης
3 Ἀρσίτης
4 Σπιθριδάτης
5 ἱππεῖς ἄλλων ἐθνῶν
6 Βακτριανοί
7 Ρεομίθρης
8 Μῆδοι

Οι αντίπαλοι παρέταξαν τις δυνάμεις τους κατά μήκος του ποταμού. Οι Μακεδόνες έβαλαν το πεζικό στο κέντρο και το ιππικό στα άκρα. Τη δεξιά πτέρυγα διοικούσε ο ίδιος ο Αλέξανδρος και την αριστερή ο Παρμενίων Αντίθετα οι Πέρσες παρέταξαν μπροστά το ιππικό και πίσω τους εμπειροπόλεμους Έλληνες μισθοφόρους. Σύμφωνα με το σχέδιο της μάχης ο Αλέξανδρος επιδίωκε να δημιουργήσει προγεφύρωμα, για να επιτύχει στη συνέχεια ρήγμα στο εχθρικό μέτωπο. Η μάχη εξελίχθηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση άρχισε από τη στιγμή που οι ίλες του Αμύντα και του Σωκράτη μπήκαν στο ποτάμι. Η τακτική των Περσών ήταν να αντιμετωπίσουν τους Μακεδόνες με ρίψη βελών και ακοντίων, εκμεταλλευόμενοι την υπεροχή της θέσης τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 15, 3-8

Δεύτερη φάση της μάχης

Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι τῶν Μακεδόνων ξυμμίξαντες τοῖς Πέρ-
3 σαις κατεκόπησαν πρὸς αὐτῶν, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, ὅσοι γε
μὴ πρὸς Ἀλέξανδρον πελάζοντα ἀπέκλιναν αὐτῶν. Ἀλέξανδρος
γὰρ ἤδη πλησίον ἦν, ἅμα οἷ ἄγων τὸ κέρας τὸ δεξιόν, καὶ ἐμβάλ-
λει ἐς τοὺς Πέρσας πρῶτος, ἵνα τὸ πᾶν στῖφος τῆς ἵππου καὶ
4 αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Περσῶν τεταγμένοι ἦσαν· καὶ περὶ αὐτὸν
ξυνειστήκει μάχη καρτερά· καὶ ἐν τούτῳ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις τῶν
τάξεων τοῖς Μακεδόσι διέβαινον οὐ χαλεπῶς ἤδη. Καὶ ἦν μὲν
ἀπὸ τῶν ἵππων ἡ μάχη, πεζομαχίᾳ δὲ μᾶλλόν τι ἐῴκει. Ξυνεχό-
μενοι γὰρ ἵπποι τε ἵπποις καὶ ἄνδρες ἀνδράσιν ἠγωνίζοντο, οἱ μὲν
ἐξῶσαι εἰς ἅπαν ἀπὸ τῆς ὄχθης καὶ ἐς τὸ πεδίον βιάσασθαι τοὺς
5 Πέρσας, οἱ Μακεδόνες, οἱ δὲ εἶρξαί τε αὐτῶν τὴν ἔκβασιν, οἱ
Πέρσαι, καὶ ἐς τὸν ποταμὸν αὖθις ἀπώσασθαι. Καὶ ἐκ τούτου
ἐπλεονέκτουν ἤδη οἱ σὺν Ἀλεξάνδρῳ τῇ τε ἄλλῃ ῥώμῃ καὶ
ἐμπειρίᾳ καὶ ὅτι ξυστοῖς κρανεΐνοις πρὸς παλτὰ ἐμάχοντο.

Η γενναιότητα του Αλεξάνδρου

6 Ἔνθα δὴ καὶ Ἀλεξάνδρῳ ξυντρίβεται τὸ δόρυ ἐν τῇ μάχῃ·
ὁ δὲ Ἀρέτην ᾔτει δόρυ ἕτερον, ἀναβολέα τῶν βασιλικῶν· τῷ δὲ
καὶ αὐτῷ πονουμένῳ συντετριμμένον τὸ δόρυ ἦν, ὁ δὲ τῷ ἡμίσει
κεκλασμένου τοῦ δόρατος οὐκ ἀφανῶς ἐμάχετο, καὶ τοῦτο δείξας
Ἀλεξάνδρῳ ἄλλον αἰτεῖν ἐκέλευεν· Δημάρατος δέ, ἀνὴρ Κορίν-
7 θιος, τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἑταίρων, δίδωσιν αὐτῷ τὸ αὑτοῦ δόρυ. Καὶ
ὃς ἀναλαβὼν καὶ ἰδὼν Μιθριδάτην τὸν Δαρείου γαμβρὸν πολὺ πρὸ
τῶν ἄλλων προϊππεύοντα καὶ ἐπάγοντα ἅμα οἷ ὥσπερ ἔμβολον

τῶν ἱππέων ἐξελαύνει καὶ αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ παίσας ἐς τὸ πρόσωπον τῷ δόρατι καταβάλλει τὸν Μιθριδάτην. Ἐν δὲ τούτῳ Ῥοισάκης μὲν ἐπελαύνει τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ παίει Ἀλεξάνδρου τὴν κεφαλὴν τῇ κοπίδι· καὶ τοῦ μὲν κράνους τι ἀπέθραυσε, τὴν πληγὴν δὲ ἔσχε τὸ κράνος. Καὶ καταβάλλει καὶ τοῦτον Ἀλέξανδρος παίσας τῷ
8 ξυστῷ διὰ τοῦ θώρακος ἐς τὸ στέρνον. Σπιθριδάτης δὲ ἀνετέτατο μὲν ἤδη ἐπ᾽ Ἀλέξανδρον ὄπισθεν τὴν κοπίδα, ὑποφθάσας δὲ αὐτὸν Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου παίει κατὰ τοῦ ὤμου καὶ ἀποκόπτει τὸν ὦμον τοῦ Σπιθριδάτου ξὺν τῇ κοπίδι· καὶ ἐν τούτῳ ἐπεκβαίνοντες ἀεὶ τῶν ἱππέων ὅσοις προὐχώρει κατὰ τὸν ποταμὸν προσεγίγνοντο τοῖς ἀμφ᾽ Ἀλέξανδρον.

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

3	*ξυμμείγνυμί τινι*	συγκρούομαι με κάποιον
	κατακόπτομαι ὑπό τινος	φονεύομαι από κάποιον
	ὅσοι γε μὴ	εκτός βέβαια από εκείνους οι οποίοι
	πελάζω < (πέλας)	πλησιάζω
	ἀποκλίνω	καταφεύγω, κατευθύνομαι
	ἅμα οἷ (= σὺν ἑαυτῷ)	μαζί του
4	*ξυνειστήκει (ξυνίσταμαι) μάχη καρτερὰ*	είχε συναφθεί πεισματώδης μάχη
	ἄλλαι ἐπ᾽ ἄλλαις τῶν τάξεων τοῖς Μακεδόσι	το ένα τάγμα μετά το άλλο των Μακεδόνων
	πεζομαχία... ἐῴκει (ἔοικα)	έμοιαζε... με πεζομαχία
	ξυνέχομαί τινι	συμπλέκομαι με κάποιον
	οἱ μέν... οἱ δὲ	ενν. **πειρώμενοι** (= προσπαθώντας)
	ἐξῶσαι (ἐξωθέω-ῶ) ἐς ἅπαν	να απομακρύνουν εντελώς
	βιάζομαί τινα	απωθώ με τη βία κάποιον
	εἶρξαι (εἴργνυμι)	να εμποδίσουν
	αὖθις ἀπώσασθαι	πάλι να τους σπρώξουν
5	*τῇ τε ἄλλῃ ῥώμῃ*	και εξαιτίας της σωματικής τους δύναμης
	ξυστὸν (<ξύω) κράνεινον	δόρυ από ξύλο κρανιάς
	παλτὸν	μικρό ακόντιο (περσικό)
6	*ἔνθα δὴ*	τότε λοιπόν
	ᾔτει (αἰτέω-ῶ) ἕτερον δόρυ	ζητούσε άλλο δόρυ
	ἀναβολέα τῶν βασιλικῶν	ιπποκόμο από τους βασιλικούς
	τῷ δὲ καὶ αὐτῷ πονουμένῳ	τη στιγμή που αγωνιζόταν και αυτός με κόπο
	τῷ ἡμίσει... δόρατος	με το μισό από το σπασμένο δόρυ
7	*οὐκ ἀφανῶς*	γενναία, λαμπρά

	καὶ ὃς	και αυτός (ο Αλέξανδρος)
	προϊππεύοντα καὶ ἐπάγοντα τῶν ἱππέων (οι μτχ. κατηγορ.)	να προχωρεί έφιππος μπροστά από τους άλλους και να οδηγεί τους ιππείς
	ὥσπερ ἔμβολον	σε σφηνοειδή παράταξη
	παίσας (*παίω*)... *καταβάλλει*	αφού χτύπησε... σκοτώνει
8	*κοπίς, ἡ*	σπαθί (καμπύλο)
	τὴν πληγὴν ἔσχε	το χτύπημα ανέκοψε
	ἀνετέτατο (*ἀνατείνομαι*)	είχε σηκώσει (ν.ε. ανάταση)
	ὑποφθάσας (*ὑποφθάνω*)	πρόλαβε να
	ἐπεκβαίνοντες... προὐχώρει (απρόσ.)	έβγαιναν έξω... όσοι μπορούσαν
	προσγίγνομαί τινι	ενώνομαι με κάποιον

ἀποκόπτει < *ἀπὸ* + *κόπτω*
κοπίς > κοπίδι, κοπεύς (= κοπίδι)
κόπος > ξυλοκόπος, στρατοκόπος, άκοπος
κοπή > ανακοπή, αποκοπή, διακοπή, εγκοπή, περικοπή, προκοπή, συγκοπή
κοπιῶ, κοπιάζω > κοπιαστικός
κοπετός (= θρήνος), κομμός
κόμμα > απόκομμα, κομμάτι, κομματικός
κόπτης > διακόπτης, κοπτικός, κόφτης, πετσοκόφτης,
κοπτήρ > κοπτήριος, κοφτήρι, άκοφτος, κόψιμο, κοψιά
κόπανον (= τεμάχιο) > κοπανίζω > κοπανιστός, κοπανισμός, κοπανιστήρι

ἀναλαβὼν < *ἀνὰ* + *λαμβάνω*
ανειλημμένος, κατειλημμένος, προκατειλημένος, επανειλημμένως
λῆψις > ανάληψη, κατάληψη, περίληψη, σύλληψη, αντίληψη, υπόληψη, προκατάληψη
λῆμμα, δίλημμα, λάφυρον, συλλήβδην
λήπτης > παραλήπτης, εργολήπτης
ληπτός > ασύλληπτος, ανεπίληπτος, εύληπτος, ακατάληπτος, επιληπτικός
λαβή > χειρολαβή, παραλαβή, απολαβή, λαβίδα
εργολάβος, δικολάβος (= πρακτικός δικηγόρος κατώτερων δικαστηρίων)

3. **Καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Μακεδόνων... κατεκόπησαν**: η πρώτη επίθεση των Μακεδόνων έγινε με τις ίλες του Αμύντα και του Σωκράτη και φαίνεται ότι, παρά τις απώλειες, πέτυχε τον αντικειμενικό στόχο της, να καθηλώσει δηλ. τις συγκεντρωμένες περσικές δυνάμεις στο αριστερό μέρος. Κατά τη φάση αυτή η νίκη κλείνει προς την πλευρά των Περσών, γιατί πλεονεκτούν ως προς τον οπλισμό (ακόντια και πάλτα εναντίον δοράτων) και στην υψηλότερη θέση στην οποία βρίσκονται.

ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι: οι Μακεδόνες παρ' ότι είχαν να αντιμετωπίσουν την πληθώρα των εχθρικών βελών, το ορμητικό ρεύμα του ποταμού και το ασταθές έδαφος, εντούτοις αγωνίστηκαν γενναία και οι απώλειές τους δεν ήταν πολύ μεγάλες. Οι 115 νεκροί καθ' όλη τη μάχη είναι πολύ λίγες απώλειες σε σχέση με τις απώλειες των Περσών. Τον έπαινο της ανδρείας όσων σκοτώνονται στη μάχη αναφέρουν τόσο ο Θουκυδίδης στον Επιτάφιο του Περικλή (2.35): *«ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων, ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμάς»* όσο και ο Ηρόδοτος (6,14): *«ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν ὡς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοισι»*.

Ἀλέξανδρος... καὶ ἐμβάλλει ἐς τοὺς Πέρσας πρῶτος: στη δεύτερη και καθοριστική φάση η μάχη κλείνει προς την πλευρά των Μακεδόνων. Ο Αλέξανδρος, επικεφαλής όλου του ιππικού, όρμησε, κατά τη συνήθη τακτική του, πρώτος μέσα στο ποτάμι, προς τα αριστερά, ακολουθώντας το ρεύμα του ποταμού. Έτσι διευρύνει το μέτωπο επίθεσης και περιορίζει τη δυνατότητα των Περσών να επιτεθούν από τα πλάγια, ενώ θα βγαίνει από το ποτάμι.

4. **Ξυνειστήκει μάχη καρτερὰ**: μόλις έφτασε στο σημείο της όχθης που είχε επιλέξει για τη διάβαση, ο Αλέξανδρος έδωσε διαταγή να στραφούν δεξιά, καλύπτοντας τα πλαγιά του. Ταυτόχρονα κτυπάει τις εξασθενημένες δυνάμεις των Περσών και κατορθώνει να διαβεί το ποτάμι, δημιουργώντας προγεφύρωμα, ύστερα από μεγάλη δυσκολία («χαλεπῶς καὶ μόλις», όπως γράφει ο Πλούταρχος).

Καὶ ἦν... ἡ μάχη, πεζομαχία... ἐῴκει: ο Αρριανός επικεντρώνει τη λεπτομερή περιγραφή της μάχης στο σημείο που αγωνίζεται ο Αλέξανδρος. Η μάχη έχει μεταβληθεί σε πεζομαχία, παρ' ότι αγωνίζονται με τους ίππους. Ο τρόπος της σύγκρουσης, με τον ωθισμό των ίππεων, δίνει την εντύπωση ότι αγωνίζονται πεζοί και όχι ιππείς. Οι πηγές πάντως δεν παρέχουν αρκετά στοιχεία για την τακτική του μακεδονικού ιππικού.

5. **καὶ ἐκ τούτου ἐπλεονέκτουν**: μόλις οι Μακεδόνες αρχίζουν να εξέρχονται από το ποτάμι, διευρύνοντας το προγεφύρωμα, αρχίζει να φαίνεται η υπεροχή τους.

τῇ τε ἄλλῃ ῥώμῃ... ἐμάχοντο: η υπεροχή των Μακεδόνων οφείλεται όχι μόνο στη ρώμη και την εμπειρία τους αλλά και στον οπλισμό τους, ιδιαίτερα στα σκληρά κρανέινα δόρατα απέναντι στα εύθραυστα περσικά ακόντια (παλτά)

6. **Ἔνθα δή... συντρίβεται τὸ δόρυ ἐν τῇ μάχῃ**: το σπασμένο δόρυ δεν εμποδίζει τον Αλέξανδρο να συνεχίσει τον αγώνα.

ἀναβολέα τῶν βασιλικῶν: οι αναβολείς (ιπποκόμοι) βοηθούσαν τον βασιλιά να ανέβει στο άλογο, το οποίο προετοίμαζαν και για τη μάχη. Το αξίωμά τους θεωρούνταν τιμητικό, κυρίως μεταξύ των Περσών. Οι σημερινοί αναβολείς (ζιγκιά), που κρέμονται από τις σέλλες των αλόγων και βοηθούν τον αναβάτη να ανέβει μόνος του στο άλογο, δεν υπήρχαν στους αρχαίους.

τῷ ἡμίσει κεκλασμένου τοῦ δόρατος: όταν έσπαζε η αιχμή του δόρατος, τότε ο στρατιώτης χρησιμοποιούσε το κάτω μέρος του που ήταν οξύ και λεγόταν στύρακας ή σαυρωτήρας. Ήταν οξύ για να μπορούν οι στρατιώτες, όταν ξεκουράζονταν, να το μπήζουν στο χώμα.

Δημάρατος, ἀνὴρ Κορίνθιος: πατρικός φίλος του Αλεξάνδρου από την Κόρινθο, ο οποίος, εξαιτίας της φιλομακεδονικής στάσης και της ελευθεροφροσύνης του εγκατέλειψε την πατρίδα του και κατέφυγαν στον Φίλιππο. Λέγεται ότι δώρισε στον Αλέξανδρο τον Βουκεφάλα. Η αναφορά των ονομάτων των συνεργατών του αλλά και των αντιπάλων του είναι στοιχείο που αποδεικνύει την αξιοπιστία του ιστορικού, κυρίως όταν αυτά συνδέονται με συγκεκριμένα περιστατικά.

7. **Μιθριδάτην τὸν Δαρείου γαμβρόν**: η άμεση αντίδραση του Αλεξάνδρου στην επίθεση του Μιθριδάτη αποδεικνύει τη στρατηγικότητά του, η σφηνοειδής επίθεση των Περσών μπορούσε να διασπάσει τη μακεδονική παράταξη. Ο θάνατος όμως του Μιθριδάτη ανέτρεψε τον στόχο τους.

ὥσπερ ἔμβολον τῶν ἱππέων: σφηνοειδής παράταξη της μάχης κατά την οποία το μέτωπο προς το μέρος του εχθρού έχει μορφή οξείας γωνίας, ενώ τα τελευταία μέλη της είναι ανοιχτά και απέχουν μεταξύ τους. Με τον τρόπο αυτό επεδίωκαν να διασπάσουν τις εχθρικές γραμμές.

Ῥοισάκης: αδελφός του Σπιθριδάτη, σατράπης της Λυδίας και Ιωνίας πριν απ' αυτόν. Η επίθεση του Ροισάκη δείχνει ότι οι Πέρσες επιδιώκουν να σκοτώσουν τον Αλέξανδρο, για ν' αποτρέψουν τη συνέχιση της εκστρατείας. Ο Αλέξανδρος καταφέρνει, χάρις στη γενναιότητά του ν' αποφύγει το παρ' ολίγον θανατηφόρο χτύπημα του Ροισάκη.

8. **τὴν πληγὴν ἔσχε τὸ κράνος**: το κράνος ήταν κατασκευασμένο από μέταλλο με εσωτερική επένδυση, συνήθως, δέρματος. Η ανθεκτικότητα του κράνους έσωζε πολλές φορές τους μαχητές, όπως και τώρα έσωσε τον Αλέξανδρο. Κατά τον Πλούταρχο (Αλέξ. 16) «τὸν μὲν λόφον ἀπέρραξε μετὰ θατέρου πτεροῦ, τὸ δὲ κράνος πρὸς τὴν πληγὴν ἀκριβῶς καὶ μόλις ἀντέσχεν ὥστε τῶν πρώτων ψαῦσαι τριχῶν τὴν πτέρυγα τῆς κοπίδος» (που έκοψε το λοφίο μαζί με ένα φτερό και η περικεφαλαία μόλις που συγκράτησε το χτύπημα, ώστε η κόψη του σπαθιού να αγγίζει τις πρώτες τρίχες του κεφαλιού του)

Σπιθριδάτης... τὴν κοπίδα: Πέρσης στρατηγός, σατράπης της Λυδίας και Ιωνίας. Η γενναιότητα του Αλεξάνδρου ήταν γνωστή σε όλους τους στρατιώτες από τις μάχες της Χαιρώνειας και εναντίον των Τριβαλλών και Ιλλυριών. Η ασυγκράτητη ορμή του να επιτεθεί εναντίον του εχθρού με κίνδυνο της ζωής του οφειλόταν, εκτός αυτού, και στη νεαρή ηλικία του.

Κλεῖτος ὁ Δρωπίδου: αδερφός της Λανίκης, της τροφού του Αλεξάνδρου. Ιλάρχης της βασιλικής ίλης, έγινε το 328 σατράπης της Βακτριανής και Σογδιανής. Σ' ένα συμπόσιο, επειδή μίλησε με αυθάδεια και κατέκρινε τον Αλέξανδρο για τη συμπεριφορά του και τον θάνατο του Φιλώτα και του Παρμενίωνα, ο Αλέξανδρος οργισμένος τον σκότωσε με τη σάρισσα.

Η περιγραφή της μάχης αποδεικνύει ότι ο Αρριανός είναι στρατιωτικός ιστορικός. Η παραστατικότητα της περιγραφής των γεγονότων γύρω από τον Μακεδόνα βασιλιά, με την εναλλαγή των ιστορικών και παροντικών χρόνων, δίνει την ευκαιρία στον Αρριανό να προβάλει την προσωπικότητα του Αλεξάνδρου, επιβεβαιώνοντας με τον τρόπο αυτό, την αντίληψή του ότι ο ρόλος του ηγέτη στην εξέλιξη της μάχης είναι καθοριστικός, όπως και γενικότερα στην ιστορική εξέλιξη. Σ' αυτό ο Αρριανός ακολουθεί το πρότυπό του, τον Ξενοφώντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γιατί, από τη στιγμή που ο Αλέξανδρος μπαίνει στη μάχη (§ 3-5), ανατρέπεται η εξέλιξή της;

2. Γιατί η μάχη επικεντρώνεται (§ 4-5) γύρω από τον Αλέξανδρο;

3. Σε ποια σημεία των § 6-8 φαίνεται η γενναιότητα του Αλεξάνδρου κατά την ώρα της μάχης;

4. Γιατί ο Αρριανός αναφέρεται σε περιστατικά της μάχης με πρωταγωνιστή τον Αλέξανδρο;

5. Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά της § 3 να γραφούν στην ονομαστική και γενική ενικού.

6. Να αναγνωρίσετε και να κλίνετε τα κύρια ονόματα των § 6-7.

7. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων, επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από την παρένθεση.

   α. *Οἱ Πέρσαι ἄνωθεν... (ἔβαλλον, βάλλοντες, βαλόντες, ἔβαλον) καὶ ἐπὶ τὸ ὕδωρ .... (κατέβαινον, καταβαίνοντες, καταβάντες, καταβῆναι), τὴν τῶν Μακεδόνων ἔκβασιν .... (εἶργον, εἴργειν, εἶρξαι) ἐβούλοντο.*
   β. *Ἀλέξανδρος........ (ἄγων, ἀγαγών, ἦγεν, ἤγαγεν) τὸ κέρας καὶ ἐς τὸν ποταμὸν πρῶτος .... (ἐμβαλεῖν, ἐνεβεβλήκει, ἐμβαλών), οὐκ ἀφανῶς ἐμάχετο καὶ τοὺς Πέρσας .... (ἐξῶσαι, ἀπώσασθαι, ἐξεώθει, ἀπεώθει).*
   γ. *Ἀρέτης δὲ .... (ἐμάχετο, μαχόμενος, μάχεσθαι) κεκλασμένῳ τῷ δόρατι, εἶπεν Ἀλεξάνδρῳ .... (αἰτῶν, αἰτεῖν, ᾔτει) ἄλλον.*

8. Στις § 3-4 να βρείτε τις γενικές που λειτουργούν ως ετερόπτωτοι προσδιορισμοί, να δηλώσετε το είδος τους και τη λέξη που προσδιορίζουν.

9. Να βρείτε τους προσδιορισμούς του τόπου και του χρόνου στις § 3-5 και να δηλώσετε πώς εκφέρονται στην κάθε περίπτωση (με επίρρημα, μετοχή, πρόθεση, δευτερεύουσα πρόταση).

10. Η αντωνυμία αὐτός σε ποιες περιπτώσεις στις § 6-8 λειτουργεί ως οριστική και σε ποιες ως επαναληπτική; Ποια η συντακτική της θέση κάθε φορά;

11. Να βρείτε τις λέξεις των § 6-8 που δείχνουν τη γενναιότητα του Αλεξάνδρου και να γράψετε για καθεμία από αυτές δύο ομόρριζα στη ν.ε.

ΚΕΦ. 16. 1-3 - Περίληψη

Οι Πέρσες, εξαιτίας των πολλαπλών χτυπημάτων που δέχθηκαν από τους Μακεδόνες, αρχίζουν πρώτα, από το μέρος που μαχόταν ο Αλέξανδρος, να υποχωρούν και τράπηκαν σε γενική φυγή, αφήνοντας πάνω από χίλιους νεκρούς. Οι Μακεδόνες επιτέθηκαν και εναντίον των μισθοφόρων, οι οποίοι, παρ' ότι αγωνίστηκαν γενναία, υπέστησαν μεγάλες απώλειες. Ανάμεσα στους Πέρσες νεκρούς υπήρξαν και πολλοί ηγεμόνες τους.

Jean Audran (1640-1703). Η διάβαση του Γρανικού ποταμού.
Χαλκογραφία με πρότυπο τον ομότιτλο πίνακα του Charles le Brun (1619-1690).
Καιμπριτζ, Μουσείο Fogg.

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 16, 4-7

Τα μετά τη μάχη

Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέ-
4 ντε ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ ἀπέθανον· καὶ τούτων χαλκαῖ εἰκό-
νες ἐν Δίῳ ἑστᾶσιν, Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος Λύσιππον
ποιῆσαι, ὅσπερ καὶ Ἀλέξανδρον μόνος προκριθεὶς ἐποίει· τῶν δὲ
ἄλλων ἱππέων ὑπὲρ τοὺς ἑξήκοντα, πεζοὶ δὲ ἐς τοὺς τριάκοντα.
5 Καὶ τούτους τῇ ὑστεραίᾳ ἔθαψεν Ἀλέξανδρος ξὺν τοῖς ὅπλοις
τε καὶ ἄλλῳ κόσμῳ· γονεῦσι δὲ αὐτῶν καὶ παισὶ τῶν τε κατὰ
τὴν χώραν ἀτέλειαν ἔδωκε καὶ ὅσαι ἄλλαι ἢ τῷ σώματι λει-
τουργίαι ἢ κατὰ τὰς κτήσεις ἑκάστων εἰσφοραί. Καὶ τῶν τε-
τρωμένων δὲ πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν, ἐπελθών τε αὐτὸς ἑκά-
στους καὶ τὰ τραύματα ἰδὼν καὶ ὅπως τις ἐτρώθη ἐρόμενος καὶ
6 ὅ τι πράττων εἰπεῖν τε καὶ ἀλαζονεύσασθαί οἱ παρασχών. Ὁ δὲ
καὶ τῶν Περσῶν τοὺς ἡγεμόνας ἔθαψεν· ἔθαψε δὲ καὶ τοὺς μι-
σθοφόρους Ἕλληνας, οἳ ξὺν τοῖς πολεμίοις στρατεύοντες ἀπέ-
θανον· ὅσους δὲ αὐτῶν αἰχμαλώτους ἔλαβε, τούτους δὲ δήσας
ἐν πέδαις εἰς Μακεδονίαν ἀπέπεμψεν ἐργάζεσθαι, ὅτι παρὰ τὰ
κοινῇ δόξαντα τοῖς Ἕλλησιν Ἕλληνες ὄντες ἐναντία τῇ
7 Ἑλλάδι ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐμάχοντο. Ἀποπέμπει δὲ καὶ εἰς
Ἀθήνας τριακοσίας πανοπλίας Περσικὰς ἀνάθημα εἶναι τῇ
Ἀθηνᾷ ἐν πόλει· καὶ ἐπίγραμμα ἐπιγραφῆναι ἐκέλευσε τόδε·
Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων
ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων.

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

	εἰκών	ανδριάντας
4	*ἑστᾶσιν* (παρακ. του ρ. *ἵσταμαι*, αντί *ἑστήκασιν*)	έχουν στηθεί
	Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος	αφού διέταξε ο Αλέξανδρος
	μόνος προκριθεὶς ἐποίει Ἀλέξανδρον	μόνος προτιμήθηκε και κατασκεύαζε τους ανδριάντες του Αλεξάνδρου
	ἄλλῳ κόσμῳ	με άλλες στρατιωτικές τιμές
5	*ἀτέλεια τῶν κατὰ τὴν χώραν*	απαλλαγή από τον φόρο των γεωργικών προϊόντων
	τῷ σώματι λειτουργίαι	σωματικές υπηρεσίες
	εἰσφοραὶ κατὰ τὰς κτήσεις ἑκάστων	έκτακτες συνεισφορές ανάλογα με την περιουσία του καθενός

	τετρωμένων (μτχ. παρακ. του ρ. *τιτρώσκομαι*)	πληγωμένων, τραυματιών
	πρόνοιαν ἔχω	φροντίζω
	ἐπελθὼν (*ἔπειμι*)... *ἑκάστους*	αφού επισκέφθηκε ο ίδιος τον καθένα χωριστά
	ὅπως τις ἐτρώθη (*τιτρώσκομαι*)	πώς πληγώθηκε ο καθένας
	ἐρόμενος (μτχ. αορ. β' του ρ. *ἐρωτάω-ῶ*)	αφού (τους) ρωτούσε
	εἰπεῖν καὶ ἀλαζονεύσασθαί οἱ (= *αὐτῷ*) *παρασχὼν*	αφού επέτρεψε στον καθένα να αφηγηθεί και να υπερηφανευτεί για τα κατορθώματά του
6	*δήσας* (μτχ. αορ. του ρ. *δέω-ῶ*) *ἐν πέδαις*	αφού τους έδεσε με χειροπέδες
	ἀπέπεμψεν ἐργάζεσθαι	τους έστειλε να καλλιεργούν τη γη
	παρὰ τὰ κοινῇ δόξαντα	παρά τις κοινές αποφάσεις
7	*ἀνάθημα* < *ἀνατίθημι*	αφιέρωμα
	ἐν πόλει	στην Ακρόπολη
	ἐπίγραμμα	επιγραφή
	ἀπὸ τῶν βαρβάρων	από τα λάφυρα των βαρβάρων

τετρωμένων < *τιτρώσκω*
τραῦμα, τραυματίας, τρωτός, ἄτρωτος, τρώση
τραυματίζω, τραυματικός, τραυματισμός

***αἰχμαλώτους* < *αἰχμὴ* + *ἁλωτός* < *ἁλίσκομαι* (= *συλλαμβάνομαι*)**
αἰχμαλωσία, αιχμαλωτίζω, αιχμαλώτιση

ἐπίγραμμα < *ἐπιγράφω* < *ἐπί* + *γράφω*
ἐπιγραφή, επιγραφική
ἐπιγραμματοποιός, επιγραμματικός

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

4. **ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε... ἀπέθανον**· οι απώλειες των Μακεδόνων ήταν πολύ μικρές. Σκοτώθηκαν είκοσι πέντε εταίροι, εξήντα ιππείς και τριάντα πεζοί. Ο Πλούταρχος, ακολουθώντας την άποψη του Αριστοβούλου, αναφέρει τριάντα τέσσερις νεκρούς, από τους οποίους εννέα πεζούς.

ἐν Δίῳ· το Δίον ήταν πόλη της Ν. Μακεδονίας στην Πιερία. Υπήρχε ναός του Δία, θέατρο και στάδιο, όπου γίνονταν αγώνες προς τιμή του Δία

(ἐν Δίῳ Ὀλύμπια) και των Μουσών. Στο Δίο είχαν στηθεί οι ανδριάντες των Μακεδόνων βασιλέων. Εκεί στήθηκαν και οι 25 ανδριάντες των εταίρων που έπεσαν στον Γρανικό, τους οποίους, μετά την κατάκτηση της Μακεδονίας από τους Ρωμαίους, το 168 π.Χ. ο Μέτελλος μετέφερε στη Ρώμη και στόλιζαν τη στοά που έχτισε ο ίδιος.

Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος Λύσιππον ποιῆσαι: η φιλοτέχνηση των είκοσι πέντε έφιππων ανδριάντων των εταίρων από τον Λύσιππο, τον περίφημο Σικυώνιο γλύπτη, που ήταν ο επίσημος ανδριαντοποιός του Αλεξάνδρου, αποδεικνύει την ιδιαίτερη τιμή που απένειμε ο Αλέξανδρος στους νεκρούς εταίρους του.

5. **ἔθαψε ξὺν τοῖς ὅπλοις καὶ ἄλλῳ κόσμῳ**: η απόδοση τιμών στους νεκρούς των πολέμων προϋπήρχε στην Ελλάδα από την ομηρική εποχή (Ομ. Ιλ. Ψ, 257 κ.ε.). Σε πολλές περιπτώσεις την τελετή της ταφής των νεκρών συμπλήρωναν οι αθλητικοί και μουσικοί αγώνες και η εκφώνηση επιταφίων λόγων. Με τη μεγαλοπρεπή ταφή των νεκρών ο Αλέξανδρος απέβλεπε στο να κάνει τους στρατιώτες του προθυμότερους στη μάχη.

ἀτέλειαν ἔδωκε... εἰσφοραί: η απαλλαγή των γονέων και τέκνων των πεσόντων Μακεδόνων από τη φορολογία, τις έκτακτες υποχρεωτικές εργασίες και τις εισφορές είναι ένδειξη αναγνώρισης της προσφοράς τους και αποτελεί ιδιαίτερη τιμή γι' αυτούς. Στην εποχή μας η πατρίδα χορηγεί στους επιζώντες συγγενείς των νεκρών των πολέμων συντάξεις και προσφέρει και άλλα ευεργετήματα.

τῶν τετρωμένων πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν: η αγάπη και το ενδιαφέρον του βασιλιά προς τους στρατιώτες του αποδεικνύει ότι είναι αληθινός ηγέτης. Επισκέπτεται ο ίδιος τους τραυματίες, ακούει τα κατορθώματά τους και συνδέεται ψυχικά μαζί τους. Οι στρατιώτες βλέπουν και αισθάνονται τον ηγέτη κοντά τους.

6. **καὶ τῶν Περσῶν... ἔθαψε**: η συμπεριφορά του Αλεξάνδρου προς τους νεκρούς αντιπάλους του είναι ιδιαίτερα τιμητική γι' αυτόν. Γνωρίζει να ανταμείβει έμπρακτα τους ανδρείους, ακόμη και αν είναι αντίπαλοί του. Την ίδια συμπεριφορά θα δείξει αργότερα και προς τον βασιλιά Πώρο, μετά τη μάχη στον Υδάσπη. Με τις ενέργειές του αυτές κερδίζει την αναγνώριση και των αντιπάλων του ακόμη.

παρὰ τὰ κοινῇ δόξαντα: οι Έλληνες μισθοφόροι πολέμησαν υπέρ των βαρβάρων, εναντίον των Ελλήνων, αντίθετα με την κοινή απόφαση των Ελλήνων που είχε ληφθεί στο συνέδριο της Κορίνθου, σύμφωνα

με την οποία ο Αλέξανδρος ανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος του πολέμου κατά των Περσών. Ως αρχιστράτηγος της εκστρατείας τιμώρησε παραδειγματικά τους μισθοφόρους, στέλνοντάς τους σε βαριές εργασίες στη Μακεδονία.

7. **Ἀποπέμπει δὲ καὶ εἰς Ἀθήνας τριακοσίας πανοπλίας περσικὰς** ο Αλέξανδρος, θέλοντας να ανακοινώσει στους Έλληνες και κυρίως στην Αθήνα, την πόλη που σεβόταν περισσότερο από κάθε άλλη στην Ελλάδα, τη νίκη στον Γρανικό, έστειλε 300 περσικές πανοπλίες ως αφιέρωμα στην Ακρόπολη, τις οποίες κρέμασαν στην ανατολική πλευρά του Παρθενώνα.

ἐπίγραμμα ἐπιγραφῆναι τόδε: με την επιγραφή αυτή φαίνεται η συνειδητή προσπάθεια του Αλεξάνδρου να προβάλλει τον πανελλήνιο χαρακτήρα της εκστρατείας. Η νίκη στον Γρανικό παρουσιάζεται ως νίκη όλων των Ελλήνων εναντίον των βαρβάρων. Ο ίδιος απευθύνεται στους Έλληνες ως ηγεμόνας της Κορινθιακής συμμαχίας. Με τη φράση: *«καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων»* είναι φανερό ότι θεωρεί τους Μακεδόνες Έλληνες, γι' αυτό προτιμά να μην τους αναφέρει. Και στην απάντηση προς τον Δαρείο (Β, 14, 4) γράφει *«οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα»*, γεγονός που αποδεικνύει ότι θεωρεί τη Μακεδονία περιοχή της Ελλάδας.

Μετά την ολοκλήρωση της μάχης του Γρανικού, εκτιμώντας συνολικά το ύφος του Αρριανού, παρατηρούμε το επιλεγόμενο λεξιλόγιο που αφορά στρατιωτική ορολογία (όπως λ.χ. *καταστρατοπεδεῦσαι, ἐς τάξιν καθίστασθαι, ἔλαβε αἰχμαλώτους*), την εναλλαγή των παροντικών και παρελθοντικών χρόνων και την παραστατική περιγραφή των συνθηκών διεξαγωγής της μάχης. Από τη στιγμή που μπαίνει στο ποτάμι ο Αλέξανδρος, ο Αρριανός χρησιμοποιεί ενεστώτα (*ἐμβάλλει, ξυντρίβεται, ἐξελαύνει, καταβάλλει, ἐπελαύνει, παίει, ἀποκόπτει*), όταν πρόκειται να περιγράψει ενέργειες του Αλεξάνδρου, ενώ, όταν αναφέρεται στους άλλους χρησιμοποιεί, κατά κανόνα, παρελθοντικούς χρόνους (*ξυνειστήκει, διέβαινον, ἠγωνίζοντο, ἐπλεονέκτουν, ἐμάχοντο*)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε μια παράγραφο στη ν.ε. στην οποία ένας στρατιώτης αφηγείται στον Αλέξανδρο τα κατορθώματά του στη μάχη.

2. Να χαρακτηρίσετε τον Αλέξανδρο με βάση τη συμπεριφορά του προς τους στρατιώτες, τους συγγενείς τους και τους αντιπάλους του.

3 Τι κερδίζει η αφήγηση με την εναλλαγή των παροντικών και παρελθοντικών χρόνων;

4. Τα ουσιαστικά των § 4-6 που αναφέρονται στις στρατιωτικές δυνάμεις και στον οπλισμό να γραφούν στην ίδια πτώση στον άλλον αριθμό.

5. Να γράψετε τα bρύτονα ρήματα των § 5-6 που bρίσκονται σε αόριστο b΄, ενεργητικής ή μέσης φωνής, στο γ΄ ενικό όλων των εγκλίσεων του ίδιου χρόνου, στη φωνή που bρίσκονται.

6. Στη § 4 να bρείτε τους ονοματικούς ομοιόπτωτους προσδιορισμούς, να τους χαρακτηρίσετε και να δηλώσετε τη λέξη που προσδιορίζει ο καθένας.

7. Στις § 6-7 να bρείτε τους προσδιορισμούς της αιτίας και να δηλώσετε τον τρόπο με το οποίο εκφέρεται σε κάθε περίπτωση ο καθένας.

8. *προσbολή, ἀνάθημα, ἐπίγραμμα:* Να bρείτε από δύο σύνθετα ομόρριζα των παραπάνω λέξεων και να σχηματίσετε με αυτά προτάσεις στη ν.ε.

Ερείπια του Γορδίου

Μετά τη μάχη στον Γρανικό, παραδίνονται στον Αλέξανδρο χωρίς αντίσταση οι Σάρδεις και πολλές άλλες πόλεις. Στη συνέχεια καταλαμβάνει τη Μίλητο και την Αλικαρνασσό, που αντιστάθηκαν, και, έχοντας γίνει κύριος όλης της Καρίας, προχωρεί και φθάνει στο Γόρδιο, αρχαία πρωτεύουσα της Φρυγίας.

Εκεί θέλησε να δει την άμαξα που ο Μίδας είχε αφιερώσει στον Δία, της οποίας ο δεσμός θεωρούνταν άλυτος, επειδή ο φλοιός κρανιάς που συνέδεε τον ζυγό με το μπροστινό της μέρος ήταν προσαρμοσμένος έτσι, ώστε να φαίνεται ότι δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος. Και επειδή, σύμφωνα με κάποιον χρησμό, αυτός που θα κατάφερνε να τον λύσει θα εξουσίαζε την Ασία, ο Αλέξανδρος επιχειρεί πεισματικά να τον λύσει, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Τότε κόβει με το σπαθί του τον δεσμό ή, όπως λέει ο Αριστόβουλος, αφαιρεί τον πάσσαλο που τον συγκρατούσε και τον ελευθερώνει.

Στη συνέχεια, ευρισκόμενος στην Ταρσό, αποφάσισε να κολυμπήσει στον ποταμό Κύδνο, όπου όμως, εξαιτίας των παγωμένων νερών του, αρρώστησε βαριά και κινδύνευσε να πεθάνει. Ο προσωπικός του γιατρός Φίλιππος, που κλήθηκε αμέσως, άρχισε να ετοιμάζει γι' αυτόν ένα φάρμακο.

Ο Αλέξανδρος και ο γιατρός του

KEIMENO, Κεφ. 4, 9-11

9 Τὸν μὲν δὴ παρασκευάζειν τὴν κύλικα, ἐν τούτῳ δὲ Ἀλεξάνδρῳ δοθῆναι ἐπιστολὴν παρὰ Παρμενίωνος φυλάξασθαι Φίλιππον· ἀκούειν γὰρ διεφθάρθαι ὑπὸ Δαρείου χρήμασιν ὥστε φαρμάκῳ ἀποκτεῖναι Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ ἀναγνόντα τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔτι μετὰ

10 χεῖρας ἔχοντα αὐτὸν μὲν λαβεῖν τὴν κύλικα ἐν ᾗ ἦν τὸ φάρμακον, τὴν ἐπιστολὴν δὲ τῷ Φιλίππῳ δοῦναι ἀναγνῶναι. Καὶ ὁμοῦ τόν τε Ἀλέξανδρον πίνειν καὶ τὸν Φίλιππον ἀναγινώσκειν τὰ παρὰ τοῦ Παρμενίωνος. Φίλιππον δὲ εὐθὺς ἔνδηλον γενέσθαι, ὅτι καλῶς οἱ ἔχει τὰ τοῦ φαρμάκου· οὐ γὰρ ἐκπλαγῆναι πρὸς τὴν ἐπιστολήν,

11 ἀλλὰ τοσόνδε μόνον παρακαλέσαι Ἀλέξανδρον, καὶ ἐς τὰ ἄλλα οἱ πείθεσθαι ὅσα ἐπαγγέλλοιτο· σωθήσεσθαι γὰρ πειθόμενον. Καὶ τὸν μὲν καθαρθῆναί τε καὶ ῥαῖσαι αὐτῷ τὸ νόσημα, Φιλίππῳ δὲ ἐπιδεῖξαι, ὅτι πιστός ἐστιν αὐτῷ φίλος, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς ἀμφ᾽ αὐτόν, ὅτι αὐτοῖς τε τοῖς φίλοις βέβαιος ἐς τὸ ἀνύποπτον τυγχάνει ὢν καὶ πρὸς τὸ ἀποθανεῖν ἐρρωμένος.

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

9	*τὸν μὲν δή... τὴν κύλικα*	εξαρτ. από το *Ἀριστοβούλῳ λέλεκται* (§ 7)
	κύλιξ, ἡ	ποτήρι
	ἐν τούτῳ	στο μεταξύ
	φυλάξασθαι Φίλιππον	να προφυλαχθεί από τον Φίλιππο
	διεφθάρθαι (διαφθείρομαι)	ότι είχε διαφθαρεί
10	*μετὰ χεῖρας ἔχοντα*	κρατώντας την στα χέρια
	Φίλιππον δέ... τὰ τοῦ φαρμάκου	και ο Φίλιππος αμέσως φάνηκε καθαρά ότι δεν ανησυχούσε για το φάρμακο
11	*ἐπαγγέλλομαι*	υπόσχομαι
	ῥαΐζω	καλυτερεύω (στην υγεία)
	ὅτι αὐτοῖς τε... ἐρρωμένος	ότι και στους ίδιους τους φίλους του δείχνει απόλυτη εμπιστοσύνη και στον θάνατο παραμένει θαρραλέος

ἐπιδεῖξαι < ἐπί + δείκνυμι
επιδεικνύω, επίδειξη, επιδεικτικός
αποδεικνύω, απόδειξη, αποδεικτικός
υποδεικνύω, υπόδειξη, υπόδειγμα
δείκτης, δείγμα, παράδειγμα
ενδείκνυται, ένδειξη, ενδεικτικός
αυταπόδεικτος
δειγματοληψία

χεῖρας
χειρίζομαι, χειρουργός
χειρωνακτικός
χειροποίητος, αχειροποίητος
εγχειρίδιο, εγχείριση
πρόχειρος, προχειρολογώ
επιχειρώ, επιχείρηση, επιχείρημα
αυτόχειρας
«έλαβε τα επίχειρα της κακίας του»

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

9. **ἐπιστολὴν παρὰ Παρμενίωνος φυλάξασθαι Φίλιππον**: ο κίνδυνος δηλητηρίασης των ηγεμόνων από τους προσωπικούς τους γιατρούς υπήρχε πάντοτε, εξαιτίας της προσπάθειας των εχθρών τους να τους δωροδοκούν με μεγάλα χρηματικά ποσά ή με άλλα σημαντικά ανταλλάγματα. Μια ανάλογη περίπτωση μνημονεύει ο Πλούταρχος για τον βασιλιά της Ηπείρου Πύρρο, τον οποίο προς μεγάλη του τιμή ειδοποίησε για τον κίνδυνο που διέτρεχε ο Ρωμαίος αντίπαλός του (Πλούτ. Πύρρος, 21).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι καθιστά φυσική την καχυποψία των ηγεμόνων προς το άμεσο περιβάλλον τους, και ειδικότερα προς τους προσωπικούς τους γιατρούς;

2. Ποιες αρετές προσδιορίζουν το ήθος του Αλεξάνδρου στο επεισόδιο που περιγράφεται σ' αυτήν την ενότητα;

3. Να βρείτε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου και να τα κλίνετε στον άλλο αριθμό.

4. Να βρείτε τα απαρέμφατα παθητικού μέλλοντα και αορίστου και να τα αντικαταστήσετε στους άλλους χρόνους της Μέσης Φωνής.

5. Να βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου και να προσδιορίσετε το είδος τους.

6. Να αναγνωρίσετε συντακτικά (είδος - υποκείμενο - συνημμένη ή απόλυτη) τις μετοχές του κειμένου.

7. Να βρείτε πέντε τουλάχιστον λέξεις ομόρριζες της λέξης *χρῆμα* και να γράψετε ανάλογες φράσεις.

Η κατάκτηση της Μικράς Ασίας

Ενώ ο Αλέξανδρος βρισκόταν στον Μαλλό της Κιλικίας, πληροφορείται ότι ο Δαρείος είχε στρατοπεδεύσει στους Σώχους της Ασσυρίας με όλη του τη δύναμη. Αποφεύγει να επιτεθεί, πράγμα που αναγκάζει τον Δαρείο να μετακινηθεί σε άλλα εδάφη λιγότερο πρόσφορα για τον στρατό του και, όταν ο Αλέξανδρος πλησίασε, τράπηκε σε φυγή.

Μετά τη φυγή, ο Δαρείος κατέλαβε την Ισσό και προχώρησε στον ποταμό Πίναρο, ενώ ο Αλέξανδρος καταλαμβάνει τα στρατηγικά σημεία της περιοχής, αναγκάζοντας τον Δαρείο να αντιπαραταχθεί και αυτός, χωρίς όμως να μπορεί να επωφεληθεί από τον μεγάλο όγκο του στρατού του εξαιτίας της στενότητας της περιοχής.

Προ της μάχης, ο Δαρείος μετακινεί κρυφά ένα μέρος των δυνάμεών του και στη συνέχεια αρχίζει την επίθεση με αμφίρροπα στην αρχή αποτελέσματα. Και ενώ η μάχη δεν είχε ακόμα κριθεί, ο Δαρείος εγκαταλείπει τον στρατό του, με αποτέλεσμα να γενικευθεί η φυγή των Περσών, το άρμα και τα όπλα του Δαρείου να περιέλθουν στην κατοχή του Αλεξάνδρου και να αιχμαλωτισθεί όλη του η οικογένεια.

Gerard Edelinck, Η οικογένεια του Δαρείου ικετεύει τον Αλέξανδρο, 1661. Χαλκογραφία, με πρότυπο τον ομότιτλο πίνακα του Charles le Brun. Βοστώνη, Μουσείο Καλών Τεχνών.

Η συμπεριφορά του Αλεξάνδρου προς την οικογένεια του Δαρείου

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 12, 3-8

3 Ὁ δὲ οὐδὲ τῆς μητρὸς τῆς Δαρείου οὐδὲ τῆς γυναικὸς ἢ τῶν
παίδων ἠμέλησεν. Ἀλλὰ λέγουσί τινες τῶν τὰ Ἀλεξάνδρου γραψά-
ντων τῆς νυκτὸς αὐτῆς, ᾗ ἀπὸ τῆς διώξεως τῆς Δαρείου ἐπανῆκεν,
ἐς τὴν σκηνὴν παρελθόντα αὐτὸν τὴν Δαρείου, ἥτις αὐτῷ ἐξῃρημένη
ἦν, ἀκοῦσαι γυναικῶν οἰμωγὴν καὶ ἄλλον τοιοῦτον θόρυβον οὐ πόρρω
4 τῆς σκηνῆς· πυθέσθαι οὖν αἵτινες γυναῖκες καὶ ἀνθ᾽ ὅτου οὕτως
ἐγγὺς παρασκηνοῦσι· καί τινα ἐξαγγεῖλαι, ὅτι ὦ βασιλεῦ, ἡ μήτηρ τε
καὶ ἡ γυνὴ Δαρείου καὶ οἱ παῖδες, ὡς ἐξηγγέλθη αὐταῖς ὅτι τὸ τόξον
τε τοῦ Δαρείου ἔχεις καὶ τὸν κάνδυν τὸν βασιλικὸν καὶ ἡ ἀσπὶς ὅτι κε-
κόμισται ὀπίσω ἡ Δαρείου, ὡς ἐπὶ τεθνεῶτι Δαρείῳ ἀνοιμώζουσιν.
5 Ταῦτα ἀκούσαντα Ἀλέξανδρον πέμψαι πρὸς αὐτὰς Λεοννάτον,
ἕνα τῶν ἑταίρων, ἐντειλάμενον φράσαι ὅτι ζῇ Δαρεῖος, τὰ δὲ ὅπλα
καὶ τὸν κάνδυν ὅτι φεύγων ἀπέλιπεν ἐπὶ τῷ ἅρματι καὶ ταῦτα ὅτι
μόνα ἔχει Ἀλέξανδρος. Καὶ Λεοννάτον παρελθόντα ἐς τὴν σκηνὴν
τά τε περὶ Δαρείου εἰπεῖν καὶ ὅτι τὴν θεραπείαν αὐταῖς ξυγχωρεῖ
Ἀλέξανδρος τὴν βασιλικὴν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ καλεῖσθαι βα-
σιλίσσας, ἐπεὶ οὐδὲ κατὰ ἔχθραν οἱ γενέσθαι τὸν πόλεμον πρὸς Δα-
ρεῖον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀσίας διαπεπολεμῆσθαι ἐννόμως.
6 Ταῦτα μὲν Πτολεμαῖος καὶ Ἀριστόβουλος λέγουσι· λόγος δὲ
ἔχει καὶ αὐτὸν Ἀλέξανδρον τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν εἴσω ξὺν Ἡφαιστίωνι
μόνῳ τῶν ἑταίρων· καὶ τὴν μητέρα τὴν Δαρείου ἀμφιγνοήσασαν ὅστις
ὁ βασιλεὺς εἴη αὐτοῖν, ἐστάλθαι γὰρ ἄμφω τῷ αὐτῷ κόσμῳ, τὴν δὲ
Ἡφαιστίωνι προσελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι, ὅτι μείζων ἐφάνη ἐκεῖνος.
7 Ὡς δὲ ὁ Ἡφαιστίων τε ὀπίσω ὑπεχώρησε καί τις τῶν ἀμφ᾽
αὐτήν, τὸν Ἀλέξανδρον δείξας, ἐκεῖνον ἔφη εἶναι Ἀλέξανδρον, τὴν
μὲν καταιδεσθεῖσαν τῇ διαμαρτίᾳ ὑποχωρεῖν, Ἀλέξανδρον δὲ οὐ φά-
8 ναι αὐτὴν ἁμαρτεῖν· καὶ γὰρ ἐκεῖνον εἶναι Ἀλέξανδρον. Καὶ ταῦτα
ἐγὼ οὔθ᾽ ὡς ἀληθῆ οὔτε ὡς πάντῃ ἄπιστα ἀνέγραψα. Ἀλλ᾽ εἴτε
οὕτως ἐπράχθη, ἐπαινῶ Ἀλέξανδρον τῆς τε ἐς τὰς γυναῖκας κα-
τοικτίσεως καὶ τῆς ἐς τὸν ἑταῖρον πίστεως καὶ τιμῆς· εἴτε πιθανὸς
δοκεῖ τοῖς συγγράψασιν Ἀλέξανδρος ὡς καὶ ταῦτα ἂν πράξας καὶ
εἰπών, καὶ ἐπὶ τῷδε ἐπαινῶ Ἀλέξανδρον.

3	*ἡ... ἐπανῆκεν*	όταν... επέστρεψε
	παρέρχομαι	εισέρχομαι
	αὐτῷ ἐξῃρημένη ἦν	του είχε δοθεί ως εξαίρετο δώρο
	οἰμωγή	θρήνος
4	*πυθέσθαι... ἐξαγγεῖλαι*	ενν. λέγουσι
	πυθέσθαι (πυνθάνομαι)	ότι ζήτησε να μάθει
	αἵτινες... καὶ ἀνθ᾽ ὅτου... παρασκηνοῦσι	πλάγιες ερωτ. από το *πυθέσθαι*
	παρασκηνῶ (-όω)	κατασκηνώνω κοντά, είμαι κοντά
	ἀνθ᾽ ὅτου	για ποιο λόγο
	καί τινα ἐξαγγεῖλαι	και ότι κάποιος είπε
	κάνδυς (ὁ)	μανδύας, χιτώνας
	ὡς ἐπὶ τεθνεῶτι (ἀποθνῄσκω)	με την ιδέαν ότι σκοτώθηκε
	ἀνοιμώζω	θρηνώ με δυνατές φωνές
5	*ἐντειλάμενον (ἐντέλλομαι) φράσαι*	με την εντολή να πει
	ἐντέλλομαι	διατάζω
	τὴν θεραπείαν τὴν βασιλικήν	τη βασιλική ακολουθία
	ξυγχωρῶ (-έω)	παραχωρώ
	τὸν ἄλλον κόσμον	τις άλλες βασιλικές τιμές
	ἐπεὶ οὐδὲ... τὸν πόλεμον	γιατί δεν τον πολέμησε από έχθρα
	διαπεπολεμῆσθαι ἐννόμως	ο πόλεμος έχει διεξαχθεί νόμιμα
6	*λόγος ἔχει (απρόσ.)*	λέγεται
	τῇ ὑστεραίᾳ	την επόμενη ημέρα
	εἴσω (επιρρ.)	μέσα
	ἀμφιγνοήσασαν (ἀμφιγνοῶ, -έω)	αμφιβάλλοντας, μη γνωρίζοντας
	αὐτοῖν (δυϊκ. αρ.)	από αυτούς τους δύο
	ἐστάλθαι (στέλλομαι, βλ. στολή) γὰρ ἄμφω τῷ αὐτῷ κόσμῳ	γιατί είχαν φορέσει και οι δύο τα ίδια ρούχα
	μείζων	ψηλότερος
7	*καταιδοῦμαι (-έομαι)*	καταντροπιάζομαι
	διαμαρτία	σφάλμα
	φάναι (φημί)	είπε
	ἁμαρτάνω	σφάλλω
8	*πάντῃ (επιρρ.)*	εντελώς
	ἄπιστος	αναξιόπιστος
	κατοίκτισις, ἡ	οίκτος
	πίστις, ἡ	εμπιστοσύνη
	εἴτε πιθανός... καὶ εἰπών	κι αν σ᾽ αυτούς που έγραψαν την ιστορία (του Αλεξάνδρου) φαίνεται πιστευτό ότι ο Αλέξανδρος θα μπορούσε να κάνει και να πει αυτά
	καὶ ἐπὶ τῷδε	και γι᾽ αυτό ακόμα

κόσμον
κοσμώ, κόσμημα
κόσμιος, κοσμιότητα
κοσμικός, εγκόσμιος
διάκοσμος, διακόσμηση, διακοσμητικός
κοσμοπολίτης
κοσμοθεωρία
κοσμοναύτης

πιθανός (=πειστικός, αξιόπιστος), < *πείθω* < *πειθ-, πιθ-, ποιθ-*
πείθω, πειθώ, πειστήριο, απείθεια, απειθής, ευπείθεια, ευπειθής
πειθαρχώ, πειθαρχία, πειθαρχείο, απείθαρχος
πειθαναγκάζω, πειθαναγκασμός, πειθαναγκαστικός
παραπείθω, παραπειστικός
πιστεύω, πίστη, απιστία, πιστευτός
άπιστος, δύσπιστος, εύπιστος
πιθανός, πιθανόν, πιθανότητα
πεποίθηση, αυτοπεποίθηση

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

3. **Δαρείου**· ο Δαρείος αυτός, ο επονομαζόμενος Κοδομανός, πήρε τον θρόνο με τη βοήθεια του ευνούχου Βαγόα, που σκότωσε τον κανονικό κληρονόμο του θρόνου Αρταξέρξη τον Ώχο. Κατά τη φυγή του μετά τη μάχη της Ισσού και την ήττα στα Γαυγάμηλα περιπλανήθηκε σε διάφορα σημεία της χώρας και τελικά σκοτώθηκε από τον Βήσσο, σατράπη της Βακτρίας. Για την πράξη του αυτή ο Βήσσος τιμωρήθηκε σκληρά από τον Αλέξανδρο (βλ. και περίληψη Β, 13 - Ε 18, 3)

4. **κάνδυν**· ο κάνδυς ήταν περσικός χιτώνας χειριδωτός (με μανίκια)

5. **Λεοννάτον**· μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου συνηγεμόνευσε στη Μακεδονία με τον Περδίκκα.

6. ξὺν **Ἡφαιστίωνι**· ο Ηφαιστίων ήταν στενός φίλος του Αλεξάνδρου. Όταν πέθανε κατά τη διάρκεια της εκστρατείας, ο Αλέξανδρος τον έθαψε με μεγαλοπρέπεια στη Βαβυλώνα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Πώς κρίνετε τη συμπεριφορά του Αλεξάνδρου προς την οικογένεια του Δαρείου;

2. Όταν ο Δαρείος πληροφορήθηκε την αιχμαλωσία των μελών της οικογένειάς του, έστειλε επιστολή στον Αλέξανδρο ζητώντας την απελευθέρωσή τους, ισχυριζόμενος ότι αυτός αμύνεται, ενώ ο Αλέξανδρος είναι εισβολέας και συνεχιστής της κατακτητικής πολιτικής του πατέρα του (Β 14, 1-2). Νομίζετε ότι αυτός ο ισχυρισμός είναι σωστός; Τι καθιστά νόμιμο τον πόλεμο του Αλεξάνδρου στην Ασία;

3. Να βρείτε τις λέξεις με τις οποίες επιτυγχάνεται παραστατικότητα στη σκηνή του λάθους της βασίλισσας και να σχολιάσετε την αντίδραση του Αλεξάνδρου στο λάθος αυτό.

4. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της λέξης που βρίσκεται σε παρένθεση. *Ἀλέξανδρος πέμπει... (τίς, αόρ. αντων.) τῶν... (ἑταῖρος) εἰπεῖν ταῖς... (γυνή) ὅτι ἐπιμελήσεται τῆς... (μήτηρ) καὶ τῆς... (γυνή) τοῦ... (βασιλεύς) καὶ τῶν... (παῖς).*

5. Να βρείτε τις αντωνυμίες των § 3-4, να τις χαρακτηρίσετε και να τις γράψετε στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

6. Να βρείτε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς της § 5 και να προσδιορίσετε την επιρρηματική τους σχέση (τόπου, χρόνου κτλ.)

7. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ονοματικούς ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους προσδιορισμούς των § 4-5.

8. Να συμπληρώσετε τα κενά με μια από τις λέξεις που βρίσκονται σε παρένθεση:
   α) *Ἀλέξανδρος .... (συναγαγών, προαγαγών, ἀπαγαγών) τοὺς ἱππέας ἐχώρει ἐπὶ τοὺς πολεμίους).*
   β) *Ἀρριανὸς .... (προσέγραψε, διέγραψε, ἀνέγραψε) ταῦτα ὡς πάντη ἀληθῆ.*
   γ) *Ἡφαιστίων ὁρῶν τὴν μητέρα τοῦ Δαρείου .... (παρελθοῦσαν, διελθοῦσαν, προσελθοῦσαν) αὐτῷ καὶ προσκυνήσασαν, ὀπίσω ὑπεχώρησεν).*
   δ) *Ἀλέξανδρος ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ .... (ἐκνόμως, ἐννόμως, ἀνόμως).*
   ε) *Ἐπεὶ φάος (= φως) οὐκ ἦν .... (ἔδοξεν, ἤρεσεν, χαλεπὸν ἦν) αὐτῷ παύσασθαι μαχομένῳ.*

Ερείπια ανακτόρου της Περσεπόλεως. Τέλη του 6ου αιώνα π.Χ.

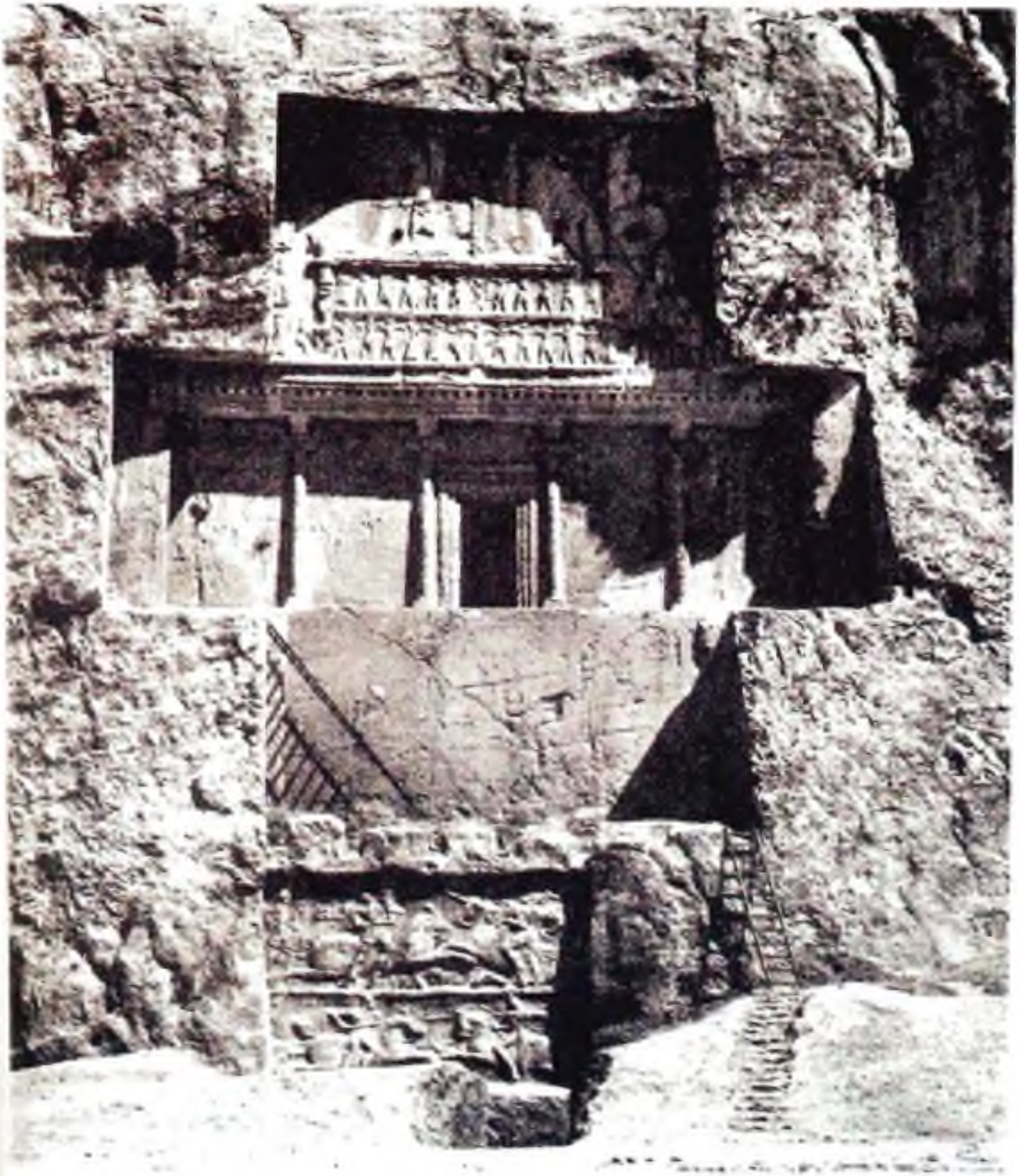

Ο ταφος του Δαρείου Α΄, στο Νακς - Ι - Ρουστέμ, κοντά στην Περσέπολη.
Αρχές του 5ου αιώνα π.Χ.

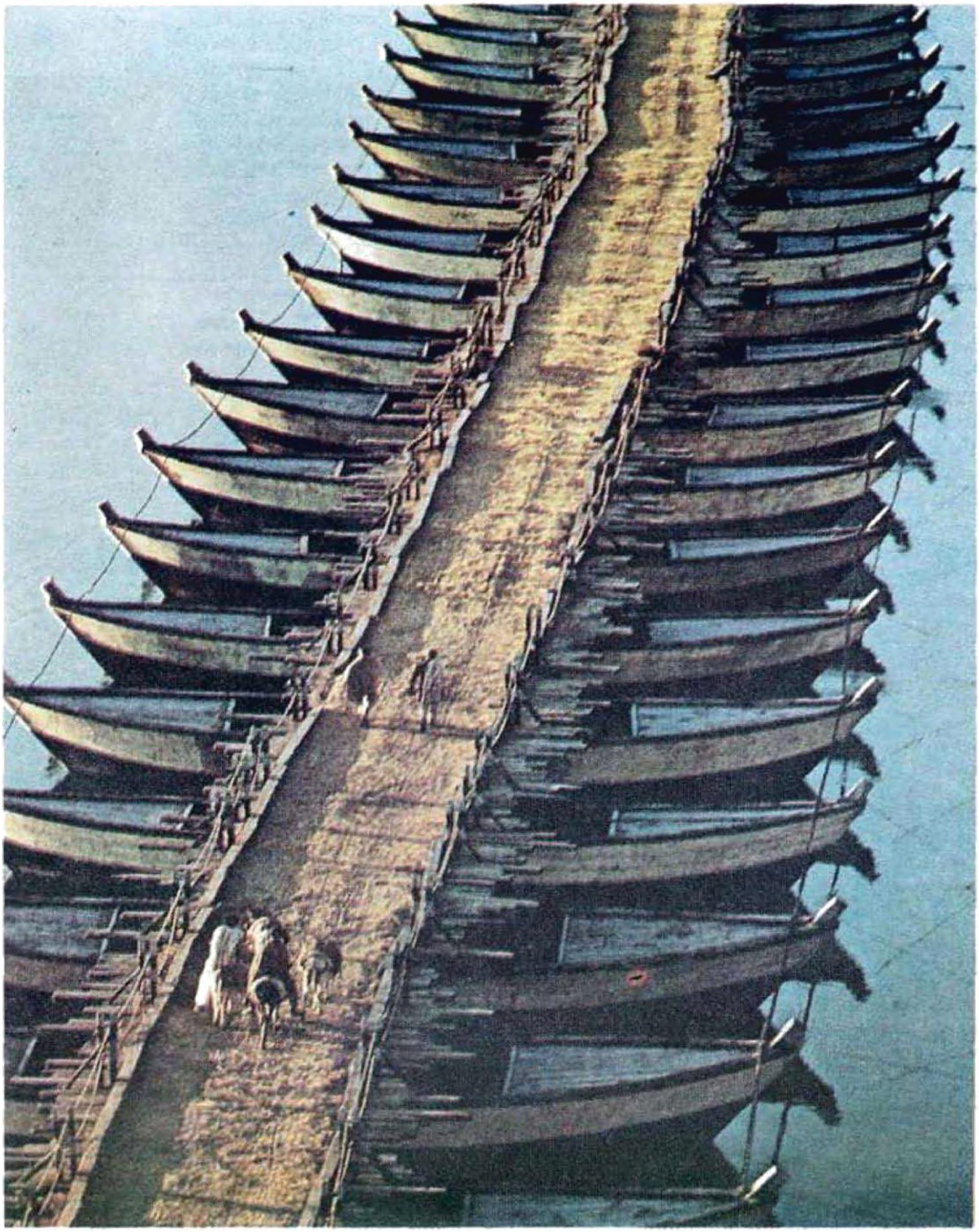

Λεμβόζευκτη γέφυρα του Κωφήνα.

Προχωρώντας ο Αλέξανδρος κυριεύει τις πόλεις της Φοινίκης, την Αίγυπτο (όπου κτίζει την Αλεξάνδρεια και επισκέπτεται τον ναό του Άμμωνα - Δία στην έρημο Σίβα) και απορρίπτει την πρόταση του «μεγάλου βασιλιά» Δαρείου να παντρευτεί την κόρη του και να μοιράσουν τη διοίκηση του βασιλείου. Το 331 π.Χ. στρέφεται προς Ανατολάς, νικά τον Δαρείο τελεσίδικα στα Γαυγάμηλα και κυριεύει τις μεγάλες πόλεις του Περσικού βασιλείου Βαβυλώνα, Σούσα, Περσέπολη. Καταδιώκει τον σατράπη Βήσσο –ο οποίος συνέλαβε και τραυμάτισε θανάσιμα τον Δαρείο– τον συλλαμβάνει και τον τιμωρεί παραδειγματικά.

Συνεχίζοντας την πορεία προς Ανατολάς, καταλαμβάνει την Σογδιανή και διασχίζει τον Ινδικό Καύκασο, φθάνει τέλος στον Ινδό ποταμό, που τον περνά με γέφυρα αποτελούμενη προφανώς από πλοία. Στον Υδάσπη, παραπόταμο του Ινδού, πληροφορείται ότι στην απέναντι όχθη, στο στενότερο πέρασμα του ποταμού, τον περιμένει ο Ινδός βασιλιάς Πώρος, ο αξιολογότερος ηγεμόνας της περιοχής, για να τον αντιμετωπίσει.

Ο Αλέξανδρος με τεχνάσματα παραπλανά τον Πώρο, διαβαίνει τον Υδάσπη σε βορειότερο σημείο, με μερικές μονάδες ιππέων και πεζεταίρων, ενώ ο Κράτερος και ο Μελέαγρος με τον υπόλοιπο στρατό περνούν το ποτάμι νοτιότερα και πλαγιοκοπούν τον Πώρο, που ανθίσταται ηρωικά.

Χρυσή πλάκα θεμελιώσεως από την Περσέπολη.
Σφηνοειδής γραφή: παλαιά περσικά (10 πρώτες γραμμές),
βαβυλωνιακή (7 γραμμές στο κέντρο), ελαμιτική (8 τελευταίες γραμμές).
Τέλη του 6ου αιώνα π.Χ. Τεχεράνη, Αρχαιολογικό Μουσείο.

Η κατάκτηση της Περσίας. Φυγή και καταδίωξη του Δαρείου.

Αλέξανδρος και Πώρος

ΚΕΙΜΕΝΟ: Κεφ. 18, 4-6

4 Πῶρος δὲ μεγάλα ἔργα ἐν τῇ μάχῃ ἀποδειξάμενος μὴ ὅτι στρατηγοῦ, ἀλλὰ καὶ στρατιώτου γενναίου, ὡς τῶν τε ἱππέων τὸν φόνον κατεῖδε καὶ τῶν ἐλεφάντων τοὺς μὲν αὐτοῦ πεπτωκότας, τοὺς δὲ ἐρήμους τῶν ἡγεμόνων λυπηροὺς πλανωμένους, τῶν δὲ πεζῶν αὐτῷ οἱ πλείους ἀπολώλεσαν, οὐχ ἧπερ Δαρεῖος ὁ μέγας
5 βασιλεὺς ἐξάρχων τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τῆς φυγῆς ἀπεχώρει, ἀλλὰ ἔστε γὰρ ὑπέμενέ τι τῶν Ἰνδῶν ἐν τῇ μάχῃ ξυνεστηκός, ἐς τοσόνδε ἀγωνισάμενος, τετρωμένος δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον, ὃν δὴ γυμνὸν μόνον ἔχων ἐν τῇ μάχῃ ἀνεστρέφετο (ἀπὸ γὰρ τοῦ ἄλλου σώματος ἤρκει αὐτῷ τὰ βέλη ὁ θώραξ, περιττὸς ὢν κατά τε τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἁρμονίαν ὡς ὕστερον καταμαθεῖν θεωμένοις ἦν), τότε δὴ καὶ αὐτὸς
6 ἀπεχώρει ἐπιστρέψας τὸν ἐλέφαντα. Καὶ Ἀλέξανδρος μέγαν τε αὐτὸν καὶ γενναῖον ἄνδρα ἰδὼν ἐν τῇ μάχῃ σῶσαι ἐπεθύμησε.

3	*μεγάλα ἔργα*	ανδραγαθήματα, ηρωικές πράξεις
	ἀποδείκνυμαι	παρουσιάζω, επιδεικνύω
	μὴ ὅτι	όχι μόνο
	τοὺς δὲ (ἐλέφαντας) ἐρήμους τῶν ἡγεμόνων	και άλλους (ελέφαντες) χωρίς τους αναβάτες (= πολεμιστές)
	λυπηρὸς	αξιοθρήνητος
	ἀπολώλεσαν (υπερ. του *ἀπόλλυμαι*)	είχαν χαθεί, είχαν εξοντωθεί
	οὐχ ἧπερ... ἀπεχώρει	δεν αποχωρούσε, όπως ακριβώς ο Δαρείος που έδωσε πρώτος το παράδειγμα φυγής των γύρω του
5	*ἔστε γὰρ ὑπέμενέ τι...*	όσο χρόνο έμενε έστω και ένα μέρος των Ινδών συντεταγμένο στο πεδίο της μάχης
	ἐς τοσόνδε (χρόνον)	μέχρι τότε
	γυμνὸν	ακάλυπτο
	ἐν τῇ μάχῃ ἀνεστρέφετο	συνέχιζε να παίρνει μέρος στη μάχη
	ἦρκει... ὁ θώραξ	τον προστάτευε από τα βέλη ο θώρακας
	περιττὸς (ὁ θώραξ)	εξαιρετικός, στερεός
	ἁρμονία	κατασκευή, εφαρμογή
	ὡς ὕστερον καταμαθεῖν θεωμένοις ἦν	όπως μπορούσαν αργότερα να το αντιληφθούν όσοι τον (θώρακα) παρατηρούσαν
	ἐπιστρέψας τὸν ἐλέφαντα	αφού έστρεψε προς τα πίσω τον ελέφαντα
6	*μέγαν*	μεγαλόσωμον

ἀπολώλεσαν < *ἀπόλλυμι* < *ἀπό* + *ὄλλυμι*
ὀλετήρ, -ῆρος, ὁ (= ο εξολοθρευτής)
όλεθρος, ολέθριος
απώλεια πανώλης, πανωλεθρία
εξώλης και προώλης (= χαμένο κορμί, του σκοινιού και του παλουκιού)

πίπτω < *πί-πτ-ω*
πότμος (= μοίρα), ποταμός
εὐπετῶς (= εύκολα), περιπέτεια
πτώση, επίπτωση, περίπτωση, μετάπτωση, κατάπτωση, σύμπτωση, έκπτωση
πτώμα, παράπτωμα, σύμπτωμα
προπέτης (= αυθάδης), προπέτεια, υψιπετής
αμετάπτωτος, αδιάπτωτος

4. **Πῶρος μεγάλα ἔργα... στρατηγοῦ ἀλλὰ καὶ στρατιώτου γενναίου**· ο Ινδός βασιλιάς Πώρος απέδειξε το γενναίο του φρόνημα από τη στιγμή που απέρριψε την πρόταση του Αλέξανδρου για συνάντηση στα Τάξιλα, λέγοντάς του ότι θα τον συναντήσει, αλλά με τα όπλα στον Υδάσπη. Κατά την ώρα της μάχης ο Πώρος –σε αντίθεση με τον Δαρείο που τράπηκε σε φυγή στην Ισσό, εγκαταλείποντας πρώτος το πεδίο της μάχης– επέδειξε μοναδική γενναιότητα.

τῶν ἐλεφάντων τοὺς μὲν... πεπτωκότας ο Πώρος παρέταξε περίπου 200 ελέφαντες. Οι Μακεδόνες χρησιμοποίησαν τους ελέφαντες που είχε παραχωρήσει σ' αυτούς ο σύμμαχός τους Ταξίλης.

ἐξάρχων· είναι ο επικεφαλής του χορού του διθυράμβου και μετέπειτα της τραγωδίας.

5. **τὸν δεξιὸν ὦμον... γυμνόν**· το δεξιό τμήμα του σώματος παρέμενε ακάλυπτο, για να μπορεί να μάχεται ο πολεμιστής. Ήταν επομένως το αδύνατο σημείο.

6. **Ἀλέξανδρος... σῶσαι ἐπεθύμησε**· το ήθος και η ανδρεία του Πώρου συγκινούν ακόμη και τον εχθρό του Αλέξανδρο, που έμπρακτα αποδεικνύει το ενδιαφέρον του να σώσει τον αντίπαλο. Η αναγνώριση της ανδρείας του αντιπάλου από τον εχθρό θυμίζει τη στάση του Ιμπραήμ στο Μανιάκι (20-5-1825), όταν εκδηλώνει τον θαυμασμό του για τον νεκρό Παπαφλέσσα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποιες πτυχές του χαρακτήρα του Πώρου τονίζει ο Αρριανός εδώ; Τι επιδιώκει με την αντιπαράθεσή του με τον Δαρείο;

2. Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με τη χρήση του μακροπερίοδου λόγου στις παραγρ. 4-5;

3 Να αναγνωριστούν συντακτικά οι δευτερεύουσες προτάσεις των παραγρ. 4-5 (είδος, εισαγωγή, εκφορά, θέση)

4. Να βρείτε τους ρηματικούς τύπους του κεφ. αυτού που βρίσκονται σε αόριστο β' και να γράψετε το ίδιο πρόσωπο στον ενεστώτα και μέλλοντα της ίδιας φωνής, στην ευκτική.

5 μεγάλα, λυπηρούς, ὕστερον, γενναίου: να γραφούν τα παραθετικά τους, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος και αριθμό στον οποίο βρίσκονται.

6. α. γενναίου: Ποια η ρίζα της λέξης αυτής; Ποια παράγωγά της ή σύνθετά της στα ν.ε. γνωρίζετε;
   β. ξυνεστηκός < συνίσταμαι. Ποια παράγωγά τους γνωρίζετε (στα α.ε. ή στα ν.ε.)

7 Ας φανταστούμε τον Πώρο να απολογείται για την παράδοσή του μιλώντας σε α΄ πρόσωπο· συμπληρώστε κατάλληλα τα κενά:
«ὡς τῶν τε ἱππέων τὸν φόνον .... καὶ τῶν ἐλεφάντων τοὺς μὲν αὐτοῦ πεπτωκότας, τοὺς δὲ ἐρήμους τῶν ἡγεμόνων λυπηρούς πλανωμένους, τῶν δὲ πεζῶν .... οἱ πλείους ἀπολώλεσαν <....> τότε δὴ καὶ .... ἐπιστρέψας τὸν ἐλέφαντα ....

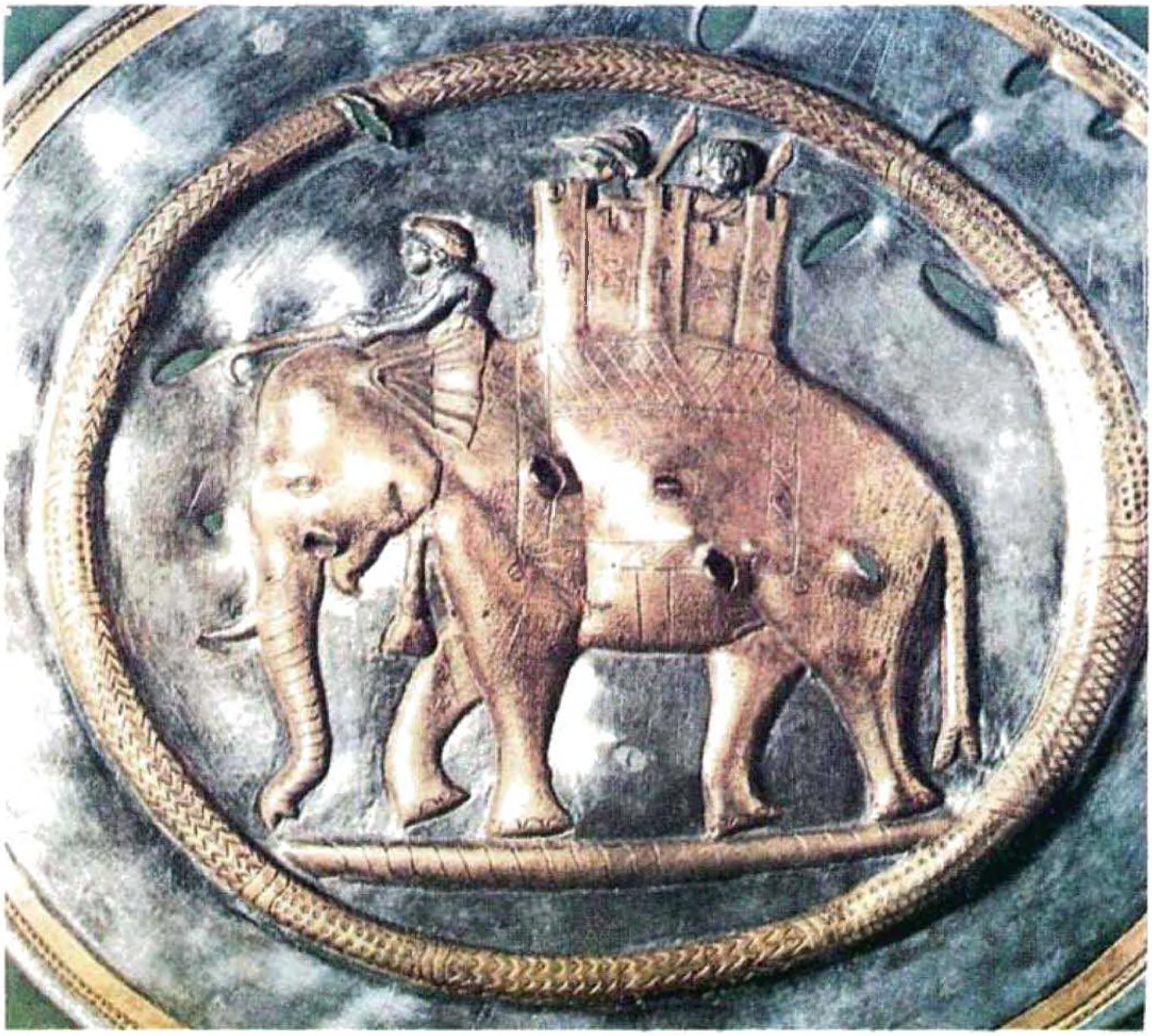

Παράσταση πολεμικού ελέφαντα. Ανάγλυφο σε μέταλλο. Αγία Πετρούπολη, Μουσείο Ερμιτάζ.

Ο Αλέξανδρος στέλνει στον Πώρο αρχικά τον Ινδό σύμμαχό του Ταξίλη και μετά τον παλιό του φίλο Μερόη, για να τον πείσει να παραδοθεί. Και ο Πώρος, αφού τον άκουσε και επειδή πιεζόταν από τη δίψα, δέχεται να συναντήσει ως ηττημένος τον Αλέξανδρο.

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 19, 1-3

Καὶ ὁ μὲν ἤγετο· Ἀλέξανδρος δὲ ὡς προσάγοντα ἐπύθετο,
προσιππεύσας πρὸ τῆς τάξεως ξὺν ὀλίγοις τῶν ἑταίρων ἀπαντᾷ τῷ
Πώρῳ καὶ ἐπιστήσας τὸν ἵππον τό τε μέγεθος ἐθαύμαζεν, ὑπὲρ
πέντε πήχεις μάλιστα ξυμβαῖνον, καὶ τὸ κάλλος τοῦ Πώρου καὶ
2 ὅτι οὐ δεδουλωμένος τῇ γνώμῃ ἐφαίνετο, ἀλλ᾽ ὥσπερ <ἂν> ἀνὴρ
ἀγαθὸς ἀνδρὶ καλῶς ἠγωνισμένος. Ἔνθα δὴ Ἀλέξανδρος πρῶτος
προσειπὼν αὐτὸν λέγειν ἐκέλευσεν ὅ τι οἱ γενέσθαι ἐθέλοι. Πῶρον
δὲ ἀποκρίνασθαι λόγος ὅτι· βασιλικῶς μοι χρῆσαι, ὦ Ἀλέξανδρε.
Καὶ Ἀλέξανδρος ἡσθεὶς τῷ λόγῳ, τοῦτο μὲν ἔσται σοι, ἔφη, ὦ
3 Πῶρε, ἐμοῦ ἕνεκα· σὺ δὲ σαυτοῦ ἕνεκα ὅ τι σοὶ φίλον ἀξίου. Ὁ δὲ
πάντα ἔφη ἐν τούτῳ ἐνεῖναι. Καὶ Ἀλέξανδρος τούτῳ ἔτι μᾶλλον
τῷ λόγῳ ἡσθεὶς τήν τε ἀρχὴν τῷ Πώρῳ τῶν τε αὐτῶν Ἰνδῶν
ἔδωκεν καὶ ἄλλην ἔτι χώραν πρὸς τῇ πάλαι οὔσῃ πλείονα τῆς πρό-
σθεν προσέθηκεν· καὶ οὕτως αὐτός τε βασιλικῶς κεχρημένος ἦν
ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ ἐκείνῳ ἐκ τούτου ἐς ἅπαντα πιστῷ ἐχρήσατο.

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

1	*ἄγομαι*	οδηγούμαι
	προσάγω	πλησιάζω
	τάξις	παράταξη
	ἀπαντῶ (-άω) τινι	συναντώ
	ὑπέρ... ξυμβαῖνον	το οποίο συνέβαινε να είναι μεγαλύτερο από πέντε περίπου πήχεις
	δουλοῦμαι τῇ γνώμῃ	έχω ταπεινωμένο φρόνημα
	ἀλλ᾽ ὥσπερ ἂν... προσέλθοι	αλλά (προσήλθε) όπως θα προσερχόταν ένας γενναίος άνθρωπος σε ένα γενναίο άνδρα
	ἀγωνίζομαι	πολεμώ
2	*ἔνθα δή*	τότε λοιπόν
	προσειπών (προσαγορεύω)	αφού τον προσφώνησε

εκελευσεν	παρακίνησε
οἱ (= ἑαυτῷ) γενέσθαι	να του συμβεί
ὅτι... χρῆσαι	ευθύς λόγος αντί πλαγίου
χρῆσαι (προστ. αορ. του χρήομαι -ῶμαι)	να μου φερθείς
ἡσθείς (μτχ. αορ. του ἥδομαι)	επειδή ευχαριστήθηκε
ἐμοῦ ἕνεκα, σαυτοῦ ἕνεκα	εκ μέρους μου, εκ μέρους σου
φίλος	αγαπητός, αρεστός
ἀξίου (προστ. ενεστ. του ἀξιόω-ῶ)	ζήτα
ἐν τούτῳ	δηλ. *βασιλικῶς*
ἐνεῖναι (ἔνειμι)	ότι περιέχονται
3 *βασιλικῶς κεχρημένος ἦν*	τον μεταχειρίστηκε με τρόπο βασιλικό
ἐκείνῳ πιστῷ ἐχρήσατο	τον είχε έμπιστο φίλο
ἐκ τούτου	ενν. *τοῦ χρόνου*
ἐς ἅπαντα	ενν. *τὰ πράγματα ἢ τὸν χρόνον*

ἀντί, ἀντίος
εναντίος, εναντίον
απαντώ, απάντηση, ανταπάντηση
συναντώ, συνάντηση, συναπάντημα
προϋπαντώ, προϋπάντηση, απαντή (= σημείο προϋπάντησης)
αντίκρυ, αντικρίζω

κρίνω
εγκρίνω, συγκρίνω, διακρίνω, επικρίνω, προκρίνω
συγκεκριμένος, διακεκριμένος
κρίση, σύγκριση, διάκριση, επίκριση, πρόκριση
κρίμα, προκριματικός
κριτής, ανακριτής, υποκριτής, κριτήριο
έγκριτος, πρόκριτος, αδιάκριτος

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

1. **τὸ μέγεθος ἐθαύμαζεν**· κατά τον Αρριανό το ύψος του Πώρου ήταν πάνω από πέντε πήχεις (1 πήχυς = 0,46 μ.), ενώ κατά τον Πλούταρχο (Αλέξ. 60) ήταν τέσσερις πήχεις και μία σπιθαμή. Ο Αλέξανδρος θαύμασε όχι μόνο το παράστημα του Πώρου, αλλά και την αξιοπρέπειά του.

2. **Ἀλέξανδρος πρῶτος προσειπών**· αξιοπρόσεκτη η πρωτοβουλία του νικητή Αλεξάνδρου προς τον νικημένο αντίπαλο. Τον υποδέχται ως φίλο και όχι ως εχθρό. Τους μεγάλους ηγέτες διακρίνει το ήθος και η μεγαλοψυχία προς του άλλους, και προπάντων προς τους αντιπάλους τους.

   βασιλικῶς χρῆσαι· η συμπεριφορά του Αλεξάνδρου προς τον Πώρο οφειλόταν στον θαυμασμό του για τη γενναιότητά του.

   ἐμοῦ ἕνεκα, σαυτοῦ ἕνεκα· ο Αλέξανδρος σπεύδει να βεβαιώσει τον Πώρο ότι και μόνος του είχε αποφασίσει να τον μεταχειριστεί «βασιλικῶς». Αυτό του υπαγορεύει το ήθος του. Και τον ενθαρρύνει να ζητήσει κάτι άλλο που θα ήθελε ακόμη.

   πάντα ἐν τούτῳ ἐνεῖναι· ο Πώρος ζητεί από τον Αλέξανδρο να σεβαστεί τον αντίπαλό του όχι μόνο ως αιχμάλωτο πολέμου, αλλά και ως ηγεμόνα, όπως επιβάλλει το δίκαιο. Ανάλογη υπήρξε και η συμπεριφορά του Αγησιλάου προς τους αντιπάλους του. «*Καὶ πολλάκις μὲν προηγόρευε τοῖς στρατιώταις τοὺς ἁλισκομένους μὴ ὡς ἀδίκους τιμωρεῖσθαι, ἀλλ᾽ ὡς ἀνθρώπους ὄντας φυλάττειν*» (Ξεν. Ἀγησ. 1, 21).

3. **τὴν ἀρχὴν τῷ Πώρῳ... ἔδωκε**· έμπρακτη αναγνώριση της αξίας του Πώρου από τον Αλέξανδρο, αλλά και σωστή τακτική ενέργεια γιατί, αν κέρδιζε τη φιλία και τη συμμαχία ενός γενναίου αντιπάλου και ισχυρού βασιλιά στην περιοχή εκείνη, θα εξασφάλιζε αποτελεσματικότερη επικοινωνία με τα μετόπισθεν και θα είχε τη βοήθειά του για παραπέρα διείσδυση στην Ινδία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιες ηγετικές αρετές προβάλλονται στο παραπάνω απόσπασμα (στο πρόσωπο του καθενός από τους δύο ηγεμόνες); Να σημειώσετε τις σχετικές εκφράσεις.

2. Να αξιολογήσετε τη στάση των δύο ηγεμόνων

3. συμβαίνω. Να σχηματίσετε προτάσεις στη ν.ε., χρησιμοποιώντας τα παράγωγα του ρήματος: σύμβαση, συμβατός, συμβατικός, ασύμβατος.

4. Να προσδιορίσετε τη σημασία του πρώτου συνθετικού στα ρήματα *προσάγω, προσιππεύω*. Να βρείτε τρία σύνθετα ρήματα της ν.ε. με το ίδιο πρώτο συνθετικό και την ίδια σημασία, και να σχηματίσετε μια πρόταση με το καθένα.

5. Ποιες δοτικές του κεφ. 19 έχουν θέση αντικειμένου και σε ποιο ρήμα;

6. Να ξαναγράψετε την παραγρ. 1 τοποθετώντας τα ρήματα των προτάσεων α) σε ενεστώτα και β) σε παρακείμενο.

7. *Ἔνθα δή... ἠξίου*. Να αναγνωρίσετε, συντακτικά τις δευτερεύουσες προτάσεις της παραγράφου 2.

8. Ποια ρήματα του κειμένου είναι συνηρημένα; Να κλιθούν στον χρόνο, την έγκλιση και τη φωνή που βρίσκονται.

Bernard Picart (1673-1733), Η ήττα του Πώρου.
Χαλκογραφία με πρότυπο τον ομότιτλο πίνακα του Charles le Brun.
Καίμπριτζ, Μουσείο Fogg.

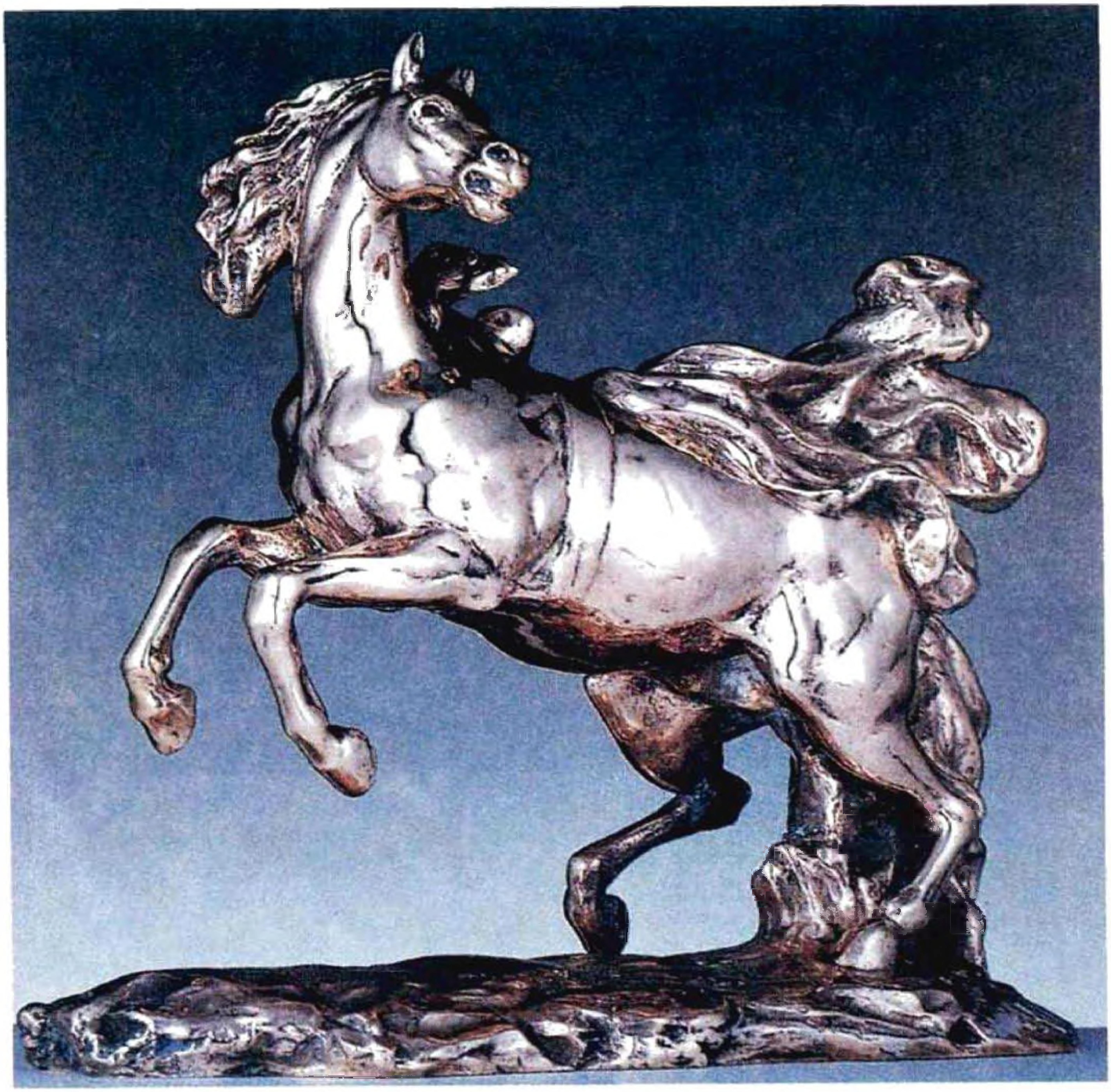

Giorgio de Chirico (1888-1978). Βουκεφάλας. Μπρούντζος. (36x15.5x33 εκ.)
Ιδιωτική συλλογή.

Μετά την νίκη επί του Πώρου, ο Αλέξανδρος συνεχίζει την πορεία, μέχρι τον Ύφαση, παραπόταμο του Ινδού, με κατεύθυνση προς Ανατολάς. Εκεί ο στρατός στασιάζει, αρνείται να τον ακολουθήσει, επιθυμώντας την επιστροφή στην πατρίδα. Ο Αλέξανδρος τελικά εγκαταλείπει τα σχέδιά του και αποφασίζει την επιστροφή. Αντιμετωπίζει τους πολεμοχαρείς Μαλλούς νικηφόρα, διαβαίνει την έρημο Γεδρωσία, επισκέπτεται τις παλιές περσικές και μηδικές πρωτεύουσες και φθάνει στη Βαβυλώνα (323 π.Χ.), όπου αρρωσταίνει βαριά· ο στρατός εκφράζει τότε την επιθυμία να τον δει.

Ο τάφος του Κύρου στις Πασαργάδες, 6ος αιώνας π.Χ.

Francesco Fontebasso. Η είσοδος του Αλεξάνδρου στη Βαβυλώνα. 1761-1762. Bourg - en - Bresse. Musée de l' Ain.

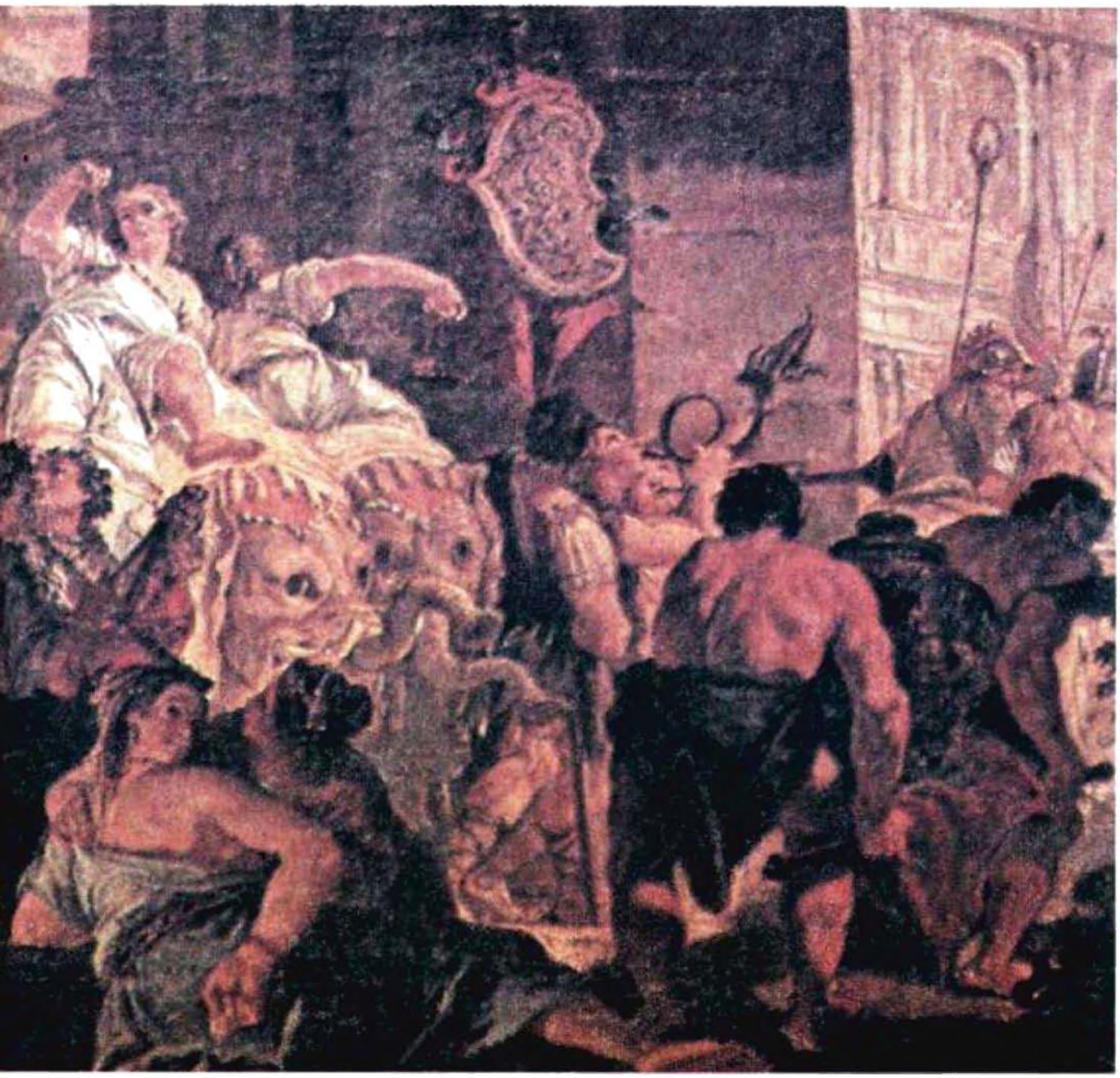

Ο θάνατος του Αλεξάνδρου

ΚΕΙΜΕΝΟ. Κεφ. 26, 1-3

1 Οὕτως ἐν ταῖς ἐφημερίσι ταῖς βασιλείοις ἀναγέγραπται, καὶ
ἐπὶ τούτοις ὅτι οἱ στρατιῶται ἐπόθησαν ἰδεῖν αὐτόν, οἱ μέν, ὡς
ζῶντα ἔτι ἴδοιεν, οἱ δέ, ὅτι τεθνηκέναι ἤδη ἐξηγγέλλετο, ἐπικρύπτε-
σθαι δὲ αὐτοῦ ἐτόπαζον πρὸς τῶν σωματοφυλάκων τὸν θάνατον, ὡς
ἔγωγε δοκῶ· τοὺς πολλοὺς <δὲ> ὑπὸ πένθους καὶ πόθου τοῦ βασι-
λέως βιάσασθαι ἰδεῖν Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ ἄφωνον μὲν εἶναι λέγουσι
παραπορευομένης τῆς στρατιᾶς, δεξιοῦσθαι δὲ ὡς ἑκάστους τήν τε
κεφαλὴν ἐπαίροντα μόγις καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν ἐπισημαίνοντα.
2 Λέγουσι δὲ αἱ ἐφημερίδες αἱ βασίλειοι ἐν τοῦ Σαράπιδος τῷ
ἱερῷ Πείθωνά τε ἐγκοιμηθέντα καὶ Ἄτταλον καὶ Δημοφῶντα καὶ
Πευκέσταν, πρὸς δὲ Κλεομένην τε καὶ Μενίδαν καὶ Σέλευκον,
ἐπερωτᾶν τὸν θεὸν εἰ λῷον καὶ ἄμεινον Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ
θεοῦ κομισθέντα καὶ ἱκετεύσαντα θεραπεύεσθαι πρὸς τοῦ θεοῦ· καὶ
γενέσθαι φήμην τινὰ ἐκ τοῦ θεοῦ μὴ κομίζεσθαι εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλ'
3 αὐτοῦ μένοντι ἔσεσθαι ἄμεινον. Ταῦτά τε ἀπαγγεῖλαι τοὺς ἑταίρους
καὶ Ἀλέξανδρον οὐ πολὺ ὕστερον ἀποθανεῖν, ὡς τοῦτο ἄρα ἤδη ὂν
τὸ ἄμεινον. Οὐ πόρρω δὲ τούτων οὔτε Ἀριστοβούλῳ οὔτε Πτολε-
μαίῳ ἀναγέγραπται. Οἱ δὲ καὶ τάδε ἀνέγραψαν, ἐρέσθαι μὲν τοὺς
ἑταίρους αὐτὸν ὅτῳ τὴν βασιλείαν ἀπολείπει, τὸν δὲ ὑποκρίνασθαι
ὅτι τῷ κρατίστῳ· οἱ δέ, προσθεῖναι πρὸς τούτῳ τῷ λόγῳ ὅτι μέγαν
ἐπιτάφιον ἀγῶνα ὁρᾷ ἐφ' αὐτῷ ἐσόμενον.

ΣΧΟΛΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ

1	*ἐπὶ τούτοις (=πρὸς τούτοις)*	επί πλέον
	ὅτι ἐξηγγέλλετο (απρόσ.)	γιατί κυκλοφορούσε η φήμη
	ἐπικρύπτεσθαι... σωματοφυλάκων	η σειρά των λέξεων: *ἐτόπαζον ἐπικρύπτεσθαι τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς τῶν σωματοφυλάκων*
	τοπάζω	συμπεραίνω, υποθέτω
	βιάζομαι (τὴν εἴσοδον)	παραβιάζω την είσοδο
	παραπορεύομαι	περνώ δίπλα, μπροστά
	δεξιοῦμαι (-όομαι)	χαιρετώ
	ὡς ἑκάστους	τον καθένα
	ἐπαίρω	σηκώνω

	μόγις (= μόλις)	με δυσκολία
	τοῖν ὀφθαλμοῖν (δυϊκ. αρ.)	με τα μάτια του
	ἐπισημαίνω	κάνω νεύμα
2	*Σάραπις*	θεός της Αιγύπτου, του οποίου ιερό υπήρχε και στη Βαβυλώνα
	Πείθων	σωματοφύλακας του Αλεξάνδρου, που αργότερα έγινε ηγεμόνας της Μηδίας
	Ἄτταλος	αρχηγός των Αγριάνων
	Πευκέστας	υπασπιστής του Αλεξάνδρου
	Κλεομένης, Σέλευκος	εταίροι
	Μενίδας	διοικητής ιππέων και μισθοφόρων
	εἰ λῷον καὶ ἄμεινόν (ἐστι)	εάν είναι καλύτερο και προτιμότερο
	θεραπεύεσθαι πρὸς τοῦ θεοῦ	να θεραπευθεί από τον θεό
	ἐκ τοῦ θεοῦ γενέσθαι φήμην	από τον θεό δόθηκε χρησμός
	αὐτοῦ μένοντι (τῷ Ἀλεξάνδρῳ, υποκ.)	εάν μείνει εκεί (ο Αλέξανδρος)
	ἔσεσθαι ἄμεινον (αὐτῷ, δοτ. προσωπ.)	θα είναι καλύτερο (γι' αυτόν, τον Αλέξανδρο)
3	*ὡς... ὂν τὸ ἄμεινον*	σαν να ήταν αυτό το καλύτερο
	πόρρω	διαφορετικά
	ἐρέσθαι	αόρ. β' του *ἐρωτῶ (-άω)*
	ὅτῳ (= ᾧτινι)... ἀπολείπει	σε ποιον... αφήνει (κληροδοτεί)
	ὑποκρίνομαι	απαντώ
	ἐφ' αὑτῷ (= ἐφ' ἑαυτῷ)	γι' αυτόν

Αργυρό τετράδραχμο του Πτολεμαίου Α', 310-305 π.Χ. Εικονίζει τον Αλέξανδρο με τα κέρατα του Άμμωνος και κάλυμμα κεφαλής από δέρμα ελέφαντος. Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας, Cabinet des Médailles.

ἄγγελος, εξάγγελος
αγγέλω, παραγγέλλω, επαγγέλλομαι
αγγελία, εξαγγελία, παραγγελία, επαγγελία
αγγελλιαφόρος/αγγελιοφόρος, αγγελτήριο
ἄγγελμα, διάγγελμα, παράγγελμα, επάγγελμα
επαγγελματίας
Ευαγγέλιον, Ευαγγελιστής, Ευαγγελισμός

δοκέω - ῶ, δοκεῖ μοι
δόκησις, δοκησίσοφος (= αυτός που έχει την ιδέα ότι είναι σοφός)
αδόκητος, απροσδόκητος
δόγμα, δογματικός
δόκιμος, αδόκιμος, ευδόκιμος
δόξα = α) γνώμη, β) φήμη, δοξασία
δοξάζω, δοξαστικός
άδοξος, ένδοξος, επίδοξος, παράδοξος

ΣΧΟΛΙΑ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

1. **βασίλειοι ἐφημερίδες** ήταν τα ημερολόγια της εκστρατείας. Περιείχαν τα στρατιωτικά, πολιτικά και διπλωματικά γεγονότα της εκστρατείας. Πιθανόν να περιείχαν και πληροφορίες πολιτιστικού περιεχομένου, σχετικές με τα ήθη, έθιμα και λατρείες διάφορων λαών, καθώς και πορίσματα των εξερευνήσεων που είχαν κάνει οι λόγιοι, που είχε πάρει μαζί του ο Αλέξανδρος. Μεγάλο μέρος τους, που έχει διασωθεί, αναφέρεται στις τελευταίες μέρες του βασιλιά. Κατά τον Αθήναιο (Χ. 434b) τις συνέτασσαν ο αρχιγραμματέας του Αλεξάνδρου Ευμένης και ο Διόδοτος.

ἐπόθησαν ἰδεῖν αὐτόν· τα συναισθήματα των στρατιωτών προς τον άρρωστο βασιλιά τους είναι ενδεικτικά της αγάπης τους προς αυτόν.

ἐπικρύπτεσθαι τὸν θάνατον· οι στρατιώτες υπέθεταν ότι το περιβάλλον του βασιλιά απέκρυπτε τον θάνατό του. Το αυλικό περιβάλλον συχνά κρύβει τον θάνατο του ηγέτη από τον λαό, με συνέπεια να κυκλοφορούν ανεύθυνες διαδόσεις που εξυπηρετούν ποικίλους σκοπούς. Ανάλογη ήταν η απόκρυψη του θανάτου του Κίμωνα στη Σαλαμίνα της Κύπρου, όπως και του αυτοκράτορα Κλαυδίου στη Ρώμη το 54 μ.Χ.

τοὺς πολλοὺς: εννοεί μερικούς. Δεν είναι δυνατό να παρέλασε όλος ο στρατός μπροστά από τον Αλέξανδρο, γιατί θα χρειαζόταν όχι μόνο ώρες αλλά και μέρες ολόκληρες.

2. **ἐγκοιμηθέντα**: ήταν συνήθεια να κοιμούνται μέσα στον ναό, για να δουν μαντικό όνειρο.

λῷον καὶ ἄμεινον: ο χρησμός είναι, όπως συνήθως, ασαφής. Η λ. ἄμεινον αφορά την υγεία ή τη φήμη του Αλεξάνδρου. Ίσως ο χρησμός δηλώνει ότι είναι άσκοπη η μεταφορά του Αλεξάνδρου στον ναό.

ἱκετεύσαντα θεραπεύεσθαι πρὸς τοῦ θεοῦ: υπήρχε η αντίληψη ότι ο ασθενής μπορούσε να θεραπευθεί με τη θεία επέμβαση. Ανάλογη πίστη υπάρχει και σήμερα.

3. **τῷ κρατίστῳ**: δηλώνει τον δυνατότερο, τον ικανότερο. Η αφορμή για τη διαμάχη της διαδοχής είχε ήδη δοθεί. Ανάλογες διαμάχες συμβαίνουν με το τέλος κάθε μεγάλου ηγέτη, όταν δεν υπάρχει μεταξύ των διαδόχων κάποιος με ισχυρή υπεροχή.

μέγαν ἐπιτάφιον ἀγῶνα: έχοντας ζήσει ο Αλέξανδρος από τόσο κοντά τους στρατηγούς του, είναι φυσικό να προβλέπει πού θα οδηγήσουν οι φιλοδοξίες τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γιατί οι στρατιώτες επιθυμούν να δουν τον ετοιμοθάνατο Αλέξανδρο;

2. Με ποιους τρόπους θα μπορούσε να ερμηνευθεί ο χρησμός του Σάραπη;

3. Ο Αιγυπτιακός θεός Σάραπις λατρευόταν και στη Βαβυλώνα. Τι μπορεί αυτό να σημαίνει για την ιστορία των ανατολικών θρησκειών;

4. Από ποιες λέξεις ή φράσεις φαίνεται η προσπάθεια του Αρριανού να διαγνώσει την αλήθεια για τον θάνατο του Αλεξάνδρου;

5. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων, επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από την παρένθεση:
   α. Ἔγωγε τὸν Ἀλεξάνδρου θάνατον .... (τινας, τινες, τίνας, τίνες) ἐπικρύπτειν δοκῶ.

β. *Λέγουσιν τινες τὸν Ἀλέξανδρον μόγις τὴν κεφαλὴν .... (ἐπαίρειν, ἐπαίροντα) καὶ τοῖν ὀφθαμοῖν .... (ἐπισημαίνοντα, ἐπισημαίνειν, ἐπεσήμανεν)*

γ. *Εἰ δ' Ἀλέξανδρος εἰς τὸ ἱερὸν .... (ἐκομίζετο, κομισθείς, κομισθήσεται) καὶ ....(ἱκετεύσας, ἱκέτευσε, ἱκέτευε) θεραπεύεσθαι πρὸς τοῦ θεοῦ, ἄμεινον καὶ λῷον τοῦτ' ἂν .... (γέγονε, ἦν, γενέσθαι).*

6. *λῷον, ἄμεινον, τῷ κρατίστῳ:* να γραφούν οι άλλοι βαθμοί των παραπάνω επιθέτων στην πτώση, το γένος και τον αριθμό που βρίσκονται.

7. Στις §§2-3, ποια απαρέμφατα εξαρτώνται από το *λέγουσιν* και ποια είναι τα υποκείμενα τους.

8. *παραπορευομένους:* Ποια σημασία έχει εδώ το πρώτο συνθετικό; Γνωρίζετε άλλες σύνθετες λέξεις με το ίδιο πρώτο συνθετικό να έχει την ίδια σημασία;

9. Να αποδώσετε στα α.ε. τον παρακάτω διάλογο:
Εταίροι (προς τον Αλέξανδρο): Σε ποιον κληροδοτείς τη βασιλεία;
Αλέξανδρος: στον δυνατότερο. Βλέπω ότι θα υπάρξει φοβερός (= μέγας) αγώνας για τον εαυτό μου.

Χρυσό στεφάνι με φύλλα και καρπούς βελανιδιάς.
Δεύτερο μισό του 4ου αιώνα π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

Δημήτρης Καλαμάρας. Κεφαλή Αλεξάνδρου. Μπρούντζος. Ιδιωτική συλλογή.

Χαρακτηρισμός του Αλεξάνδρου

ΚΕΙΜΕΝΟ, Κεφ. 28-30

Οι αρετές του Αλεξάνδρου

28. Ἐτελεύτα μὲν δὴ Ἀλέξανδρος τῇ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ καὶ ἑκα-
τοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐπὶ Ἡγησίου ἄρχοντος Ἀθήνησιν· ἐβίω δὲ δύο
καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ τοῦ τρίτου μῆνας ἐπέλαβεν ὀκτώ, ὡς λέγει
Ἀριστόβουλος· ἐβασίλευσε δὲ δώδεκα ἔτη καὶ τοὺς ὀκτὼ τούτους
μῆνας, τό τε σῶμα κάλλιστος καὶ φιλοπονώτατος καὶ ὀξύτατος γε-
νόμενος καὶ τὴν γνώμην ἀνδρειότατος καὶ φιλοτιμότατος καὶ φιλο-
2 κινδυνότατος καὶ τοῦ θείου ἐπιμελέστατος· ἡδονῶν δὲ τῶν τοῦ σώ-
ματος ἐγκρατέστατος, τῶν δὲ τῆς γνώμης ἐπαίνου μόνου ἀπληστό-
τατος· ξυνιδεῖν δὲ τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ ὂν δεινότατος, καὶ ἐκ τῶν
φαινομένων τὸ εἰκὸς ξυμβαλεῖν ἐπιτυχέστατος, καὶ τάξαι στρατιὰν
καὶ ὁπλίσαι τε καὶ κοσμῆσαι δαημονέστατος· καὶ τὸν θυμὸν τοῖς
στρατιώταις ἐπᾶραι καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμπλῆσαι καὶ τὸ δεῖμα ἐν
τοῖς κινδύνοις τῷ ἀδεεῖ τῷ αὑτοῦ ἀφανίσαι, ξύμπαντα ταῦτα γενναι-
3 ότατος. Καὶ οὖν καὶ ὅσα ἐν τῷ ἐμφανεῖ πρᾶξαι, ξὺν μεγίστῳ θάρσει
ἔπραξεν, ὅσα τε φθάσας ὑφαρπάσαι τῶν πολεμίων, πρὶν καὶ δεῖσαί
τινα αὐτὰ ὡς ἐσόμενα, προλαβεῖν δεινότατος· καὶ τὰ μὲν ξυντεθέντα
ἢ ὁμολογηθέντα φυλάξαι βεβαιότατος, πρὸς δὲ τῶν ἐξαπατώντων
μὴ ἁλῶναι ἀσφαλέστατος, χρημάτων τε ἐς μὲν ἡδονὰς τὰς αὑτοῦ
φειδωλότατος, ἐς δὲ εὐποιίαν τῶν πέλας ἀφθονώτατος.

Τα σφάλματα του Αλεξάνδρου.

29. Εἰ δέ τι ἐπλημμελήθη Ἀλεξάνδρῳ δι' ὀξύτητα ἢ ὑπ' ὀργῆς, ἢ
εἴ τι ἐς τὸ ὑπερογκότερον προήχθη βαρβαρίσαι, οὐ μεγάλα τίθεμαι
ἔγωγε, εἰ τὴν νεότητά τε τις τὴν Ἀλεξάνδρου μὴ ἀνεπιεικῶς ἐνθυ-
μηθείη καὶ τὸ διηνεκὲς τῆς εὐτυχίας καὶ τοὺς πρὸς ἡδονήν, οὐκ ἐπὶ
τῷ βελτίστῳ, τοῖς βασιλεῦσι ξυνόντας τε καὶ ἐπὶ κακῷ ξυνεσομέ-
νους· ἀλλὰ μεταγνῶναί γε ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησε μόνῳ οἶδα τῶν πά-
2 λαι βασιλέων Ἀλεξάνδρῳ ὑπάρξαι ὑπὸ γενναιότητος. Οἱ δὲ πολλοί,
εἰ καί τι ἔγνωσαν πλημμελήσαντες, οἱ δὲ τῷ προσηγορεῖν αὐτοῦ, ὡς
καλῶς δὴ πραχθέντος, ἐπικρύψειν οἴονται τὴν ἁμαρτίαν, κακῶς γι-
γνώσκοντες. Μόνη γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε
ἁμαρτόντα καὶ δῆλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα, ὡς τοῖς τε
παθοῦσί τι ἄχαρι οὐ πάντη χαλεπὰ τὰ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ
δράσας αὐτὰ ξυγχωροίη ὅτι οὐ καλὰ ἔδρασεν, αὐτῷ τέ τινι ἐς τὸ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

28. Ο Αλέξανδρος λοιπόν πέθανε κατά την εκατοστή δέκατη τέταρτη Ολυμπιάδα, όταν επώνυμος άρχοντας στην Αθήνα ήταν ο Ηγησίας. Έζησε τριάντα δύο χρόνια και οχτώ μήνες, όπως αναφέρει ο Αριστόβουλος, και βασίλευσε δώδεκα χρόνια και οχτώ μήνες. Ήταν εξαιρετικά ωραίος, εργατικότατος, ταχύτατος στη λήψη αποφάσεων, γενναιότατος, πολύ επιρρεπής στις τιμές και ευσεβέστατος προς τους θεούς. Σε σχέση με τις απολαύσεις, ήταν εξαιρετικά εγκρατής στις σωματικές, ενώ από τις πνευματικές τον ενδιέφεραν ιδιαίτερα μόνο οι έπαινοι. Ήταν ακόμα εξαιρετικά ικανός να διακρίνει αυτό που έπρεπε να γίνει, πριν ακόμα φανερωθεί, να συμπεραίνει το πιθανό από τα φαινόμενα και πολύ έμπειρος στο να παρατάσσει τον στρατό, να τον εξοπλίζει και να τον οργανώνει. Και στο να αναπτερώνει το ηθικό των στρατιωτών, να τους εμπνέει αισιοδοξία και να απομακρύνει με την τόλμη του τους φόβους τους στους κινδύνους, σε όλα αυτά ήταν πάρα πολύ ικανός. Όσα ήταν φανερό ότι έπρεπε να κάνει τα πραγματοποιούσε με πολύ μεγάλη τόλμη· και ήταν πολύ ικανός να προλαβαίνει γρήγορα να αρπάζει κρυφά από τους εχθρούς όσα μπορούσε, προτού κανείς υποψιαστεί ότι θα συμβούν αυτά. Ήταν ακόμη απόλυτα συνεπής στην τήρηση συνθηκών ή συμφωνιών, ικανότατος στο να μην ξεγελιέται από τους απατεώνες, εξαιρετικά φειδωλός σε δαπάνες για την προσωπική του ευχαρίστηση, αλλά και πολύ γενναιόδωρος στο να ευεργετεί τους φίλους.

29. Κι αν ο Αλέξανδρος διέπραξε κάποιο σφάλμα εξαιτίας είτε του ευερέθιστου χαρακτήρα του είτε της οργής του ή αν παρασύρθηκε στη μίμηση βαρβαρικών συνηθειών σε υπερβολικό βαθμό, εγώ τουλάχιστον αυτά δεν τα θεωρώ σημαντικά, αν λάβει κανείς δίκαια υπόψη του το νεαρό της ηλικίας του, τις συνεχείς επιτυχίες του και το γεγονός ότι όσοι συναναστρέφονται τους βασιλιάδες, για να τους προκαλούν ευχαρίστηση και όχι για το καλό τους, ασκούν επάνω τους αρνητική επίδραση. Γνωρίζω εξ άλλου ότι από τους παλιούς βασιλιάδες μόνο ο Αλέξανδρος μετάνοιωνε για τα σφάλματα που διέπραττε εξαιτίας της γενναιοφροσύνης του. Αντίθετα, οι περισσότεροι άνθρωποι, αν και κατανοούν ότι έσφαλαν, εντούτοις θεωρούν ότι με το να υποστηρίζουν το σφάλμα τους ότι θα το αποκρύψουν και έτσι πέφτουν σε πλάνη. Εγώ όμως νομίζω ότι η μόνη θεραπεία ενός σφάλματος είναι να το αποδέχεται κάποιος και να μετανοεί έμπρακτα γι' αυτό· γιατί αυτοί που έχουν υποστεί κάποιο κακό θα μπορούσαν να μην αισθάνονται τόσο δυσάρε-

μέλλον ταύτην ἐλπίδα ἀγαθὴν ὑπολειπομένην, μή ποτε ἂν παρα-
πλήσιόν τι ἁμαρτεῖν, εἰ τοῖς πρόσθεν πλημμεληθεῖσιν ἀχθόμενος
3 φαίνοιτο. Ὅτι δὲ ἐς θεὸν τὴν γένεσιν τὴν αὑτοῦ ἀνέφερεν, οὐδὲ
τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα εἶναι αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, εἰ μὴ καὶ σόφι-
σμα ἦν τυχὸν ἐς τοὺς ὑπηκόους τοῦ σεμνοῦ ἕνεκα. Οὔκουν δοκεῖ
ἔμοιγε ἢ Μίνωος γενέσθαι βασιλεὺς ἀφανέστερος ἢ Αἰακοῦ ἢ Ῥα-
δαμάνθυος, οἷς δὴ ἐς Δία ἀνενεχθεῖσα ἡ γένεσις πρὸς τῶν πάλαι
ἀνθρώπων οὐδεμιᾷ αὐτῶν ὕβρει προστίθεται, οὐδὲ Θησέως τοῦ Πο-
4 σειδῶνος οὐδὲ Ἴωνος τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὡς ἔμοιγε καὶ ἡ Περσικὴ
σκευὴ σόφισμα δοκεῖ εἶναι πρός τε τοὺς βαρβάρους, ὡς μὴ πάντῃ
ἀλλότριον αὐτῶν φαίνεσθαι τὸν βασιλέα, καὶ πρὸς Μακεδόνας, ὡς
ἀποστροφήν τινα εἶναι αὐτῷ ἀπὸ τῆς ὀξύτητός τε καὶ ὕβρεως τῆς
Μακεδονικῆς· ἐφ᾽ ὅτῳ δὴ καὶ ἐγκαταμῖξαί μοι δοκεῖ ταῖς τάξεσιν
αὐτῶν τοὺς Πέρσας τοὺς μηλοφόρους καὶ τοῖς ἀγήμασι τοὺς ὁμοτί-
μους. Καὶ οἱ πότοι δέ, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος, οὐ τοῦ οἴνου ἕνεκα
μακροὶ αὐτῷ ἐγίγνοντο, οὐ γὰρ πίνειν πολὺν οἶνον Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ
φιλοφροσύνης τῆς ἐς τοὺς ἑταίρους.

Ο Αλέξανδρος πρέπει να κριθεί από ολόκληρο το έργο του.

30. Ὅστις δὲ κακίζει Ἀλέξανδρον, μὴ μόνον ὅσα ἄξια κακίζεσθαί
ἐστι προφερόμενος κακιζέτω, ἀλλὰ ξύμπαντα τὰ Ἀλεξάνδρου εἰς ἓν
χωρίον ξυναγαγὼν οὕτω δὴ ἐκλογιζέσθω ὅστις τε ὢν αὐτὸς καὶ
ὁποίᾳ τύχῃ κεχρημένος ὅντινα γενόμενον ἐκεῖνον καὶ ἐς ὅσον εὐτυ-
χίας τῆς ἀνθρωπίνης ἐλθόντα βασιλέα τε ἀμφοῖν τοῖν ἠπείροιν
ἀναμφιλογώτατα γενόμενον καὶ ἐπὶ πᾶν ἐξικόμενον τῷ αὑτοῦ ὀνό-
ματι κακίζει, σμικρότερός τε ὢν αὐτὸς καὶ ἐπὶ σμικροῖς πονούμενος
2 καὶ οὐδὲ ταῦτα ἐν κόσμῳ τιθέμενος. Ὡς ἔγωγε δοκῶ ὅτι οὔτε τι
ἔθνος ἀνθρώπων οὔτε τις πόλις ἐν τῷ τότε ἦν οὔτε τις εἷς ἄνθρω-
πος εἰς ὃν οὐ πεφοιτήκει τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα. Οὔκουν οὐδὲ ἐμοὶ
ἔξω τοῦ θείου φῦναι ἂν δοκεῖ ἀνὴρ οὐδενὶ ἄλλῳ ἀνθρώπων ἐοικώς.
Καὶ ταῦτα χρησμοί τε ἐπισημῆναι ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῇ Ἀλεξάνδρου
λέγονται καὶ φάσματα ἄλλα ἄλλοις γενόμενα καὶ ἐνύπνια φανέντα
ἄλλα ἄλλοις καὶ ἡ ἐς τοῦτο ἐξ ἀνθρώπων τιμή τε αὐτοῦ καὶ μνήμη
οὐκ ἀνθρωπίνη οὖσα, καὶ νῦν δὲ διὰ τοσούτου ἄλλοι χρησμοὶ ἐπὶ τῇ
3 τιμῇ αὐτοῦ τῷ ἔθνει τῶν Μακεδόνων χρησθέντες. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς
ἐμεμψάμην ἔστιν ἃ ἐν τῇ ξυγγραφῇ τῶν Ἀλεξάνδρου ἔργων, ἀλλὰ
αὐτόν γε Ἀλέξανδρον οὐκ αἰσχύνομαι θαυμάζων· τὰ δὲ ἔργα ἐκεῖνα
ἐκάκισα ἀληθείας τε ἕνεκα τῆς ἐμῆς καὶ ἅμα ὠφελείας τῆς ἐξ
ἀνθρώπους· ἐφ᾽ ὅτῳ ὡρμήθην οὐδὲ αὐτὸς ἄνευ θεοῦ ἐς τήνδε τὴν
ξυγγραφήν.

στα, αν ο δράστης παραδεχόταν ότι δεν ενήργησε σωστά. Αλλά και στον ίδιο τον δράστη απομένει η ελπίδα ότι δεν θα επαναλάβει στο μέλλον κάποιο ανάλογο σφάλμα, εφόσον φανερά λυπάται για τα σφάλματα που έκανε στο παρελθόν. Το ότι επίσης απέδιδε την καταγωγή του σε κάποιο θεό δεν είναι κατά τη γνώμη μου μεγάλο λάθος· ίσως μάλιστα αυτό ήταν κάποια επινόηση, για να προκαλεί σεβασμό στους υπηκόους του. Και αληθινά μου φαίνεται ότι δεν ήταν κατώτερος βασιλιάς ούτε από τον Μίνωα ούτε από τον Αιακό ή τον Ραδάμανθυ, στους οποίους δεν καταλογίζεται καμιά αλαζονεία, επειδή οι παλιοί άνθρωποι είχαν αποδώσει τη γέννησή τους στον Δία, ούτε και από τον Θησέα, τον γιο του Ποσειδώνα ή τον Ίωνα, τον γιο του Απόλλωνα. Αλλά και η περσική ενδυμασία ήταν κατά τη γνώμη μου τέχνασμα για τους βαρβάρους, για να μη φαίνεται σ' αυτούς ο βασιλιάς εντελώς ξένος, και για τους Μακεδόνες, για να τους αποτρέπει από τη μακεδονική ορμητικότητα και αλαζονεία. Γι' αυτό άλλωστε μου φαίνεται ότι ενέταξε τους Πέρσες σωματοφύλακες στις τάξεις των Μακεδόνων και στα αγήματα τους ευγενείς. Και η οινοποσία, όπως λέει ο Αριστόβουλος, διαρκούσε πολύ, για να πίνουν κρασί –ο Αλέξανδρος άλλωστε δεν έπινε πολύ–, αλλά από φιλοφροσύνη προς τους φίλους του.

30 Και όποιος κατακρίνει τον Αλέξανδρο ας μην τον κατακρίνει επικαλούμενος μόνο όσα είναι άξια κατάκρισης, αλλά, αφού δει συγκεντρωτικά όλο του το έργο, ας αναλογιστεί ποιος είναι αυτός ο ίδιος (ο επικριτής) και σε πόσο ταπεινή θέση βρίσκεται, ενώ αντίθετα πόσο σπουδαίος ήταν εκείνος και σε ποιο σημείο ανθρώπινης ευτυχίας έφθασε, αφού αναμφισβήτητα έγινε βασιλιάς και των δύο ηπείρων, και το όνομά του έφθασε παντού, ενώ ο ίδιος είναι ασήμαντος, ασχολείται με ασήμαντα πράγματα και δεν καταφέρνει ούτε αυτά. Γι' αυτό λοιπόν εγώ νομίζω ότι εκείνα τα χρόνια δεν υπήρχε ούτε έθνος ούτε πόλη ούτε έστω και ένας άνθρωπος στον οποίο να μην είχε φθάσει το όνομά του. Επομένως δεν νομίζω ότι χωρίς τη θεία θέληση θα μπορούσε να γεννηθεί ένας άντρας τέτοιος, που να μη μοιάζει με κανέναν άλλο. Και αυτά λέγεται ότι επιβεβαίωσαν χρησμοί για τον θάνατο του Αλεξάνδρου και διάφορα οράματα που παρουσιάστηκαν σε διάφορους ανθρώπους και όνειρα που είδαν διάφοροι άνθρωποι, αλλά και οι τιμές που ως τώρα του αποδίδουν οι άνθρωποι και η ανάμνησή του, πράγμα όχι ανθρώπινο. Ακόμη και τώρα, μετά τόσα χρόνια δίνονται προς τιμή του χρησμοί στο έθνος των Μακεδόνων. Αλλά κι εγώ ο ίδιος, μολονότι κατέκρινα στην ιστορία μου μερικές ενέργειες του Αλεξάνδρου, εντούτοις δεν ντρέπομαι να θαυμάζω τον ίδιο τον Αλέξανδρο. Τις πράξεις εκείνες κατέκρινα εξαιτίας του σεβασμού μου προς την αλήθεια και παράλληλα για να ωφελήσω την ανθρωπότητα. Γι' αυτό άλλωστε και ο ίδιος παρακινήθηκα στη συγγραφή αυτού του έργου με τη βοήθεια του θεού.

ΚΕΦ. 28

1. **Ἐτελεύτα... Ὀλυμπιάδι**: ο Αλέξανδρος πέθανε το 323 π.Χ. ή την 114η Ολυμπιάδα. Η χρονολόγηση των γεγονότων γινόταν με βάση τις Ολυμπιάδες ή τους άρχοντες των πόλεων. Κάθε πόλη είχε διαφορετικό χρονολογικό σύστημα. Ο Αρριανός για τη χρονολόγηση του θανάτου του Αλεξάνδρου χρησιμοποιεί τις Ολυμπιάδες και τους επώνυμους άρχοντες της Αθήνας.

   ἐφ᾽ Ἡγησίου ἄρχοντος: ο Ηγησίας ήταν επώνυμος άρχοντας στην Αθήνα το αττικό έτος 324-323 π.Χ. με πρώτο μήνα τον Εκατομβαιώνα (15 Ιουλίου - 15 Αυγούστου).

   τὸ σῶμα κάλλιστος: η σκιαγράφηση του Αλεξάνδρου από τον Αρριανό στηρίζεται τόσο στα εξωτερικά χαρακτηριστικά, όσο και στα εσωτερικά του γνωρίσματα (ικανότητες, αρετές, αδυναμίες) που συνιστούν την όλη προσωπικότητά του.

2. **ξυνιδεῖν... ἐπιτυχέστατος**: (βλ. και Θουκ., I, 138, 3): Ο Θεμιστοκλής «ήταν σε θέση και για τα καθημερινά ζητήματα να βρει σ᾽ ελάχιστο χρόνο την καλύτερη λύση, και για εκείνα που επρόκειτο να συμβούν στο μακρινό μέλλον να κάνει την καλύτερη πρόβλεψη».

ΚΕΦ. 29

1. **τοὺς πρὸς ἡδονὴν τοῖς βασιλεῦσι ξυνόντας**: οι σύμβουλοι των ηγετών πολλές φορές με τις εισηγήσεις τους, αντί να αποβλέπουν στην προαγωγή του συμφέροντος τόσο του ηγέτη όσο και του συνόλου, επιδιώκουν να τον κολακεύουν, επηρεάζοντάς τον αρνητικά στις αποφάσεις και ενέργειές του. Είναι οι γνωστοί αυλοκόλακες.

   μεταγνῶναί γε ἐφ᾽ οἷς ἐπλημμέλησε: η μεταμέλεια του Αλεξάνδρου να αναγνωρίζει τα σφάλματά του απορρέει από τη γενικότερη παιδεία του.

2. **οἱ δὲ λοιποὶ ἐπικρύψειν οἴονται τὴν ἁμαρτίαν**: ο Αρριανός επιχειρεί ένα μάθημα ήθους σ᾽ εκείνους που, ενώ σφάλλουν, δε θέλουν να το παραδεχθούν.

3. **ἐς θεὸν τὴν γένεσιν τὴν αὑτοῦ ἀνέφερεν**: από την ομηρική εποχή οι βασιλείς απέδιδαν την καταγωγή τους στους θεούς, γι᾽ αυτό και αποκαλούνταν «διογενεῖς». Ο Αρριανός, κρίνοντας τον ισχυρισμό του Αλεξάν-

δρου για τη θεία καταγωγή του, δεν τον θεωρεί αλαζονικό, αλλά τον ερμηνεύει ως επινόηση για τη διασφάλιση του σεβασμού από τους υπηκόους του. Ο ίδιος, ωστόσο, ο Αλέξανδρος δεν έπαυε να υπενθυμίζει ότι ο πατέρας του ήταν ο Φίλιππος και όχι ο Δίας.

4. **ἡ Περσικὴ σκευὴ σόφισμα ἦν**· η περσική ενδυμασία του Αλεξάνδρου αποδίδεται από τον Αρριανό σε λόγους πολιτικής σκοπιμότητας. Στην προσπάθειά του να συγχωνεύσει την Ασία με την Ελλάδα, με βάση το ελληνικό πνεύμα, υιοθέτησε ορισμένα από τα έθιμα των κατακτημένων λαών. Κατά τον Πλούταρχο (Αλέξ. 45) η στολή του Αλεξάνδρου δεν ήταν η μηδική, αλλά πήρε στοιχεία και από την περσική και από τη μηδική και δημιούργησε μιαν άλλη, ανάμεσα στις δύο, πιο μεγαλόπρεπη από την πρώτη και πιο απλή από τη δεύτερη.

τοὺς μηλοφόρους· Πέρσες σωματοφύλακες. Ονομάζονταν έτσι, γιατί κρατούσαν δόρυ που είχε στο κάτω μέρος του χρυσό ή ασημένιο μήλο ή φορούσαν μανδύα με γούνα προβάτου (μῆλον = α. ο γνωστός καρπός, και β. το πρόβατο).

ΚΕΦ 30

1. **μὴ κακιζέτω**· επισημαίνεται η θέση του συγγραφέα για τους επικριτές του έργου του Αλεξάνδρου. Η απομόνωση κάποιων αρνητικών πράξεων από το συνολικό έργο του δεν αποδίδει με αντικειμενικό τρόπο την αξία του, αλλά αποδεικνύει τον φθόνο και την προκατάληψη των επικριτών του.

ἀμφοῖν τοῖν ἠπείροιν· ουσιαστικά πρόκειται για τρεις ηπείρους (Ευρώπη, Ασία, Λιβύη = Αφρική).

2. **εἰς ὃν οὐ πεφοιτήκει τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα**· η φήμη του Αλεξάνδρου σ' όλον τον κόσμο είχε ήδη διαδοθεί, πριν ολοκληρώσει το έργο του. Και αυτό, κατά τον Αρριανό, οφείλεται στην θεία βούληση και στην ξεχωριστή προσωπικότητα του ίδιου του Αλεξάνδρου.

3. **ἐμεμψάμην... ἐθαύμαζεν**· διατυπώνεται η τελική κρίση του Αρριανού για τον Αλέξανδρο. Θεωρεί τα επιτεύγματά του τόσο σημαντικά, ώστε να τα αποδίδει σε θεϊκή βοήθεια.

Η εκστρατεια του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
(ἄνοιξη τοῦ 334 π.Χ. - ἄνοιξη τοῦ 324 π.Χ.)
τὸ κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου
σύμμαχα καὶ ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο ἑλληνικὰ κράτη
ἀνεξάρτητα ἑλληνικὰ κράτη
πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου
πορεία ἐπιστροφῆς τοῦ Κρατεροῦ
πλοῦς τοῦ Νεάρχου
κυριώτερες μάχες
ὀρεινὲς διαβάσεις
κυριώτερες πολιορκίες
νέες πόλεις που ἱδρύθηκαν ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο
Ὠξειανὴ Λίμνη
Σκύθαι
Χοράσμιοι
Μασσαγέται
Ἀλεξάνδρεια Ἐσχάτη
Κυρούπολις
Μαράκανδα
Σογδιανή
Παραιτακηνή
Ἀλεξάνδρεια
Μαργιανή
Βάκτρα-Ζαρίασπα
Βακτρία
Δράψακα
Νύσα
Ἄορνος Πέτρα
Σουσία
Ἀρεία
Ἑκατόμπυλος
Παροπαμισάδαι
Βασίλειον Ἀβισάρου
Τάξιλα
Ἀρτακόανα
Ἀλεξάνδρεια (Χεράτ)
Ἀλεξάνδρεια (Γαζνί)
Βασίλειον Φηγέως
Βασίλειον Πώρου
Νίκαια
Σάγγαλα
Φράδα
Σαγάρτιοι
Ἀραχωσία
Μαλλοί
Γανδαρίδαι
Ἀλεξάνδρεια Προφθασία
Δραγγιανή
Κάρμανα
Διάβαση Μπολάν
Ἀλεξάνδρεια
Βασίλειον Μουσικανοῦ
Διάβαση Μουλλα
ΙΝΔΙΑ
Καρμανία
Βασίλειον Ὀξυκανοῦ
Ἀλεξάνδρεια
Πούρα
Γεδρωσία
Ἁρμόζεια
Ἀλεξάνδρεια
Ὠρεῖται
Ἀραβῖται
Νεόπτανα
Ἰχθυοφάγοι
Τάλμενα
Κανάση
Κάρπελλα ἄκρα
Ἀλεξάνδρου λιμὴν
Πάτταλα
Μοροντόβαρα
ΙΝΔΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ
Μάκαι

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Στην αφήγηση του Αρριανού είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε τη μεγαλειώδη εκστρατεία του Αλεξάνδρου από τη στιγμή της αναχώρησής του από τη Μακεδονία ως τη στιγμή του θανάτου του. Στην αρχή του έργου ο συγγραφέας, αναφερόμενος στις πηγές και στη μέθοδο που υιοθέτησε για την εξιστόρηση των γεγονότων, γράφει τα εξής.

(Ι΄ 1-2): *Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου ὅσα μὲν ταὐτὰ ἄμφω (= και οι δύο) περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου ξυνέγραψαν, ταῦτα ἐγὼ ὡς πάντῃ ἀληθῆ ἀναγράφω, ὅσα δὲ οὐ ταὐτά, τούτων τὰ πιστότερα ἐμοὶ φαινόμενα καὶ ἅμα ἀξιαφηγητότερα ἐπιλεξάμενος. Ἄλλοι μὲν δὴ ἄλλα ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου ἀνέγραψαν, οὐδ᾽ ἔστιν ὑπὲρ ὅτου πλείονες ἢ ἀξυμφωνότεροι ἐς ἀλλήλους (= και ούτε υπάρχει άλλος για τον οποίο έγραψαν περισσότεροι ή αντιφατικότεροι μεταξύ τους)· ἀλλ᾽ ἐμοὶ Πτολεμαῖός τε καὶ Ἀριστόβουλος πιστότεροι ἔδοξαν ἐς τὴν ἀφήγησιν, ὁ μὲν ὅτι συνεστράτευσεν βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ, Ἀριστόβουλος, Πτολεμαῖος δὲ πρὸς τὸ ξυστρατεῦσαι ὅτι καὶ αὐτῷ βασιλεῖ ὄντι αἰσχρότερον ἢ τῳ ἄλλῳ ψεύσασθαι ἦν· ἄμφω δέ, ὅτι τετελευτηκότος ἤδη Ἀλεξάνδρου ξυγγράφουσιν αὐτοῖς ἥ τε ἀνάγκη καὶ ὁ μισθὸς (= το υλικό συμφέρον) τοῦ ἄλλως τι ἢ ὡς ξυνηνέχθη (= συνέβη) ξυγγράψαι ἀπῆν.*

Μετάφραση

Όσα γεγονότα μνημονεύουν τα ίδια για τον Αλέξανδρο τον γιο του Φιλίππου και οι δύο, δηλαδή ο Πτολεμαίος ο γιος του Λάγου και ο Αριστόβουλος ο γιος του Αριστοβούλου, αυτά εγώ τα καταγράφω ως απολύτως αληθινά. Σε όσα όμως διαφέρουν, απ᾽ αυτά καταγράφω επιλεκτικά μόνο όσα μου φάνηκαν περισσότερο αξιόπιστα και πρόσφορα για αφήγηση. Είναι αλήθεια ότι πολλοί έγραψαν διάφορα πράγματα για τον Αλέξανδρο και δεν υπάρχει κανένας άλλος για τον οποίο έγραψαν περισσότεροι ή ασυμφωνότεροι μεταξύ τους. Σ᾽ εμένα όμως ο Πτολεμαίος και ο Αριστόβουλος φάνηκαν περισσότερο πιστευτοί στην αφήγησή τους, γιατί ο μεν πρώτος, ο Αριστόβουλος, έλαβε μέρος στην εκστρατεία μαζί με τον Αλέξανδρο, ενώ ο Πτολεμαίος, εκτός από τη συμμετοχή του στην εκστρατεία, έγινε και βασιλιάς, οπότε θα ήταν γι᾽ αυτόν περισσότερο ανήθικο να ψεύδεται παρά για οποιονδήποτε άλλον. Ακόμα, αυτοί οι δύο (μου φάνηκαν πιο αξιόπιστοι), επειδή δεν είχαν την ανάγκη ή το υλικό συμφέρον να εξιστορήσουν διαφορετικά τα πράγματα, αφού, όταν έγραψαν, ο Αλέξανδρος είχε ήδη πεθάνει.

Να αξιολογήσετε τα επιχειρήματα του Αρριανού για την επιλογή του Πτολεμαίου και του Αριστοβούλου ως βασικών πηγών για τη συγγραφή της ιστορίας του.

2. Ευθύς μόλις πέρασε στην Ασία ο Αλέξανδρος επισκέφθηκε το Ίλιο και απέτισε φόρο τιμής στους τάφους του Αχιλλέα, του Πατρόκλου και του Πριάμου. Αφιέρωσε επίσης την πανοπλία του στην Αθηνά και ο ίδιος πήρε όπλα που είχαν χρησιμοποιηθεί στον Τρωικό πόλεμο.

Να συζητήσετε για τη σημασία αυτών των ενεργειών.

3 Στο Γόρδιο ο Αλέξανδρος αντιμετώπισε το πρόβλημα του δεσμού με έναν πρωτότυπο και απροσδόκητο τρόπο.

Πώς κρίνετε αυτήν την ενέργεια; Τι μπορεί να υπονοεί η λύση που έδωσε με το σπαθί μου;

4. Με την αφιξή του στην Αίγυπτο, ο Αλέξανδρος θυσιάζει στον θεό των Αιγυπτίων Άπη, τελεί γυμνικούς και μουσικούς αγώνες στη Μέμφιδα, μετακαλώντας σπουδαίους μουσικούς από την Ελλάδα, επισκέπτεται το μαντείο του Άμμωνα Δία στην όαση Σίβα και διορίζει σατράπη της χώρας όχι Μακεδόνα, αλλά τον Αιγύπτιο Δολόασπη.

Να εξετάσετε ποια πολιτική σκοπιμότητα ενέχουν αυτές οι ενέργειες.

5 Μετά τον θάνατο του Δαρείου και την κατάλυση του Περσικού κράτους, ο Αλέξανδρος άρχισε να συμπεριφέρεται με τρόπο ανάλογο των Περσών ηγεμόνων. Φορούσε μηδική στολή και απαιτούσε να τον προσκυνούν ως θεό, θεωρώντας, ίσως, όπως πιθανολογεί ο Αρριανός, ότι πατέρας του ήταν μάλλον ο Άμμων παρά ο Φίλιππος (Δ', 9,9 *ὑπούσης μὲν αὐτῷ καὶ τῆς ἀμφὶ τοῦ Ἄμμωνος πατρὸς μᾶλλόν τι ἢ Φιλίππου δόξης*). Τη συμπεριφορά αυτή, όπως και τον φόνο του Κλείτου, δικαιολογούσαν κόλακες σοφιστές που τον περιέβαλλαν, και ιδιαίτερα ο Ανάξαρχος, που έλεγε πως οτιδήποτε κάνει ένας βασιλιάς πρέπει να θεωρείται ορθό (Δ', 9, 7), γιατί, εφόσον έχει θεική καταγωγή, οι πράξεις του είναι από τους θεούς εγκεκριμένες.

Να συζητήσετε τα αίτια που προκάλεσαν τη μεταστροφή στη συμπεριφορά του Αλεξάνδρου και να αξιολογήσετε το σοφιστικό επιχείρημα που επικαλείται ο Ανάξαρχος.

6. Συνεκτιμώντας στο σύνολό της την αφήγηση του Αρριανού, να συζητήσετε για τις αρετές και τα μειονεκτήματα του έργου (γλώσσα, παραστατικότητα, αντικειμενικότητα, κατανόηση των στόχων της εκστρατείας, των πολιτικών και οργανωτικών προσόντων του Αλεξάνδρου κ.ά.)

7. Με τον πρόωρο θάνατο του Αλεξάνδρου η εκστρατεία δεν ολοκληρώθηκε, όπως θα ήθελε, τα αποτελέσματα της όμως είναι πολύ σημαντικά.

Ποια είναι αυτά τα αποτελέσματα; Πώς κρίνετε τον Αλέξανδρο ως στρατιωτική και πολιτική προσωπικότητα;

Δύο αξιωματικοί, Πέρσης και Μήδος.
Ανάγλυφο σε πεσσό των ανακτόρων της Περσεπόλεως. Τέλη του 6ου αιώνα π.Χ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 359 - 301 π.Χ.

ΕΤΟΣ π.Χ	ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΑ	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ
359	Ο Φίλιππος Β' βασιλιάς της Μακεδονίας.	
356	Γέννηση Μεγάλου Αλεξάνδρου. Φωκικός πόλεμος. Κατάληψη Πύδνας και Ποτίδαιας από Φίλιππο.	
355	Τέλος συμμαχικού πολέμου. Σύνοδος Αμφικτυόνων στις Θερμοπύλες. Έναρξη Γ' Ιερού πολέμου. Αποστολή Αθηναϊκής πρεσβείας στον Μ. Βασιλέα για σύναψη φιλίας.	Δημοσθένη, Περί Συμμοριών Κατ' Ανδροτίωνος.
354	Κατάληψη Μεθώνης (Πιερίας) από Φίλιππο.	Πρώτη δημόσια εμφάνιση του Δημοσθένη.
352	Β' εκστρατεία Φιλίππου στη Θεσσαλία. Οι Αθηναίοι, οι Φωκείς και οι άλλοι Έλληνες αναχαιτίζουν τον Φίλιππο στις Θερμοπύλες. Επέμβαση Φιλίππου στην Ιλλυρία, την Ήπειρο και τη Θράκη.	Δημοσθένη, Υπέρ Μεγαλοπολιτών. Κατά Αριστοκράτους
351		Δημοσθένη, Κατά Φίλιππου Α' Υπέρ ελευθερίας Ροδίων.
349	Ο Φίλιππος πολιορκεί την Όλυνθο.	Δημοσθένη, Ολυνθιακοί, Α,Β,Γ Κατά Μειδίου.
348	Καταστροφή Ολύνθου από τον Φίλιππο. Κατάληψη Χαλκιδικής.	
347		Ανάληψη δημόσιου αξιώματος από Δημοσθένη. Θάνατος Πλάτωνα - Ο Σπεύσιππος σχολάρχης της Ακαδημίας.
346	Φιλοκράτειος ειρήνη.	Α' επιστολή Ισοκράτη προς τον Φίλιππο.
344	Υποταγή Αιγύπτου στους Πέρσες.	Δημοσθένη, Κατά Φιλίππου Β'. Β' επιστολή Ισοκράτη προς τον Φίλιππο.
343	Επέμβαση Φιλίππου σε Ήλιδα, Μέγαρα, Εύβοια και εκστρατεία κατά Αμβρακίας. Αντιμακεδονική συμμαχία.	Δημοσθένη και Αισχίνη λόγοι Περί Παραπρεσβείας Ο Αριστοτέλης δάσκαλος του Μεγάλου Αλεξάνδρου
339	Δ' Ιερός πόλεμος κατά της Άμφισσας. Κατάληψη Ελάτειας από Φίλιππο.	Ισοκράτη, Παναθηναϊκός.
338	Μάχη Χαιρώνειας, νίκη Φιλίππου. Ο Λυκούργος τακτοποιεί τα οικονομικά της Αθήνας.	Δημοσθένη, Επιτάφιος. Θάνατος Ισοκράτη, Σπεύσιππου. Ο Ξενοκράτης σχολάρχης της Ακαδημίας.

337	Συνέδριο ειρήνης στην Κόρινθο.	
336	Δολοφονία Φιλίππου. Ο Αλέξανδρος βασιλιάς της Μακεδονίας.	
335	Εκστρατεία Αλεξάνδρου κατά Τριβαλλών και Ιλλυριών. Καταστροφή Θήβας.	Ο Αριστοτέλης ιδρύει στην Αθήνα το «Λύκειο».
334	Εκστρατεία Αλεξάνδρου στην Ασία. Μάχη Γρανικού. Παράδοση Ιωνικών Πόλεων Μ. Ασίας. Λύση Γόρδιου δεσμού.	Μνημείο Λυσικράτους. Ο Αλέξανδρος ανεγείρει ναό στις Σάρδεις. Γέννηση φιλοσόφου Ζήνωνα.
333	Μάχη Ισσού. Προέλαση προς τη Φοινίκη. Οι Κύπριοι συμπράττουν με Αλέξανδρο.	
332	Πολιορκία και άλωση της Τύρου. Κατάληψη Παλαιστίνης και Αιγύπτου. Επίσκεψη σε ιερό Άμμωνος Διός.	
331	Ίδρυση Αλεξάνδρειας. Επιστροφή στη Συρία. Αντιμακεδονικός συνασπισμός των Πελοποννησίων. Μάχη στα Γαυγάμηλα. Κατάλυση Περσικού κράτους. Άφιξη στη Βαβυλώνα και Σούσα.	Λυκούργου, Κατά Λεωκράτους.
330	Θάνατος Δαρείου. Εκστρατεία κατά των ανατολικών επαρχιών. Φόνος Φιλώτα και Παρμενίωνα.	Αισχίνη, Κατά Κτησιφώντος. Δημοσθένη, Περί του στεφάνου. Το θέατρο του Διονύσου χτίζεται με πέτρα.
329	Κατάληψη Βακτριανης, Σογδιανής. Ίδρυση Αλεξάνδρειας Εσχάτης.	
328	Καταστολή κινήματος Σογδιανής. Θανάτωση Βήσσου. Άφιξη ενισχύσεων από Μακεδονία. Φόνος Κλείτου.	
327	Κατάληψη Σογδιανής Πέτρας. Συνωμοσία βασιλικών παίδων. Καταδίκη Κλεισθένη. Εκστρατεία στην Ινδία. Διάβαση Ινδικού Καυκάσου.	
326	Μάχη στον Υδάσπη με τον Πώρο. Ίδρυση Νίκαιας, Βουκεφάλειας. Άφιξη στον ποταμό Ύφαση. Άρνηση στρατιωτών να προχωρήσουν. Τέλος προέλασης στα ανατολικά.	
325	Αναχώρηση από Πάταλα για επιστροφή. Διάβαση Γεδρωσίας. Πλους Νεάρχου.	

324	Άφιξη Αλεξάνδρου στις Πασαργάδες. Άφιξη Νεάρχου στις εκβολές Ευφράτη. Κατάχρηση και φυγή Αρπάλου. Άφιξη στα Σούσα. Θάνατος Ηφαιστίωνα. Άφιξη στη Βαβυλώνα.	Θάνατος Λυκούργου στην Αθήνα
323	Θάνατος Μεγάλου Αλεξάνδρου. Διανομή σατραπειών από Περδίκκα.	
322	Λαμιακός πόλεμος. Μάχη Κρανώνας. Διάλυση συμμαχίας νοτίων Ελλήνων. Κατάκτηση Κυρηναϊκής από Πτολεμαίο.	Θάνατος Δημοσθένη, Υπερείδη. Θάνατος Αριστοτέλη. Κατάλυση δημοκρατίας στην Αθήνα από Αντίπατρο.
321	Σύγκρουση διαδόχων. Δολοφονία Περδίκκα. Συνάντηση Τριπαραδείσου για διανομή κράτους.	
319	Θάνατος Αντιπάτρου. Επικράτηση Αντιγόνου και Πτολεμαίου.	
318	Αποκατάσταση δημοκρατίας στην Αθήνα.	
317	Ο Δημήτριος Φαληρέας Κυβερνήτης της Αθήνας.	
316	Συνασπισμός εναντίον Αντιγόνου. Ίδρυση Θεσσαλονίκης από Κάσσανδρο.	Νέα αττική κωμωδία Μενάνδρου, Δύσκολος.
315	Ο Κάσσανδρος στην Πελοπόννησο.	
313	Ανταγωνισμός Αντιγόνου - Κασσάνδρου.	Θάνατος Αισχίνη.
311	Ειρήνη μεταξύ των διαδόχων.	
310	Δολοφονία Αλεξάνδρου Δ' και Ρωξάνης.	
307	Αποκατάσταση δημοκρατίας στην Αθήνα από τον Δημήτριο τον Πολιορκητή.	
306	Ο Πύρρος βασιλιάς των Μολοσσών. Ο Αντίγονος αυτοανακηρύσσεται βασιλιάς.	Ο Επίκουρος ιδρύει στην Αθήνα τη φιλοσοφική σχολή «Κήπος».
305	Πολιορκία Ρόδου από τον Δημήτριο Πολιορκητή. Οι άλλοι διάδοχοι αυτοανακηρύσσονται βασιλείς.	
302	Ανανέωση συμμαχίας της Κορίνθου από Δημήτριο τον Πολιορκητή. Συνασπισμός εναντίον Αντιγόνου.	
301	Μάχη Ιψού. Ήττα, θάνατος Αντιγόνου. Διανομή Κράτους Μ. Αλεξάνδρου. Οριστική διαμόρφωση ελληνιστικών βασιλείων.	Ο Ζήνων ιδρύει στην Αθήνα τη φιλοσοφική σχολή «Στοά».